

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

De Optimo Charactere Eloqventiæ, Liber Secvndvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

DE OPTIMO CHA- RACTERE ELO- QVENTIÆ, LIBER SECVNDVS.

Ac primum de eius varietate.

CAPVT PRIMVM.

ST illa nobilium ingeniorum sententijs iactata crebrius assertio, eam demum esse optimam eloquentiæ rationem, quæ placet auditoribus, & summum Oratorem nihil aliud esse quam summum

tantos plausus colligeret; frigidissimum, qui non magis, quam statuas, moueret auditores; ineptissimum, qui tantam auribus inferret molestiam. Absit illud quidem: sed de oratione prius sit prudens iudicium, è quo longè nobilior sententia, quam ex imperitorum hominum affectibus videtur expectanda. Et si enim scenæ (vt aiunt) seruire, magnæ est dexteritatis, & ferme impudentis est ingenij, auditorum iudicia non reuereri, quibus magna ex parte cauendum est. Nullo tamen pacto orationis vitia, quod placeant, idè virtutis, aut pulchritudinis speciem induent. Itaque ineptum Oratorem, qui multitudinem demulceat, felicior, quam sapientior, putabo. Contra, optimum, cui minus studia responderint, non ideo pessimum iudicabo. Vt enim in nummis eueniret, si quæ natio nummos ex corio, aut ferro mallet, quam monetam ex auro, argento ve cusam: dexter quidem, & felix censeretur mercator, cui hæc fortuna obtingisset, vt corium pro auro distraheret: non tamen eam ob causam, auri, argentiue natura corio, aut ferro inferior censeretur, quod esset à stultissimis æstimatoribus ita iudicatum. Cur ita? in ipsa quippe auri natura insidet quædam præstantia, quæ sine vlla hominum æstimatione, decus obtinet suam. Eadem profectò ratione, in eloquentiæ natius quidam splendor, quem deteriora iudicia cõuel-

Orationis iudicium à nobilior sententia, quibus perpendendum.

Popularis orator felicitior quam sapientior.

Non opinione hominum, sed rei præstantia cum. Ita mentem.

Cicero in oratore. Bonitas styli non opinionis duntaxat hominum metienda.

Hominum iudicia de eloquentia dissimillima.

Præsentis oratorum, idem omnibus esse potest.

populo videri. Quæ, etsi prudenter ab amplissimis viris pronuntiata esse videatur, non est tamen ita accipienda, vt deterrimus quisque stylus, modò imperitorum aures mulceat, atque delectet, cõtinuò omnes numeros habeat bonitatis: insidet enim ipsis sensibus, & verbis recti quædam, bonique ratio, quæ non est alienis semper auribus metienda: sed ipsa in sese leges continet suæ perfectionis: Alioqui si tota ex alienis iudicijs penderet eloquentia, idem omnino, & eodem tempore sapientissimus; idem quoque dementissimus Orator, & dicendus esset, & habendus. Narrat Philo vidisse se in Theatro, cum aliquis recitaret, alios se in plausus, & mirabiles inuicem effudisse, alios, non secus, ac stipites immotos hæsisse, alios etiam aures occlusisse, ad eò importuni acroamatis eos subtrahebat.

Quid igitur dicemus eum ipsum (qualiscumque tandem fuit) siue actorem, siue oratorem, & potentissimum in dicendo fuisse, & frigidissimum, & ineptissimum: potentissimum, qui

leret

lere nullo modo possunt, qualis autem sit, quærimus.

Varietas
styli.

Varia omnino sunt styli, & elocutionis genera: in quibus tanta penes, ac in ipsis hominum vultibus, lasciuicis veluti orationis ludo, nasci solet varietas. Tum vero vnicuique promptum est in deteriorem partem ruere, paucis, & ijs admodum prudentibus, in eloquentia rectum tenere modum. Haec autem varietatem, quam loquendi fartaginem Persius nominat, ex corruptis hominum moribus fluxisse, bene animaduertit Seneca: *Hæc quod audire vulgo soles; quod apud Græcos in proverbium celsit, talis hominibus fuit oratio, qualis vita.*

Origo styli
vari.

Senec. ep.

114.

Talis oratio
qualis vita.

Quemadmodum autem vniuscuiusque actio dicenti similis est: sic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Si disciplina civitatis laboravit, & se in delicias dedit, argumentum est luxuriæ publicæ; orationis lasciuia: si modo non in vno, aut altero fuit, sed approbata est, & recepta. *Non potest esse alius ingenio, alius animo color: si ille sanus est, si compositus, grauis, temperans; ingenium quoque siccum, ac sobrium est, illo vitiatum, hoc quoque afflatur.*

Romani
styli pro-
cessus.

Rectè quidem illud, & eam ob causam, in diuersos paulatim mores Roma deficiente, alia: atque alia eloquentiæ facies exiit. Emerferunt primi illi pauculi eloquentes, à nobis superius commemorati, vt Iunius Brurus, Menenius Agrippa, Fabritius, quos sensibus grandes, & masculos, verbis rudes, & horridos, credible est exiitisse. Adolescere demùm imperio, erepsit, quasi ex suo cortice facundia, & ridere cœpit elementius simplex quædam gratia locutionis, nullis adhuc fulgens ornamentis, spe potius, & indole, quam prouentu commendanda. In eo genere fuit Enniana simplicitas, Plautinus genius, candor que Catonianus: quæ prima veluti nondum planè collucentis, sed emicantis eloquentiæ crepuscula extiterunt. Sequuta est tandem illa maturis iam viribus, & figurarum picta coloribus: læque persultans oratio, qualis Ciceronis temporibus viguit, cum res perhonorifica censebatur, diem dicendo eximere. Mox alio reip. statu displicere visi sunt Oratores illi specie vberes, complexione rerum exiles, & hæc tota lasciuiose orationis effusa luxuries, paulatim succingi, contrahique cœpta est, donec ad noua quæque, partim ex silentibus oratorum ingenijs, partim etiam prurientibus auditorum auriculis, corruptelæ variæ in sty-

lum redundarunt, quæ primam discutiendæ nobis esse videntur quam diligentissimè, quo magis ex vitijs oppositis, ingenium pulchritudo virtutis elucescat.

Dionys Longinus. lib. xxi. vitiæ, ad tria refert capita, *luxuriosæ, lasciuiose, & duppæ*: hoc est, frigidum, puerile, insanum. Seneca epistola centesima decima quarta. *inflatum, infraginum, audax, praruptum, allegoricum*; attingit his verbis. Quare quibusdam temporibus prouenerit corrupti generis Oratio, quæris: & quomodo in quædam vitia inclinatio ingeniorum facta sit, vt aliquando inflata explicatio vigeret, aliquando infracta, & in morem Cantici ducta: Quare aliàs sensus audaces, & fidem egressi placuerint? aliàs abruptæ sententiæ, & suspiciosa, in quibus plus intelligendum est, quam audiendum? quare aliqua ætas fuerit, quæ translationis iure vteretur inuerecundè? alij alios errores notant, ex quibus ad summum colligò præcipua styli vitia; tumidum, cacozelum, frigidum, parenthesisum, puerile, scholasticum, poëticum, allegoricum, miscellaneum, humile, siccum; lentum, abruptum; quorum alia in excessu, alia etiam in defectu reperientur.

Styli vitia
in tria gene-
ra ex Longi-
gino.

De Stylo inflato.

CAPVT II.

FRæquentissimum vitij genus illud est, quod tumorem appellant. Nam cum ad altiora quæque suo (vt assolet) imperu natura contendat, fit, vt peruersæ magnitudinis quam sibi deformauit, simulachro quodam illusa, in tumidas ineptias, & phalaratas, vt aiunt, nugæ præceps abripiatur. Rana certè in Apologomitaratur grandem illam bouis speciem, & succulentam corporis habitudinem: nec mora, in eius amorem tora exardescit, & cupit quoque modo boui similis fieri: sed misera, dum supra corpusculi vires, & naturæ conditionem tumet, atque inflatur, spiritum egerit, ac mortua dirumpitur. Id ipsum profectò permultis styli in contingit imitatoribus, qui dum Virgilij, aut quod desit Ciceronis magnitudinem suspiciunt, audent que in leuiculis etiam argumentis, eandem exprimere, & vincere, in id deueniunt, vt pro vero, & solido corpore nihil nisi fumos, & ventos ostentent, tandemque strigosi, & macilenti dispereant.

Tumidi est
ranæ com-
parati.

Tumidus
stylus in
contingit
desi-

Hoc genus tumidum nominatur, similitudine styli tumore ducta, à praua corporis habitudine, quæ pro vndulenta, carne

Cic. 4 ad Heron. τὸ μὲν οὐδὲν ὑπερβαίνει τὰ ἄλλα. Quis sit mundus seu inflatus stylus. Inflati stylus exempla.

carne, & succo degenerem pituita tumorem nata est: sic autem, ut notat M. Tullius, cum oratio nouis, aut priscais verbis, aut duriter aliunde translatis, aut grauioribus, quam res postulat, aliquid dicitur. A Longino definitur, excessus in ista magnitudine, & hæc exempla proferuntur ex tumido poeta, qui ita loquutus fuerat:

Καὶ χρομὶς σχῆματι μάχης νόστος.

Εἰ γὰρ ἂν ἔβριχον ὄψομαι μόνον,

Μίακ παρέρρι πλεκταίνου χειμάρρου,

Ἔγγυ πικρῶτα, καὶ καταβραχέτομα.

πλεκταίνου χειμάρρου: Torrentem Cyrrum ignis vel fumi vorticem appellat (inquit) nimis audaci nomine. Quid quod idem, & vomere in caelum vsurpat, & Tibicinem facit Boeotiam?

Hæc, inquit, non sunt τραγικά, ἀλλὰ παρατραγικά, ἔτι δὲ οὐκ αἰσθητὰ, τεθολοῦται γὰρ τῆ φράσει, καὶ τὸ ὄψομαι ταῖς φηλαστικαῖς μάλλον ἢ δεδέναιται; καὶ τὸ εἶκασον αὐτὸν πρὸς αὐτὰς ἀνασκοπῆς, ἐκ τῆ φοβερῆ κατ' ὀλίγον ὑπονοσεῖ πρὸς τυχαία φρόνῃτα. Hæc, inquit, non sunt tragica, sed cothurnum ipsum tragœdiæ excedunt. Sunt enim inquinatissima locutione, & tumultuarijs sententijs turbida potius quam grauia. Quod si singula in lucem dispexeris, paulatim ex inani specie grauitatis, in rem contemptissimâ recident.

Triples inflatum orationis genus.

Potitò notandum occurrit, ex utroque, & Ciceronis, & Longini sensu, triplex inflata orationis genus: alia enim verbis duntaxat intumescit, alia solis sensibus, alia sensibus simul, & verbis inflari, atque attolli solet. Verba quoque ipsa, aut noua sunt, aut prisca, aut duriter aliunde translata; exempla omnium subiicio.

Stylus in verbu nouis inflati exemplar. Athenæus Deipnosoph. l. 3. Dionysij tyranni in nouandis verbis inopis.

Fuit illud imperitis, & ambitiosis scriptoribus commune vitium, quod vocatur nouitas. Affectabant enim nouas rerum appellationes inuenire, ut ipsi nouæ alicuius linguæ fierent auctores: quod Dionysio tyranno supra cæteros extitit peculiare, cuius aliquas ineptias commemorat Athenæus: Quippe παρ' αὐτὸν virginem nominare, ut nimis communi nominis, suppudebat. Quid igitur? ἀνὰ πρὸς dictabat expectatiuam, quia vitum maneat, & expectet: columnam, μινικὴν Menecratem vel validi parentem, quod valida perduret; iaculum, καὶ δ' ἀντίον, quod aduersus iaciatur.

Eodem ingenio fuit Alexarchus, Callan-

dri Macedoniæ regis frater; Vranopolidis conditor: de quo Heraclides Lembus histor. lib. trigesimo leptimo, ad hunc modum prodit, & refert: Alexarchus, qui Vranopolim edificauit, loquendi peculiare formas inuexit, ut qui gallum ὀφθαλμοῦ manicinem appellaret, tonitro rem ἑσπερέϊον, drashmani ἑσπερίδα, Chœnicem ἀμφοτέρωθεν, præconem, & πρὸς αὐτὸν.

Alexar: notatoris locutiones.

Lucianus, ut est in hoc genere festiuissimus, sub persona Lexiphantis, dialogum integrum scripsit ijs scaterem verborum sordibus, qualia sunt ἄρα ἐκ τῶν αὐτῶν ἀντιστοιχοῦντων (ἐν τῷ Ἀλκιβίου ἀπέσω ἢ ἐπὶ ἵσθρα κυδένις, & cætera infinita Græcis hominibus intellectu perquam difficilia, nihil interest autem an noua sint, an per compositionem nouata, & durius, interpolata, ut incuruicernicum pe-

Lucia. in Lexiph. l. 2. p. 129.

Secundum est genus verborum, quæ prisca vocantur, & ea iam diu obliuionis oppressa tenebris, a puridis stylis effodiuntur, atque erunt in lucem, qualia sunt ista: Coniuges, ubi conuentum campum totum inhumigant.

Stylus inflatus in prisca verba exempla.

Et scabra in legendo rediitio sonè ostendens: sed qui sunt isti, qui ascendant alicuius vermicollum intelligit. Item:

Leuiso inuamitu sonorinus imagnes

Affatur: non umbrantur sonni, popula:

Liuius Andron Varr. in prometh.

Et, si florem antlabat liberi ex carcheijs: hoc est,

Accius in Meleagro.

uium.

Vaganti vuspanos syluas sextam tesseras.

Non hercle apluda est hodie, quam tu nequior.

Bibit amphora:

Bustubata.

Concupiscit & c. eiusdem generis.

Gell. l. 1. c. 18.

Hæc & simili oratione vltis, magno omnium ritu, fertur quidam causidicus, apud verbis præfectum: nam cum significare vellet inopi quendam, miseroque victu viuere, & futurum panem esitare, vinumque eructum, & fœtidum potare; Hic, inquit, eques Romanus apludam edit: & flocces bibit: Aspexerunt omnes, qui aderant, alius alium, primo tristiores, turbato, & requirente vultu, quidnam illud vtriusque verbi foret: Post deinde, quasi nescio quid Tusce, aut Gallicæ dixisset, vniuersi riserunt. Legerat autem ille apludam veteres rusticos, frumenti fursurem dixisse: idque a Plauto in comœdia (si ea Plauti est) quæ Altraba si fursuro, inscripta est positum esse. Item flocces audierat, prisca voce, significare vini facem, è vina-

Causidici antiquariis & fatuitas.

Apluda vetus verbum pro frumento in comœdia (si ea Plauti est) quæ Altraba si fursuro, inscripta est positum esse. Item flocces audierat, prisca voce, significare vini facem, è vina-

eis expressam, sicut fraxet, ex oleis. Alter, cum aduersarius causam differri postulare. Rogo Prætor, inquit, subueni, succurre: Quonam usque nos bouinator hic demoratur? Atque id, voce magna, ter, quaterue inelamauit, Bouinator. Commurmuratio fieri coæpta est, a plebilque qui aderant, quasi monstrum verbi admirantibus. At ille iactans, & gestiens: non enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiuerfactorem, bouinatore[m] dicit? Est autem in Lucilij vndecimo versus hic:

Hic strigosus, bouinatorque ore improbus duro,

Bouinator pro tergiuerfactore.

Tertullian. Arnobij stylo horridus.

His inuictus *ερχομαι* Tertulliani, & Arnobij stylus, grandis est plerumque, & nimis horridus: vt Hypobrychium irrespicibile, pro extremo periculo, in quo omnis ex malo emergendi spes adempta sit, *υποβρυχιον το οδω*

Tersul. l. de Idole. vlt. num. 107. Lib. de pallia.

αδω των υαδων κλυπιωδω appellatur, quod fluctibus est obiectum, Dies, & nox inuicem vertunt, Solstitio[n]is annuus, & frustra, & *υποβρυχιον* pro dubio aere, inter ferentiu[m] & pluuium, quando pluuii stillatim cadit. Pars vero *passivus*, & *Scytalo saguæ*, elliger, genuinis interantias adumbratos. & similia: apud Arnobium vero *salpicitarum sensus*, pro tubarum, quo vsus Iulius Firmicus, *salictus redder. Sed qui in bello confessi moriantur*. Et l. 3. Bucularum cumulatiorum *pro ne iacris nocet*, & qua ex reconditis trahit Aruspici-
na nugæ, plebs, polimina ferdicas, magenta, pro *scias*, quibus, etsi ad argumentum opportul *Fermic. ne, & loco vitur, alias tamen ad styli ditorem, prauæ sunt imitationis.*

Hypobrychium pro extremo periculo.

Substillum pro dubio aere.

Salpicita pro ne iacris nocet.

Arno. li. 7. scias, quibus.

lul Firmic. ne, & loco vitur, alias tamen ad styli ditorem, prauæ sunt imitationis.

Styli in translatis verbis in stylo in verbis durior

Tercia corruptorum verborum series est in translatis audacibus, & inuerecundis, quorum abundantem stylum Gorgiæ, Callisthenis, Cleitatchi, Amphicratis, Hegesiæ, Matridis commemorat Longianus. Hæc autem inter cætera arguit in Gorgiæ.

translati inflato, qui nam oratores notati Gorgias, Xenophon a Cassio Longino ut pupillus arguitur.

*Ξι. ξεσδττ Περσων βασιλευς, κερκεσ Persarum Iupiter, Γοργες εμφοροι τειροι, Virtutes se pulchra animata. Hæc, inquam, ingeniosè (vt apparet) dicta sugillat acriter vir Criticus, nec parcat Xenophonti, qui pro pupillis Virgines oculatorum dixerat, quod puella, & pupilla eodem *κορος* nomine, apud Græcos appelletur. Verba Xenophontis sunt: *Εκειων γδν ητοι μ ανφωνην ακουσαις η τ λιθινω, ηπον ζ ανδμ μαλα κλασετ φαγς η τ χαλκων, αδημονετρεβς δ αν αυτουδ ηγηταιο, ε αυτων τ ο τ ρις οφθαλμοις παρθινων,* in hoc vltimo tumor*

mor est, quia, & vere cundiores eos existimaris, *ισψς οculorum virginibus*. At Timæus Xenophontea illa fati audaci metaphora nondum contentus, *δ τ ρις αν επιοησεν, ον οφθαλμοις κοςιο. ρακ μη πορνας εχων*; Hoc vtiq[ue] faceret alius, qui non *Mæretices in oculis: sed virgines haberet.*

Timas assio. da x imina-

Hæc quota portio grandium metaphorarū, quæ in Africano stylo reperiuntur: vt, ipsa ca- *Tert. ad- moulæ persecutionis, ab isto scilicet Cynocephalo. uersus Gno- Circumspectu emittit ocelli: imò luminis punctu sic de pallio vertiginam, & tabulara congregatio in vestibulo & colubris oblatratorum molares, apud Sidonium, qui temporis potius errores, quàm virorum ceosendi sunt. At Apuleius, præ gaudij affluetia, totus istis immergitur; quale est, *labys vndantibus affectara rosas*, inquit, de asino, qui iam spe eadem denotabat: item *serbillantibus suauijs haurire, & similia.**

Tert. ad- moulæ persecutionis, ab isto scilicet Cynocephalo. uersus Gno- Circumspectu emittit ocelli: imò luminis punctu sic de pallio vertiginam, & tabulara congregatio in vestibulo & colubris oblatratorum molares, apud Sidonium, qui temporis potius errores, quàm virorum ceosendi sunt. At Apuleius, præ gaudij affluetia, totus istis immergitur; quale est, labys vndantibus affectara rosas, inquit, de asino, qui iam spe eadem denotabat: item serbillantibus suauijs haurire, & similia.

Sidonius.

Apuleius.

Secundum tumoris genus, est in ipsis sensibus immoderatis, licet alioqui verba, ad legē vsus communis videantur exacta. Hoc genere peccant sæpissimè tragici, dum res supra naturam extollunt.

Stylus inflatus in sensibus.

His bullis redundat Hercules Oetæus Senecæ, si modò eius est, quo enim factu cælum petit à Ioue, filius à parente?

--- Quid tamen nectū moras? Numquid timemur? numquid impostum sibi Non poterit Atlas ferre cum cælo Herculem?

Hercules Oet. Sen. ampullata tragædia.

Si hæc Typhon diceret, tamen vix essent tolerabilia: quis enim largiri cælum vellet, tantæ oris improbitate, ex postulant?

Deinde: --- Si negat mundus feras

Animum Nonerca: redda nunc gnato patrem? Vel astra forti.

Apparent violentæ figuræ, quæ desinunt in frigidum.

Rurfus: Vel si times, ne terra concipi: i feras: Properet malum quodcunque, dum terra Heroslem

Habes, videtque.

Quàm miser, & miserabilis ille Iupiter, qui à ferarum metu, sine Hercule tutus esse non poterat.

Hoc

Hoc verbum, quod sequitur, supra omacm tu- morem inflatum:

Da, da tuendos Iupiter saltem Deos: Illa licet fulmen à parte auferas, Ego quam tuebor, sine glaciæ polum, Seu me tueri feruidam partem iubes, Hæc esse superos parte securo puta.

Modò timeri se à cælo dicit, modò se tutare Deorum numen proficitur. Quid hoc tumidius quam imbecilles, deos cælet, qui mortali tutore egeant! Hæc postulans, & supplex! Illæ igitur sunt bullæ, in quas sapissimè incidunt, qui magnitudinem icelluum præter decorum affectant. Deinde, qui imitantur, addunt aliquid de suo, & tumida, tumidis adstruunt, donec diplosus follis, in contemptissima quæque euascat.

Nonnus post Dionysiacorum scriptor in fani tumo- riu arguitur

Sed & Nonnus poeta, Dionysiacorum scriptor, in has ineptias intemperanter effusus, quæ Megabyfia suo, Typhoni non tribuit? Hic enim iactat se aurigaturum cælum fratrem suum, (cum calcaturum vellet dicere) ius se aliud oñes maius superne facturum, cum vetere capi non possit. Item omnes stellas, nouis inter sese, purijs copulatum, quo cælo plenior sit soboles. Mercurium in vincula coniecturum, Lunam habiturum pro famula, qua sibi lectos sternat; Quod si lauari velit, Eridano caelesti pro balneo usuru, Οὐ ζείνυ ἀπεροισ φ. ω

Nonnus] Dion. l. 2. Interpret Nonni pro πα- τον, potum, pro pan- mento.

Interpres vitiosa admodum interpreta- tione, iam satis inquinatum auctorem cor- rumpens, legit πατον, & interpretatur: Non vul- gari terra fero potum, cum debuisset dicere fero- raiumentum, vel viam tritam, vel callem. Quis enim puer non videt, hic nonnen, πατό, inrepti- tium? Pergit.

Οὐρανον ἀσπεράνωτον ἀδελφῶν ἠνιοχεύσω, Οὐρανόσ οἶκον ἔχων μετ' αἰῶν ἕβη γαίης, si dixisset cælum se calcaturum, graue illud fuisset, at se aurigaturum fratrem suum, inflatum est, & ridiculum:

----Οὐ χορόν ἄσρων
Λείψα νόσφι γάμων ἀχρηστον, ἀλλὰ σιωά-
τω
Ἀρσενι δηλυτέρω*

Et qui homini venit in mentem, vt de maritandis stellis, post tot sæculorum cælibatum cogitaret?

---εὐρύτερον ᾗ
Θρόνον οὐρανόσ ἄλλον ὑπερτερον ὑψόθεν
τέυζα.

Quomodo cælo capi non poterat, qui cæ- tot alijs gigantibus, vna terra regione capie- batur

Εὐνέτις· Ενδομίανος· ἔμκ. θεράπαινα σέ-
λήνη
Δέμνιά μοι σοφείσει, ἔ· εἰ χρέθ· ἐτίλοσ
τρών,
Δούτομαι ἀσπερόνθ· εἰ ὕδασιν Ηριδα-
νότο.

Quam parum memor sui in leuicula dege- nerat! Quomodo enim balnea Eridani capiet, cui cælum, veteri septies maius angustum est?

Ridiculi profus tumores, qui vix à pueris, aut aniculis tolerari possunt: itaque incidunt in alium characterem (de quo mox dicemus) frigida puerilitatis. Nec refert, quod Typhoni tribuatur hæc oratio, nam cum tota horri- bilis, vt ipsa gigantis persona, esse debuisset, in risum, & contemptum euascat.

In eodem exemplo licet animaduertere ter- tium amoris genus, vbi res non modo sensu bus, sed ipsi quoque verbis inflatur, quale est In verbis etiam illud σαχα, γλυκας, lapides, montes ἠνιζου, δι- ος, sensib. spulueras. Non satis fuerat solutos in puluerem styli inflati montes dixisse, nisi grande quoque verbum addidisset dispulueras, &c.

O pestifera Pontica fera, tuæ, solutio Gallinaria.

Hoc styli genus merito prudentibus vitis fuit semper inuisum, quod si nonnullos leuio- ris facundia iuuenes, pro nouitatis aucupio delectet, vbi tamen crebrius fuerit iteratum, transit in satietatem. Itaque bene monet Lu- cianus Lexiphantem, qui eiusmodi vocibus nõ desinebat Atticis auribus obstrepere.

Ἀλις, ὦ Λεξιφάνης, κ. ποτο, κ. ἀναγνώσεις· ἔ· ὦ γού· ἢ ἢ μετ' ὕδατος, &c. Satis ὁ Lexiphantes, & potus, & lectiois istius: Ego enim tibi e- batus iam sum, & nauleo, & nisi quamprimum euomero ista omnia, quæcunque recitando persequutus es, videor mihi insanus ac furio- sus fore, obstrepentibus mihi vndique verbis istis, quæ mihi modo offudisti.

Quamquam mihi à principio ridere illorū gratia veniebat in mentem. Verum postquam ea multa, atque omnino similia erant, misero- bar me tuæ istius ærumnosæ infelicitatis, quippe quem viderem in labyrinthum quen- dam irremeabilem incidisse, morbumq; ægro- tare grauissimum, imò verò atrabile perci- tum.

Nonnus
Gymnast.
In verbis
sensib.
styli inflati
exempla.
idem in
Gallinaria.
Lucianus in
Lexiph.
quid de isto
stylo sentiat.

tum. Cogito itaque apud me ipsum, unde tam multa mala collegeris, & quam longo tempore, & ubi denique conclusum habueris tantum examen absurdarum, ac distortarum vocum, quarum alias quidem ipse finxisti, alias autem defossas alicunde eruens: tantum conuivum unde quaque cogens, in me exhausti: Porro videris mihi neminem amicum, aut familiarem, aut beneuolum habere, neque etiam in virum liberum, & qui loquendi libertate vteretur, vnaquam incidisse, qui vera monendo, te quamprimum expediret, à morbo isto intercutaneo, quo quidem correptus es, & præ malo, illius periculum, ne disrumparis, sustines, Tibi autem bene sanus esse videris, & calamitatem istam, valetudinem censes, atque ab imperitis laudaris, qui morbum tuum ignorant, à doctis autem miseratione dignus existimaris.

Mox hominem committit Sospoli medico, à quo vomitorio accepto, istam verborum sententiam egerit.

Hoc quidem remedium comicum est, & nihil ad sanitatem facit. Vnum autem præstantissimum, idemque vtilissimum erit, si qui eiusmodi dicendi genere delectantur, optimis auctoribus assuecant, à quibus, & moderatio, & styli affertur salubritas. Phauorinus Philosophus (vt ait Gellius) adolescenti veterum verborum cupidissimo, & perasque voces, nimis præscas, & ignotissimas in quotidianis, communibusque sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabricius, & Coruncanus, antiquissimi viri nostri, & his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucidè cum suis confabulati sunt: neque Auruncorum, & Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoleuissent Italiam dicuntur: sed ætatis suæ verbis loquuti sunt: Tu autem perinde, quasi cum matre Euandri loquare, sermone abhinc multis annis iam desito vteris, quod scire, atque intelligere neminem vis, quæ dicas. Nonne homo inepte, vt quoduis abude consequaris, raceres? sed antiquitatem tibi placere ais, quodd honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. *Vine ergo moribus præteritis, l. quere verba præsentibus.* Et ita quidem possunt inflati sanari, si velint, quorum multi, plus habent furoris, sed plus etiam corporis. Semper autem ad sanitatem proclinius est, quod potest detractioe curari.

Remediū à Lucia inflatis procuratum. Aliud remedium. Styli inflati corrigendi remedium duplex. Gell. l. i. c. 19. Phauorini iudicium aduersus inflatos.

Senec. contr. l. 9.

De Cacozele. CAPVT III.

Quæ sequuntur orationis vitia, cacozele, quæ frigidum, magnam habent cum inflato affinitatem, & nonnunquam inter se confunduntur, & differunt tamen non nihil. Atque vt de cacozele dicam obiter, quod plenius in tractatu de imitatione explicandum est, *Est Quid proua affectatio orationis, ducta ex errore vitiosa prae cacozele imitatione.* quod indicat Lucianus his verbis: *lum.*

κακοζήλια ἐστὶ τῶν ὑπερβαίνοντων τὸ μέτρον τὸν μῆθεος, καὶ τῶν τῶ θεῶν ἐπιτείνοντων.

Itaque omne cacozele ferme tumidum est, aut frigidum, aut quid simile, non omne tamen tumidum, est cacozele, cum præsertim possit ex imitantis esse non expressum. Itaque, si quis apud Virgilium legens, sublatum à Turno *Saxum antiquum ingens*: hoc postea in alio argumento imitatus dicat fuisse *scopulum, cui capra etiam pascentes insidebant*, nescio quid nugarum, cum Græco poeta augatur, tunc sit prodigium illud imitationis, quod κοκὸς (κῆρυξ) nominant: Sic Lucianus, cum metamorphosin illam hominis in Asinum describit, concinnè admodum dicit:

καὶ οἱ δ' αὐτοὶ παύλας εἶχοντο, οὐκ οἶδ' ὅπως δυνάσας ἢ τοὺς πέντας ἴσως αἶψα εἶχον, ἢ τέτρας οὐδ' ἓν. ἄλλο ἢ ὀπάς καὶ μοι αἰ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, κτήνης πόδες ἐγένοντο, καὶ τὰ ἄλλα ἢ μακρὰ, καὶ τὸ πρόσωπον μέγα.

At Apuleius non contentus hac lenitate sermonis; *Aures*, inquit, immodicè horripilant *austibus*, & cætera similia, quæ vastam, atque horridam faciunt orationem. Vis aliud cacozele exemplum præclarissimè expressum: Exat notissima de Parrhasio pictore historia, qui adolescentulum vnas ferentem, tanta ingenij, artisque subtilitate depinxit, vt aues imagine delusæ, aduolarent, rostrisque improbulis racemos appetere; quanquam ille ingenio fastu opus suum damnauit, quod non videretur puer satis eximie depictus, vt quem aues aduolantes non timerent. Hoc cum legisset Spiridion Rhetor, voluit imitari. Quid agit? controuersiam illam agitabat, in qua Parrhasius dicitur miserum senem Olynthium seuerissimè cruciast, vt ex eius ore, inter acerbissimos cruciatus æstuantis, Prometheus in

Cacozele ab inflato stylo discrimen.

Exempla cacozele.

Apul. met. l. 3.

Plin. l. 35. c. 10. Parrhasij pictoris indus.

Θαυμάσιον γὰρ τὸ Μακεδόνιον ἢ πρὸς τὴν Ἑβραϊκὴν σύγκρισιν ἰ. ὁ admirabilem Alexandri cum philosophia comparationem: certe hoc frigidum hominis sensu, Hocrates tota Lacedaemoniorum Repub. longè fortior haberetur, quando intra decennium Panegyricum absolvit: At illi, non nisi intra annorum triginta spatium, Messeniam expugnarunt.

Tertium est ex eadem officina, concisus Sicula clade Atheniensium viribus, opera cuiusdam Hermocratis, exclamat, Non sine magna mentu consilio factum esse, ut Athenienses, qui in Mercurij statuas fuerant impij, per Hermocratem filium Hermonis, violata religionis poenas persolverent. Hæc frigida, & inepta Longinus iudicat, quæ tamen excusari facile possent.

Sed in hoc genere nihil est Hebræorum scriptoribus, quos Rabinos vocant, infantius: apud quos frigidorum sensuum exempla & pleruma sunt, & maxime ridicula, quale illud est eius, qui in hæc verba psal. 61. scribens. Iumenta in montibus, & boves vbi textus Hebræus habet,

Behemot Beharre aleph מות כהררי אלה מות כהררי אלה Iumenta in montibus mille, hic frigidus commentarius belluam vnam fuisse vastissimam narrat, plurali numero designatam à Propheta: cui ad diurnum pabulum, mille montium herbe à Deo essent assignata.

Alius in illud Exod. 4. Obsecro Domine, non sum eloquens, commentatur Mosen, cum effectuum annorum puer, Pharaoni fuisse oblatum, delectatumque Regem melliti infantis indole, diadema illi inter ludendum impoluisse, quod cum Moyses proiecisset in terram, pedibusque concussisset, id pro infansito quodam omnino acceptum, cumque Regis filia cubivisset infantis infantiæ, de consilio, & industria viri apud Hebræos imprimis sapientis, ad explorandam pusionis simplicitatem, sciens-ne illud an imprudens fecisset: prunæ illi ardentes sunt appolita, quas cum ore contigisset, inde extrema lingua adustionem, perpetuamque balbutiem, atque hasitantiam contraxit.

Hæc vitio obnoxij sunt, qui in sacris literis allegoricos vbi que conlectantur sensus, & omnia in eas, quas sibi sinterunt imagines, efformant. Quæ in re nimij sunt plerumque Origenes, & Philo, qui allegoriarum studio, in frigiditate pisisimè deferri coguntur.

Nam, etsi allegoriarum grata sit, ac vernans amœnitates, vbi tamen nimis crebræ sunt, &

violentæ, placere doctis auribus nullo modo possunt. Cui enim semper ista interpretationes arideant? Porro Salomon, est conversatio Christi. Arcturus, lex, & Pleiades novi testamenti gratia. Sudes, acuta sanctorum consilia. Salina, in tima contemplationis sapor. Ibices magistri spirituales. Sapphirus, predicatorum novi testamenti. Perdis, diabolus. Cynifes, Dialectici. quanquam hoc postremum subtiliter ab Origine dictum, Hoc enim animal pennis quidem suspenditur per aera volitans, sed ita subtile est, & minutum, ut oculi visum, nisi acutè eernentis effugiat, corpus tamen cum insederit, acerbissimo terebrat stimulo, ut quem volitarem videre quis non valeat, sentiat stimulantem.

Hoc ergo animalis genus (inquit) dignissimè puto arti Dialecticæ comparari, quæ minutis, & subtilibus verborum stimulis animos terebrat, & intelligentiæ oculos decipit.

De stylo puerili. CAPVT V.

Vicinum est istis generibus puerile, quod Cassius Longius nominat, usum, in quo, inchoat, & æreus est. Habet enim tumorem, & cacozelum, & frigida permulta sibi annexa; hoc autem proprium obtinet, ut inanem quandam suavitatem, Adonidis hortis steriliorem quam avidissimè venetur. Itaque sensus in eo fermè sunt tenuiculi, cum aliqua illecebra vanissimæ iucunditatis, lusus minuti, digressiones ineptæ, allusiones ad verba, affectata rerum descriptiones, luxuriantes figura, inopia iudicij, reduntantia sermonis, verba vndique ad ostentationem collecta, & rythmorum, circumscriptio numque purida elaboratio. Talis est ista Mæcenatis, auctore suo mollior oratio.

Quid mirum amne, sylvis que ripa comantibus, vide ut alueum linteribus arent, verbaque vado veniant hortos.

Quid si quis fœmina cirro crispæ, & labris columbatur: incipitque suspirans, ut ceruice laxa feratur? Nemo tyranni, irremediabilis factio, rimantur epulas, lagenæque tensant domos, & sape mortem exigunt.

Genium festo vix suotolem tenuis ceres filia, & creparem mola focum mater, aut vixor inuestiunt.

Quæ pueritiæ ludicra: Nam statim hæc cum legeris (inquit Seneca) hoc tibi occurret, hunc esse, qui solutus tunicis in vrbe semper incesserit.

Ha allegoria, licet à Fabricius cum sal: prudentia dicta, non sane ubique imitanda. Orig. homil. 4 in Exod. Cynifes tū dialecticæ comparantur.

Stylus puerilis quantus.

Puerili Senili in verbis exempla. Mæcenatis oratio puerilis. Vide Senec. ep. 114.

Eis tñ Epimn aritē exortus, Adonem sicut.

Rabinorum sensus frigidus.

Allegoriarum in sacra scriptura nimij indagationes sape incidunt in frigida. Origenes, Philo, nimij in allegorijs.

Adiunge huic molliculæ orationi, Hadriani Imperatoris versus:
*Animula, vagula, blandula,
 Hoïses, come, sç, corporu,
 Quæ nunc abibis in loca,
 Pallidula, rigida, nudula!
 Nec tibi soles, dabis, iocos.*

Aut Apuleij: (Erat intonsus, & genis gratus, & corpore glabellus. Crines eius præmulsis antijs, promulsis caproneis anteuentuli, & pro-penduli. Vestis textu tenuis, tactu mollis, pur-pura radians. Quid? quod & lyra eius auro ful-gurat, ebore candicat, gemmis variegat?

Hæc planè crepundia, quibus permittuntur aliquando pusionēs lufitare. At verò iam pro-uectæ ætatis homines, in eas ferri nouissimor-um verborum ineptias, minimè tolerandum est.

Sæpè istarum nugarum patens est amor, & virijs obfesse mentis hebetudo: quippe videas istos frigidos amatorculos ex libris vernaculâ linguâ scriptis, hæc deliramenta auidè conqui-rere, quæ illi, rosas suas, & anemonas, dum ven-tilant, putant odorem omnium naribus periu-cundum afflari: sed hæc ita fœtent, vt Augææ stabulum non sit impurius

Alia est etiam non verbis, sed sensibus pue-tilis oratio: qualis est ista Onagri fœminæ ad marem fœtum suum euirantem, his verbis expressa quæ bonum alioqui poetam, ad in-clinatam puerilitatem dimisit

Ανερ, άνερ, τίη σείο προσώπαλα τρηχύνον-
 ται;
 Ομματα φοινίχθηζτά τ' άν πάρος εγλή-
 εντα;
 Ούχι μέτωπον άδρείς λιθοεργές άγχι Με-
 δούσης,
 Ού γόνον Ισθόλον παναμειλίχιοιο δρακί-
 νης,
 Ού σκύμονον πανάδισμόν όρειπλάγκτιοιο λεαί-
 νης.
 Πάϊα λογγή, ζ' έτικλον, όν άρώμεδα, δε-
 σίτι,
 Πάϊα τόν γενέοσι. τέεις οδκ άρσενα δή-
 σεις.
 Ισχη φίλ @ μή τάμνε τί μοι τάμεις; οϊον έρε-
 ζαι.
 Παί: α, τό μηδέν έδηκας, όλονδέμας θεαλάω-
 σαι.

*Puerilis sty-
 li origo &
 iudicium.*

*Onagri poe-
 ta puerilis
 nania fœ-
 mine ad ma-
 rem, fœtum
 suum euiran-
 tis.
 Orian. l. 3.
 ven. vers.
 220.*

Δειλή έγω πανάπονον @ άεροτάτιο λο-
 χείης.

Καί σύ τέκ @ πάνδειλον, έλιίροτατίο το-
 κή @

Δειλή έγω πετάλανα, κενόν τόκον ώ δίνα-
 σα,

Καί σύ τέκ @, τμηδείς, σύχι σονύχεοσι λε-
 όντων:

ΑΜ' έχθραίς γενέοσι λεοντείησι το-
 κή @.

*Vir, vir, quare tuus vultus exasperatur?
 Oculi tubæruunt, qui prius erant splendidi?
 An frontem intueris saxifica Medusa?*

(Sciebat quippe hic Onager Medusæ fabulam, & scholas olim poeticas frequentarat.

*Non fœtum venustum offeri drac nu.
 Non catulum nefandum monituæga Leana?
 Eilium, misera quem peperit, quem exorauimus à
 Dijs,*

*Filium tuum maxillis tuis euirabis.
 Cohibe te, amice: ne scindis, quid refecisti, qua-
 lem.*

*Fecisti filium? ad nihilum redeigisti, toto corpore
 mutilatum.*

*Misera ego, atque arumosa, impetustum ob-
 partum!*

*Es tu fili miserime, sceleratissimi parentis cam-
 fa!*

*Misera ego, ter misera, inanem partum eni-
 xa.*

*Es tu fili dissectus, non unguibus Leonum,
 Sed inimicis maxillis Leoninis parentis.*

Hactenus lamentabilis nania, & verè puerilis: cum enim mentionem facit Onager saxifica Medusa, tum dicit se filium à Dijs exorasse, & similes nugæ, quis risum teneat? At dices, nula sæpè eiusdem argumenti, à viris grauibus esse conscripta? fateor equidem, sed huiusmo- di, si quæ scribunt, non serijs operibus immis- ceant: verum pueriles remissiones, & fabellas, & ludos ad risus compositos profitentur. At, qui hæc serid, & callidè dicunt, carminumque gra- uitati, non ioco, sed eloquætiæ ostentadæ gra- tia solent intexere, pueriliter mea quidè sentē- tia, faciunt; hæc enim vitia sunt, in quæ pueri, in hyperbolis semper leues, frequentius inci- dunt, qui si in Crasi murænam, aut pfitacum, melioris carmen, vel orationem funebriem texant, cum omnia ad rotundam styli exilita- tem deberent esse accommodata, illi ad grâdes

*Puerilium
 inuentionū
 nuga.*

De-

Demosthenis, & Ciceronis figuras conuertetur: pſtaccam inquam, vel passerem, vt herocſ laudabūt, etiam apud Elyſios campos Minois, & Rhadamanti afflorem facient, dictantes illud Demosthenis, ὅτι παρὲς τὸν εἰκότως ἐν λέξ φήσας τις κἀτὼ θεοῖς ἔσται: mox alloquentur per Apostrophen; Praclarè igitur, tecum actum est, dum viueres, anima delicatissima, nunc autem, postquam ex his terris euolasti, sanctissima: nam beatorum locum consequuta, assides Proserpina.

Chrysoſtomus egregiè perstringit, in oratione de sancto Babyla martyre. Ibi enim sophista præter modum fertur in miserabiles, inconditos, humiles, inclinatos affectus, & præ doloris, ac furoris impotentia, in frigida quæque, & inepta tranſit, vt, cum dicit Iulianum Imperatorem, vbi de templi incendio affluit eum rumor, (quæſiuiſſe talaria Mercurij, vt ad flammam reſtinguendam properaret.) Vbi tandem erat inuenturus? Certè tardum oportuit fuiſſe auxilium, ſi hæc talaria ſunt expectata. Ita dū motus cupit ingentes excitare, delabitur in abſurda quæ riſum potius, quàm dolorem efficiant.

Libanij παρὲς θυρῶν ἀδ. Chryſ. perſtrictum,

De Parenthyſo.

CAPVT VI.

Theodorus Rhetor, qui citatur à Caſſio Longino, in libro περὶ ὑψῶς, notiſſimi, vitij in ſtylo meminit, quod ipſe appellat παρὲς θυρῶν, quaſi ad Thyriſum accedēs, hoc eſt, furori proximum. Norunt omnes Thyriſum appellari haſtulam ſionidibus veſtitam, quæ bacchantes geſtabāt, & hoc perperuum bacchi inſigne iuxta epigrammaticū πανὶ βίραν χιμαῶν, νιμφαῖς ῥόδα, ὑρῶσα λυσιδία, hinc θυρῶν παρὲς, nominātur thyriſo percuſſi, hoc eſt inſani: vnde parenthyriſum dici poteſt, Oratio grandibus, & intempetiuiſ affectibus, & figuris in re parua inſaniſ: quam definitionem licet colligere ex Dionyſio Longino, in qua παρὲς θυρῶν ira deſcribit,

Quid Thyriſus.

Quid parenthyriſum, & unde ſic dicitur.

Longino περὶ ὑψῶς.

Parenth. à puerili ſtylo diſcrimen.

Τέτρα παράκρουα ἵσταν τῆς χαλίας ἐὶ θεοῦ τῆς παθητικῆς, ὅπερ ὁ θεὸς ὡς παρὲν θυρῶν χαλεπῆς ἐπὶ πᾶσι θεοῦ ἀκαίρων, καὶ κενόν ἐν δαμῆδ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ ἡμεῶν, ἐν δαμῆδ ἐπὶ θεοῦ.

(Huic proximum eſt tertium prauitatis genus in affectibus, quod Theodorus vocat parenthyriſum: eſt autem affectus intempetiuiſ, & vanus, vbi nihil opus eſt affectu; vel immoderatus, vbi opus eſt moderato: differt à puerili, quòd hoc in lætis argumentis, & illecebriſe dictionis aucupio. verſetur vt plurimum; illud propriam ſedem habeat in affectibus intempetiuiſ, maxime doloris, & iracundiæ, ſine vlla etiam affectatione verborum: Non enim iſtam concinnitatem ſpectat, ſed grandes tantum figuras, in rebus ludicris conſectatur: ex quo plenum eſt inſaniæ.)

Talis eſt illa de incendio Daphnitici tēpli, miserabilis æznia Libanij ſophiſtæ, quæ diuus

Eodem ſtylo Ariſtides ſophiſta in illa ſtebili monodia, de Smyrna collapsa, inter cæteras παρὲς θυρῶν nianias addit: (Si Gorgones reuidiſcerent, nō ſον, ἐν ἀντιόί iam Meduſam, aut oculum ſuum fierent, ſed Μιδουρα, Smyrnam, communem Aſiæ oculum deplorarent.)

Ariſtidiū παρὲς θυρῶν ἰδὲ τὸν ἀντιόί μὲν, ἀλλὰ τὸν ἄδριας ἐπὶ ἐνδουρα. Parenth. character.

Num verò iſta παρατρῶγα, & παρὲς θυρῶν: ſed pleniſ in affectibus examinabimus.

Alij etiam magis importuni ambitioſo orationis tractu, aut plorant, aut irascuntur, aut deteſtantur, aut Deos, Deaſq; omnes, in rebus ludicris & penè nullis inuocant. Querunt ab auditoribus, hominibus plerumque frigidis, & vrbatis, num lugeant, num indignentur, num auerſentur, num tantum nefas abominentur: cum illi interim nihil horum experiantur, ſed tranquilli omninò ſedeant: Aduertere ſe dicunt pallorem, & lachrymas, & eiulatus eorum audite, qui non magis mouentur, quàm ſtatuz.

Hoc certè genus, inter cætera miſerabile eſt, & inſanum, nec immeritò παρὲς θυρῶν nominatur; habet enim multū de thyriſo, & furore: Nam quid eſt aliud, in rebus modicis, tam inſaniæ mentis æſtu iactari, quàm Oratorē illū imitari, qui apud Lucium Apuleium pro tribus vrbibus, ab ebriio iuvene multis iſtibus perforariſ, quaſi pro cæſis iuuenibus perorat? & ait.

Parenth. exentium.

(Neque parua res, ac præcipuè pacem ciuitatis cunctæ reſpiciens, & exemplo ſerio profutura tractatur, Quiritēs ſanctiſſimi. Quare magis congruit, ſedulos, atque vniuerſos vos pro dignitate publica prouidere, ac nefariuſ homicida, tot cædium lanienam, quam cruentè exercuit: impunè commiſerit.)

Ad hæc omnes riſu diſſoluuntur. Mox quædam mulier, per mediū lachrymoſa, & ſtebilis,

atra veste contexta, parvulum quendam sinu
tolrans decurrit, ac pone eam, anas alia pan-
nis horridis oblita, paribusque mœsta fieri-
bus, ramos oleaginos utraque quatientes,
quæ circumfusæ lectulum, quò peremptorium
cadaverum contexta fuerant, plangore sublato
lugubriter eiulantes.

(Per publicam misericordiam, per commu-
ne ius humanitatis, atunt, miseremini indignè
causam iuvenum, nostræque viduitati, ac so-
litudini, de vindicta solatium date: Certe par-
vuli huius, in primis annis destituti fortunis
succurrite; & de latronis huius sanguine legi-
bus vestris, & disciplinæ publicæ litate.)

Hæc si pro tribus vitibus seriò dicerentur,
παρὶν Δύπον facerent manifestissimum; sed cum
ad usum, publicam quæ lasciviam facta sint, ni-
hil habeant istius generis.

*Exiles ora-
tionis mag-
nitudine
prudenter
astollenda.*

Porro in id sæpe vitium incurunt Orato-
res sensibus grandes, vberes, & amplificatorijs,
qui cum summa laudis esse existimèt, res alio-
qui exiles orationis maiestate plenius attol-
lere; hoc ne mica quidem salis adhibita faciunt
in rebus singulis, & ranas in Mineruam, Pyg-
mæos in Polyphemum, res denique leuissimas
in cothurnos tragicos non sine risu deforma-
nt.

De stylo scholastico.
CAPVT VII.

*Styli scho-
lastici ty-
pus.*

MEMINIT quoque Cassius Longinus σχολασ-
τικὸν γὰρ τὸν στυλόν: hoc est, scholastici sensus, &
styli: fit autem, cum ea quæ civilis esse debet
oratio, ad vmbatilium præceptorum minu-
tias puridiuscule conformatur. Accidit enim
plerumque, ut adolescentēs è ludō nuper egres-
si, vel etiam viri scholarum vmbri diutius e-
nutriti, cum ex palastra in aciem deuenierint,
non dum ad civilis illius cœli tolerantiam fa-
cti, atque compositi, nescio quid vmbaticæ
mollitiæ, quam cum lacte suserunt, retineant.
Itaque alij antequam ad rem veniant, præfan-
tur apparatus, & excurrunt longius. Alij di-
gressiones, & locos cōmunes affectant, quibus
cum in se derint, arbitrātur se Iouis albis (quod
aiunt) quadrigis vehi. Alij, in quocunq; de-
mum argumento exordia, narrationes, confir-
mationes, perorationes religiosius exigunt,
atq; ista quidē omnia, quamuis frigida, & im-
portuna sæpius ingerunt, ne videantur artis le-
gibus defuisse. Alij minimè spectantes, an ora-
tio ornata ferat, grandes figuras per καμψιλίας

expressas ad fatietatem aurium intrūdunt. Alij
etiam artem plenissimè profitentur; exordij
sui, narrationis, confirmationis, &c. memine-
runt, tum se ex vna parte in alteram transito-
ros pollicentur, aut iam transisse dicūt: etiam
exultant se, quod minus elaboratam oratio-
nem attulerint, quæ omnia scholastica sunt,
& vbi motuosius curantur, elaboranturque cō-
cinnius, sæpè in frigidum aliquid, aut puerile
desinunt.

Atque in eo, opinor, multum differunt ci-
uiles Iocratius, & Demosthenis Orationes, hic
enim, quod maximè est, minimè vult videri e-
loquens, & fortunas Græciæ ex eo non pendere
dicit, an manum in hanc, aut in illam partem
inflexerit: vel hoc, aut illo verbo inter oran-
dam vsus fuerit; at ille in negotiis etiam
orationibus dissimulare non potest ambitio-
nem eloquentiæ. Nam in sua oratione ad Philippum
profiteretur etiam, ἐπὶ γὰρ φιλοτιμίαν, & se excu-
lat, quod propter ætatem ingrauescentem, tam
elaborata orationis structura rei minimè po-
tuerit.

*Demosthe-
nes à stylo
scholasti-
cæ alienus.*

*Iocratius
scholasticæ
vitiō labo-
ratur.*

Οὐδὲ γὰρ τὰς κατὰ τὴν λέξιν εὐρυθμίας,
& παικίλιος κεκοσμηκὰ κέρναι αὐτὸν εἰς αὐτὸς
τε νεώτερον ἢ ἐχρῶμεν, & τοῖς ἄλλοις ἐπέ-
δειξα, εἰ ὄντος λόγου ἡδὲ τ' ἄμα, & πισο-
τέρος ποιῶν, ὅν οὐδὲν ἐστὶ δόναμα διὰ τὴν ἡλι-
κίαν.

*Ioc. in sua-
for. ad Phi-
ppum.*

Quæ excusatio non petita accusatio est.
Præfatur etiam amplissimè de suis familia-
rijs, & eorum de hac sua oratione iudicia expo-
nit, quæ omnia parum ad persuasionem faci-
unt, & ambiciosè potius quam nervosè dicta
sunt.

In Panegyrico verò, qui & suasionem ob-
tinet ad Græcos, tam magnificè de sua elo-
quentia sentit, & dicit, ut nisi pro rei dignita-
te, suaque gloria, & pro tempore, quod in hac
oratione elaboranda, concinnandaque posue-
rit, (in qua decennium ferebatur insumpsisse)
peroret, nullo modo sibi ignosci velit, sed
contemni, & derideri.

Εγὼ δὲ ἂν μοὶ & τὸ πρᾶγμα ἀξίως εἶ-
πω, & τῆς δόξης τῆς ἑμαυτοῦ, & τῷ χρόνῳ, μὴ
μόνον περὶ τὸν λόγον διαξίφενται; ἀλλὰ &
σύμπαντα οὐ βεβίωκα παρκαλέωμαι μηδε-
μίαν μοὶ συγγνώμην ἔχειν: ἀλλὰ καὶ λαλῶν,
& κατὰ φρονεῖν.

*Ioc. Paneg.
86.*

Hæc quidem ostentationem habent elo-
quentiæ

quentia non mediocrem, quæ Oratori civili cauenda est, vel maximè.

At verò sub finem Orationis, quasi in pro-
ptu diceret, qui se comparata oratione dictu-
rum, initio professus fuerat.

Οὐ τὴν αὐτὴν δὴ τοῦ χάριτος γνώμην ἔχω, ἐν
τετῷ παρόντι χειρῶν, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς λό-
γῃς. Τότε μὲν γὰρ ἄμωλον ἀξίως διωρίσθη πε-
ρὶ τῶν πραγμάτων εἰπεῖν, ὅν δ' ἐρικτιόμενα τῶ
μεγέθους αὐτῶν, ἀλλὰ πολλὰ μετὰ πείρου γενέων
δισσώθην.

Iam verò non ita sentio, ac initio orationis
meæ: tunc enim pro dignitate rerum, me posse
dicere existimabam, nunc magnitudinem ea-
rum non assequor, multa que mihi eorum, quæ
dicere institueram, exciderunt.

Nimis aperta calliditate hæc sunt elabora-
ta, quasi finem orationis non prævidisset, qui
se per decennium scripsisse gloriabatur.

*Eloquentia
Iuliani mul-
tum habet
palestra-
scholastica.*

*Iulianus in
Encomio
Eusebii.*

*Iuliani
scholastica.*

Habent & multum palestra scholastica, quæ a Iuliano imperatore ex Sophistarū scho-
lis adhuc recente scripta sunt. Quorsum enim
in Eusebii encomio tam longa insinuatio cō-
tra ingrati animi vitium? Ἴτι ποτε ἀρα χρὴ
διανοεῖσθαι περὶ τῶν θρεψιόντων μεγάλα, καὶ ὑπὲρ
μεγάλων, οὐδὲ φημι χριστίων, οὐδὲ ἀρτίων, ἀλ-
λά ἀπλῶς ὅτι, ἂν τῶν τις παρὰ τὸ πῆλας ἐθ-
παδὲν, εἴτα τοιαῦτα μὲν ἀποτίθεντο ἐπι-
χειρήσασθαι, οὐδὲ δεινὰ μὲν βαθύμας ἢ καὶ ὀλη-
γύριος ἔχόντων πρὸς τὰ δεινὰ ποιέειν, καὶ δια-
λύσασθαι ὀφθαλμοῖς, ἢ δηλονότι φαδύας, καὶ μοχθῶ-
ροῦς νομισθεῖν; quid ista periphras, & cetera
quæ diffusius narrat, aliud volunt quam ingra-
ti animi labem esse fugiendam, qua ratione ad
laudandam Eusebiam prouocatur, cui multis,
& magnis beneficiorum nominibus tenebatur
adstrictus. Hoc etiam ad rem facit, poterat ta-
men dici rotundis, nec tanto lenitudinis an-
fractu trahi. Alium deinde locum communem
annectit, laudandos esse summos viros; nam
hoc, inquit, & Plato, & Socrates fecerunt,
quidni etiam, inquit, feminas? Siquidem Ho-
merus Penelopem laudauit. Hæc thesis lon-
gius excurrens multum sapit de schola. Acced-
unt etiam exempla ab Homericis sæpius pe-
rita fabulis, & digressiones de Græcia, & li-
bris cum annexis excusationibus, quæ calamū
inueniuntur adhuc quasi in Rheto-
rum studio volitantem

arguunt.

De stylo poetico, & cantico.

CAPVT VIII.

Quæsitum est sæpè cur Dionysius Hali-
carnassensis ingeniorum stylicæ index, &
censor acerrimus, optimam orationem Poësi
simillimam esse debere statuat Ex quo Hero-
doti, & Thucydidi historiam pulchram poësim
non veretur appellare: Καλοὶ δὲ ποιηταὶ ἀμ-
φότεροι οὐ γὰρ ἂν ἀσχυροδέλιον ποιητῆς ἀν-
τὸς λέγων. Lucianus verò suadet ei qui elo-
quentiæ decora occupatis, vt primum optimos
quosque Poetas legat, deinde se conferat ad o-
ratores, quod profectò non faceret, nisi ad cō-
formandum stylum prodesse Poetarum lectio-
nem arbitraretur. Sed tamen quamuis Poetas,
vt ad oratoris institutionem peritiles com-
mendare videatur, hæc oratio non est in-
telligenda, vt stylum Poeticum probet, à quo
sanè ambo, & sententijs & scribēdi genere ve-
hemētèr abhorrere. Quid igitur vterque vo-
luit? Poetas, maximè verò Tragicos & comi-
cos de meliore nota, oratoriæ facultati non
leui fore adiumento, si quis se in eis ipso di-
scendi, scribēdi que tyrociniō prudenter ex-
erceat. At hoc (inquis) non plenè satisfacit
Dionysij mentī, qui Thucydidi historiam Poe-
sim aperte nominauit. Dicam equidem & pau-
cis, quæ hac in re mens Halicarnassensis fuerit.
Structuram verborum, & numeros oratoribus
commendat, quæ rem vnam ad mulcendos
suauitatis lenocinijs animos efficacissimam esse
probat. Vt eorum verò incuriam redarguat,
qui penes solos Poetas esse numeros arbitrati,
segnem, dissolutam & planè incompositam o-
rationem effutiunt, optimam orationem Poësi
simillimam esse contendit, hoc est (vt ipse ait)
ὅτι τὸ ἀντιχρῶν nec minus accuratam composi-
tionē, modulisque structuræ decorem, quam
sunt ipsa poemata, licet alijs, & liberioribus
numeris effluat: Hoc Cicero in oratore ex-
plicatissimè docet.

*Dionys. Ha-
licar. lib. de
structura ver-
borum. Cur optima
oratio ap-
pellatur
poësis.
Poësis ora-
tori peruisi-
lu.
Idem in ap-
ud Ciceronem
Præf.
Luc. in Le-
xiphanæ.*

Nam etiam (inquit) Poetæ quæstionem at-
tulerunt, quidnam esset illud quod differrent
ab oratoribus. Numero maximè videbantur
antea, & versu: Nunc apud oratores iam ipse
numerus increbuit. Quicquid est enim, quod
sub aurium mensuram aliquam cadit, etiam
si abest à versu, (nam id quidem orationis est
vitium) numerus vocatur, qui Græcè ῥυθμὸς di-
citur. Ita que vide visum esse nonnullis, Platonis,

*Cic. in oratore
p. 253. 254.*

&c.

Democriti elocutionem, etsi absit à versu, tamen quod incitatus feratur, & clarissimus verborum luminibus utatur, potius poema putandum, quàm Comicorum Poëtarum, apud quos nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis.

Qua in vs oratores Poëtae similes.

(Deinde) Ego autem, etiam si quorundam grandis, & ornata vox est Poëtarum. Tamen in ea cum licentiam statuo maiorem esse, quàm in nobis faciendorum, iungendorumque verborum, rum etiam nonnullorum voluptati vocibus magis quam rebus inferuiunt. Nec verò si quid est vnum inter eos simile, id autè est iudicium, electioque verborum, propterea cæterarum dissimilitudo intelligi non potest. Hæc Cicero; sed & Quintilianus clarissimè rem totam dijudicat his verbis.

Quint. lib. 10. c. 1. Cur poëtarum oratoris necessaria.

Theophrastus, inquit, plurimùm oratori dicit conferre lectionem Poëtarum, multique eius iudicium sequuntur, neque id immeritò: Namque ab his & in rebus spiritus, & in verbis sublimitas, & in affectibus motus omnis, & in personis, decor petitur, præcipueque velut attributa quotidiano actû forensi ingenia, optime rerum tallum blanditia reparantur: id eoque in hac lectione Cicero requiescendum putat. Meminerimus tamen non per omnia Poëtas esse oratori sequendos, nec libertate verborum, nec licentia figurarum, addit etiam, pedum necessitate.

Philost. in Apoll. Ammiani styli Poëticum.

Ex eo apparet quantus est error eorum qui Poëtico stylo perperam in soluta oratione abutuntur: vel verbis vel numeris, vel periphraseon, quæ permultis communis esse solet hæc. Hac in re importunus est Ammianus historicus, quo enim hiatu hæc dicit?

Cum; primum aurora surgeret, vniuersaque videre poteram, armis stillantibus coruscabant, ac ferrens equitatus campos opplebat & calles. Fac pedes, quid sunt ista nisi carmina, eaque præsumida!

Item, Seniens per urbem æternam urebat cuncta Bellona ex primordiis minimis ad clades ducta luctuosas, quas obliterasset utinam iuge silentium. quæ ampullæ Poëticæ? ut omnia nefario bello arsisse dicat.

Item: Hyeme verò humus crustata frigoribus, & tanquam leuigata, ideò; labili, incertum precipitantem impellit, & pacula valles per spatia plana glacie perfida, vorant nonnunquam transeuntes.

Et ubi Poëta epithetis densior aut verbis tumidior?

Ita his ampullis assuevit, ut quæ quotidiano sermone omnino dicenda erant, etiam his phaleris augeat, & peruerat, ut, ludibryis ignauia torrentes exundant, & humanitatis multiformibus officijs resonabant, & fama tumorum nutritæ maligna dispersis.

At ubi inflat ex industria, quis molem sustineat? Megara quadam mortali inflammatrix seuentis assidue: ille sunt Apuleij deliciae, & (ut ipsi aiunt) Anemonæ verborum: talia sunt quæ de suo patrio solo scribit; gleba felices æternum, libris felicioribus credita.

Ut primum tenebris abiectus dies inalbebat, & candidum solum curriculum cuncta collustrabat.

Item.

Imo de pectore cruciabi, e suspirium ducens, & hæc quæ grandiori spiritu intonat: Nec mora cum vsu patrefactu adibus, globus latronum inuadit omnia, & singula domus inembra cingit armata factio. Et auxilijs hinc inde conuolantibus obstitit discursus hostilis, cuncti gladius, ac facibus instructi noctem illuminant, coruscant in modum ortu solis, ignis & mucro.

Nec satis inflebit nonnunquam orationem in degeneris naturæ malum, quod vocant Cæcicum, ut Tibi respondent sidera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa, tuo nutu spirant flumina, nutriuntur nebula, germinant semina, crescunt germina, & Montium scapula decurrendo finitum vena ebullando, & fluminum via obumerando: hæc est styli poëticæ species veræ eloquentiæ, admodum perniciofa, quæ tamen rudioribus sæculis longè, lateque peruagata, fatali pruritu multos secum traxit, diuque dominata est.

Certe istis ampullis oppleti sunt Sidonius, Apollinaris & Ennodius, qui ad huius licentiæ summum deuenerunt; nam Sidonius aperte canit.

Iam sol adultus roscida noctis humorem radio crescente sorbuerat.

Bestialium rigidarumq; nationum corda cornes, fibraq; glaciales

Sermonis Celtici squamam deposuere nobilitas Sid. ep. 3. l. 3. nunc oratorio styli, nunc Camœnalibus modis imbutus.

At Ennodius, cuius poëtae audaciam non equat his verbis?

Interea dum anceps esset fortuna certaminis, & pennata mories sibi æthera vendicarent. Tel Ennodius concita tremuis concussione cornipedum. Excep. Panegy. pit te sonipes lituorum desiderijs inquietus, & Theodor. lab-

Tertull. de
pallio.

Lancearum imber caelum obfecit, &

Larissimus Horos ille apud Ruspicum, & stylus olam,
& monstrorum eruditorem scripserat schola eruditus.

De Stylo Allegorico, & periphrastico.

CAPVT IX.

Sed quoniam in huius auctoris mentionem incidimus, eius, quem nunc discutimus styli, exempla suppeditabit. Floruit eo tempore, quo illa insana metaphorarum, vel potius allegoriarum dulcedo cuncta peruaserat, & iam Ferrum Ciceronis Tulliana dictio, vulgò dicebatur, contrà aurea putabantur frigida quæque acumina, & allegoriæ, quibus illi scriptores sua refererunt.

In quo profectò minor est error magni illius, & felicitas Ennodij, qui calentibus adhuc eius, & quam à magistris acceperat Rhetoricæ studij, ista scripsit, quam barbari, & iqualentis sæculi, cui aurum pro ferro, & ferrum pro auro, in tam grauibus eloquentiæ corruptelis fuit. Sic igitur Ennodius ad Ioannem:

(Diu salum quæris verbis in statione compositis, & incerta liquentis elementi placida oratione describis, dum sermonum cymbam inter loquelæ scopulos rector diligens frænas, & cursum artificem fabricatus trutinator expendis pelagus oculis meis, quod aquarum simulabas, eloquij demonstrasti.)

(Deus bone, in quantos se vsus diues lingua dispargit! Cum voluerit, scuit vt bestia, currit vt fluuius, fluctuat vt profundum: & quantumque fucatis verborum imaginibus pingit speciem, veri ad stipulatione repræsentat. Timere te descriptione, quasi fronte tener, insinuas: dum declamationum pompam refuga laudis deposcit assertio: (& fit auara gloriæ, dum pudori parere te ostendit, peregrinam mentita formidinem.) Ago atque habeo gratias, quod nobilia rudimenta facundiæ tuæ, in amici quantum æstimas præconijs consecrasti. Et licet non agnoscam mea esse, quæ loqueris: religionem tamen narrantis amplector, diligentiam peccatoris laudo, quam gratiæ per sudum rutilantis luce dedicasti. Tibi fax ista prætenditur, quam in opinione mea blandus elocutor accendis. Ego noctem conscientia mea, etiam non fugio, noui tamen æstimare.

Expende singula, & accuratè dispice, quid sine allegoria; quid sine similitudine dictum

inuenire? & styli importunitatem! At dices, Stylus allepulchre sine Metaphoræ, sed & pulchrorum gorticus, modus est Mellæ sunt: & mellis suauitas affert fatietatem. Gemmæ sunt, distinguat igitur opus, non obruant. Ad orationis delicias, non ad communem quotidiani sermonis usum inuenta sunt metaphoræ, quas si vbi que velis intrudere, styli monstruosum corpus facias necesse est. Venustissima quidem est ars picturæ, quæ expressis rerum imaginibus opulentas æmulatur naturæ dotes, nemo tamen adeo demens est inuentus, qui naturæ opera de medio tollenda esse censeret, quod eorumdem picturis vsque perelegantibus expressa simulachra intueri liceret. Siquidem manufactorum decor breui admodum voluptatis delinimento pascit sensus: Naturæ dona diutius, & solidius oblectant. Quod licet quidem animaduertere in ijs, qui picti iuris similitudinem, aut auium versicolores plumas spectant in tabulis.

Primo quidem aspectu, quasi totam hauriant oculis voluptatem, afficiuntur quàm suauissimè: paulatim verò diu occupatis eadem imagine sensibus, iucunditatis gratia conlescit. At quæ naturalia sunt, & magna, vt Maris exposita facies, gelidorum fontium lapsus, vmbra nemorum, montiumque vestitus viridissimi, nouo semper voluptatis aucupio suos recreant amatores. Haud quidem dissimile est, quod in hac styli materia euenire solet. Nam illa sermonum picturata (vt appellat) diademata, sua crebritate fastidiosa, aures statim obruunt. Verba verò propria accuratè orationis dulcibus illigata numeris, si non acriori, diuturniori tamen, atque vtiliori delectatione sensus retinent auditorum.

Qui sit igitur, vt multi hoc loquendi genere capiantur, quia fucò illi tam voluptatem solidæ iucunditati anteponunt. Inuat enim ista audire blandius infracta.

(Dum fauos loqueris, & per domos cereas eloquentiæ nectare liquentis elementi mella componis, peregrinum labijs meis saporem epuli diuitis infudisti.)

Et in Panegyrico Theodorici.

(Et adhuc in cano flore degebas adolescentiæ, nec virtutum mellis in lacteus ante experimentum culmus attulerat. Adhuc blanda erat imago pubescentis, nec tingens faciem lanugo vestiebat; quando æui purpura, & florensis superuenientis imperij promittebat felicitis, de gratiæ commutatione terrorem. Cum in

K

per-

Præclarum
discrimen
inter natu-
ralia, & ar-
te facta.

Allegoriarum
dulcedo im-
ponit auri-
bus.

Ennod. ep.
9. l. 1.

perturbationem roboris, & elementia tua, ruptis vinculis furor emicuit: & euisceratas diurna quiete mentes occasionis pabulo subiugavit.)

Nonnulla fateor hic dulcissime reident: ut, Adhuc blanda erat imago pubescentis, nec ringens faciem lanugo vestiebat. Sed tamen quam saepe cum vino fecem bibere coguntur, qui isto genere delectantur.

Nam rupta elementia vincula: & euiscerata quiete mentes, & occasionis pabulum, cui tandem, nisi deus auribus placere possunt?

Quis vero blanditas nominet? (Vellem ad orationis terminum victus gestorum tuorum enormitate descendere, & nouellas adoras hebetatus priscorum luce transire.)

Sed esto: placuerunt ista Gothico saeculo, & glacialibus (ut ipsi aiunt) sibiris; minimè enim mirandum est. Hoc magis miror, quod Ennodius Ciceroni parum æquus aurum Demosthenis, & ferrum Ciceronis appellet, & Arpinatem (sic enim nominat) loquacitatis Sidonius infimulet. Et quis stylus eo, in quem teporis iniquitate magis, quam sua voluntate deuoluit sunt, loquacior est, aut durior? Scilicet ubi Cicero habet, *Languius iuuentus*. Sidonius *Mussinat iuuenium nostrorum calcata generositas*. utrum loquacius? Vbi Cicero *Terram*, aut *herbas arserit*. Ennodius, *Cui si uocui negentur afflatus, fatiscat ut terra, cui caelo nihil liquitur, nec uenas suas iuoco bibali humoris infundit*. utrum tumidius? quam uero inflata sunt, & rudia?

Eat nunc, & cedurnatus relationibus Alexandrum talis antiquitas, cui famam opulentiã peperit, alios loquentissim, ut per aduenticam facundiam uideatur crescere rebus mundicia. laudatio: si Attica breuitas laudanda est, num uno uerbo dici poterat *Alexandrum sua fama minorum extitisse?*

Miror quomodo se Atticos etiam penè dicere audeant, qui hanc styli rationem imitantur, modo ampullas istas obsecris aliquot, & tortis sententijs, quas uocant acumina, tamquam scilamo, & papauere aspergant. Distant certe ista ab auro Demosthenis, ut ab aere lupina.

Et tamen quantus est etiam hoc saeculo apud uernaculos scriptores huius styli pruritus? Nihil opus est in tanta scriptorum multitudine nominare quemquam, nimis occurrunt, nimis dulcibus uitijs apud imperitos, & similes leguntur, & placent: utinam qui hanc

insanam dicendi licentiam sequuntur, Illu- *Qualis sty-*
striff. Cardinalis Perronij, atque integerrimi *lus Caris-*
Procancellarij Verrij scripta legerent, & imi- *nalia Perro-*
tarentur potius, quam suo ingenio indulgeret. *nij.*
Hos enim uitos uereri ille quanta no- *ma,* &
paris Gallicano gloria ingenis felix egyptiarum
mentiam partu hoc saeculum dedit, quos mi-
rari facilius est, quam laudare.

De stylo Miscellaneo, & antiquario.

CAPVT X.

UT uicia uitijs agglutinantur facillimè, ex eo *Styli Mi-*
stylo gradus saepe fit in altum, qui uo- *scellans, &*
catu: *Miscellaneus*: Nihil illo monstruosus, *Antiquari-*
quippe non uno duntaxat errore contentus o- *charact.*
mnes omnium sordes complexus est. Itaque
modò inflatur supra cothurnos etiam tragi-
cos, modò infra focum repit, modò dulcis
uidetur, & hilaris effluens, modò instat tor-
rentis ad saxa uolentor: alii strepere non de-
sinit; Hic particulas uersum concisas uideas,
illic graecanica ereberrimè permixta. Hic ef-
fossa penitissimè antiquitatis uideribus uoca-
bula, illic noua, & recentior uisã, nonnulla et-
iam miro schemate interpolata. Alias graui-
tatis personam affectat, alias lasciuie puerili-
ter, mox etiam succedunt frigora, ac nives: &
quidquid in stylo prudentes uerentur, ad
summum fit

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui la-
men ademptum.

Talis est peritumque Criticorum, non dico *Critici he-*
illorum, qui sunt melioris notæ, sed leuitem, *uio labo-*
& audacium styli, de quibus dubium est tu- *rans.*
morene magis animi laborem, an orationis;
uidi syllogitam aliquem cuius nomini & fa-
ma parco, qui D. Augustinum his uerbis re-
prehenderet.

Augustinus litterarum sacrarum proculatubio *Critici cu-*
princeps, & uexillarius factus, pudendoque errore, *iusdam fa-*
misereque, & pueriliter hallucinatus est, & quod *stus & sty-*
mirus, non mentium incognibili macula. Utrum *lus.*
os turpius, an stylus? Esto errauerit (quod
tamen rectè negari potest, & accuratius in
Criticis expendi) ideo ne Diuus ab homuncione
ita fuit perstringendus? Non satis fuit
dictum factus, pudendoque errore addendum et-
iam misereque & pueriliter. En quò gramma-
ticum ingenium pudore, & moderatone
destitutum prorumpit audaciæ! En quibus
sanctorum Patrum in tot gloriofis laboribus

uer-

versata canities, vellicanda præbetur: sed ad stylum redeamus, & in eodem, vitiolorum, quæ descripti inueniamur exempla. Augustin & Liviarum sacrarum, inquit, præculdubio princeps; & hoc rectè statim fœdat nitorem his verbis, mirius & incognitibili macula: ex qua enim effodit maceria? addit, tamiam liuidulorum latratulum, ut eleganter inquit Apollinaris, cote litoris acuminata lingua, qua utilis est garrire sciunt, illud loqui nesciant, garrire conspicor. Sic enim in eius commentario scriptum inuenio, & hoc elegantiam vocat.

Illud subinde, & idemdem Plinianum enometes, suspensio arborem eligendam, cum in Theophrastum hominem in eloquentia tantum, ut nomen ditinum inde inueniret, scripsisse etiam Leoninum foeminam constat. Exemplo pari hi blaterones, subditi supercilij vituperones, qui quod ignorant, elenat, me vellicabunt, taxabunt, & demorsicabunt, qui sprete viri in omni doctrina tanti, eiusdemque apothefosi, obstrigillari tantillum, & indodus uideam. Catorum relictu, ut inquit Plinius, excusioni sua hominum turbis, ad occępta redeamus. Nos enim ingenue profitemur, nec ut Ciceronianam dictionem usurpom muginamur, atque tergieramus, quin multa sunt, qua scis non omnia sigillatim nouimus, ita non omnia nescira. Hæbet in re simili Heraclitica vi paraxia, de qua meminit Aristoteles in decimo libro de animalibus. Eam dixisse ferunt Heraclitus (Sic enim in eius commentario legitur, quamquam benigne interpretatus, malo errorem librarijs imputare) ad eos qui cum alloqui eum uellent, quod forte in caja quadam furnaria calor gratia sedentem uisissent, accedere temperarunt. Ingressi enim eos fidenter inffit, quoniam, inquit, na huic quidem loco Dij iuri immortalis. Eodem dillerio intemperiem horum libitinarum ratiolorumque rabularum diluam. Ut affirmem nostra hac non nimum nihil esse, quin saltem subsit aliquid probi, & intelligi, & si ornatus aure, Nec ma. utina si mihi fronte uenu. Abunde vitiosus est hic stylus, & ipsum penè vitium. Vis ampullas, & tumores? Cote tumore acuminata lingua uellicant, taxant, demorsicant, & quod ex Ciceronis epistolis usurpat, muginamur. Qui uenit homini in mentem, ut istud uerbum conquireret: Omnia, credo, Ciceronẽ legēs, culta, facūda, & plane aurea prætermisit: In hoc uno quod eū Attico suo familiarissimè iocatus dixit ex Lucilio, hæsit auidius, & quasi gemmã inuenisset. Itam suis cetonibus inuexit. Quid aliud uiscæ faciūt: que ut ait D. Bassilius, potissimum manus eãdorem celerrimè

percurant, eoque minimè afficiuntur: At si quid forte scabiosum inuenerint, hoc delicias suas ratè suauius deosculantur. Ita hic author lectissimas quasque Ciceronis dictiones præteruolat, hoc quod per iocum dixit, Lucilium referens, arripit, & non muginamur, inquit; hæc profecto, si nihil aliud est, kans uida est, quam importuna. Vis deinde Parenthysum? exclamat in nugis Libritinas rabiososquo rabulas, vis puerilei Liuidulorum latratulum: Non nimum nihil: aliquid probi & intelligi. Vis poetici? Candidus aure. Marutina fronte. Vis frigidum? In caja furnaria Heraclitus dixit, Deces esse immortales. Igitur & in meo scripto, quibus D. Augustinum castigat, aliquid erit probi & intelligi. Num hoc Scythica hyeme frigidius? quid deinde illa antiquitatum perpetua, ubi nihil opus est, & affectata prungo, aliud arguit, quam iuuenilis ingenij ostentationem? At dices hæc tantum in Criticis: imo etiam in epistolis ad amplissimos viros, in quibus uerecundia, si inquam alias, & nitor accuratæ dictionis requiritur. At ille (tata est huius styli, ubi prarientes animos semel occupauit, insania.) Accipe splendidissime Protonotarie, colende Patrone, hæc quæ liacunque annotamenta; que sub nomine tuo uires uti tutiora sint, & gratiora calchytypis notis dispalescere, in unigarique curauimus, & fortassis ab hoc legentur, quoniam tui nomini uenerabili, micantissimo, radioso, per ora cuncta diffusili dicata sunt; siquidem genius est operis, & perennitas æuiterina, Principi opus dicare, qui Deus terrenus est, & mortalis Iupiter, qui uno tantum minor est Ioue) Num uidetur ad Luciani Sospolin hic stylus remittendus? Sed minimè mirum est, si ita loquatur auctor, qui Lucium Apuleium florentissimi styli, nitidissimi que characteris scriptorem nominat. Deinde librum suum ita alloquitur:

*Libet, Hannibato genio suffulcus, & aura,
Nec tu nasutum Rhinocer. ra time.
In uida doctiloquus poterit mag. esse Philippo,
Quam fieri possit amula posteritas.*

Hæc auctori, ne quid acerbis dicam, & famiorem stylum, in discutendis sanctorum scriptis, maturius iudicium, aut moderatiore uerecundiam defuisse arbitrator. Sed tamen hæc Cur stylum dicendi ratio tam insana multos oblectat, antiquariis Quorsum habet speciem aliquam etuditionis, sequantur dum diuersa antiquorum authorum figmenta nonnullis coagmentat, arripit etiam obscuretissima qua-

Inquinatis
simi styli
exemplum.

Stylus est
mos semel occupauit, insania.)
Accipe splendissime Protonotarie,
colende Patrone, hæc quæ
liacunque annotamenta; que sub nomine tuo uires
uti tutiora sint, & gratiora calchytypis notis
dispalescere, in unigarique curauimus, & fortassis ab hoc legentur,

Ad Luciani
Sospolin
hic stylus
remittendus
ut eiciatur
omnino.

Aduersus
eos qui præ
clara quæ
prætermis
tentos uici
da seligunt.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Stylus doctus, & antiquarius. Sidon. ep. 7. l. 1. Idem ep. 7. l. 1.

Hoc stylo describitur villa Apollinarij. 2. de qua in descripe.

Stylus proverbialis.

Aide Terull. lib. 4. aduers.

Marc. c. 2. aduers.

Valent. c. 3. num. 2. ad

Martyr. c. aduers.

Valent. 16. Polybium,

lib. 16. Hermog. de

Idou. c. c.

Antiquita

tes acumi

nibus mix

ta, & nescio

quid florida

dictio. Ennod. in

que adagia, & tenebrosas historias, & iactantiam eruditionis prope puerilem. Hoc enim caractere potissimum dignoscitur. Multa huiusmodi sunt apud Sidonium Apollinarem. Ennodium, Apuleium, qualia sunt ista. *Hac enim fronte possemus fluminibus aquas, syluis ligna transmittere*, parum est ita eloqui, quod ille vno verbo, *noctuam Athenas*. Addit, *Hac enim temeritate Apellem periculo, caelo Phydiam, malleo Polycletum muneraramur*, & (Hi sunt quorum comparationi digiti tollent Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinus, & Pallas. Hi sunt, qui invident tunicatis otia, stipendia paludatis, viatica vedarijs, mercatoribus nundinas, munuscula legatis, portoria quadruplatoribus, praedia provincialibus, flamma municipibus, arcarijs pondera, mensuras allectis, salaria tabularijs, dispositiones munerarijs, praetorianis sportulas.) &c.

Hoc igitur pacto, & saepissime per hanc figuram multas antiquitates varie conquisitas, vna periodo congerunt, & conantur in singulis implicare lectorem.

Alij proverbialia, quae simplici quadam gratia venustate solent orationem, modo, quasi gemmae intermicent, non offundant, omnia, in vnam veluti patinam egerunt, & sic ubi apud Helladium Hesantimorum, Tertullianum, & ceteros later quid occultatum, eruunt, distortantque obcurritatam texunt veluti fasciculum. *Et vnde (ingruent) de AEgypto puto Asinus. Lamia turres primom videbantur eius dicta: at postquam ad caemina productus est, non Hieram quidem fecimus, sed statim, ac Mappa missa est, qui Sarcione militator audiebat, visus est Ficulanus, micas infreire. Et penonem cordu loco habere. Vbi per lineam caem. in diu. terra reciprocavit, tandem illes, iset isly fallator, Hypotrychoram in respirabile accepit. Haec tam diuersa, & in diuersissimis locis dicta, vno nexu vincunt, vno spiritu pronunciant, quod cum expedissime dicunt, mirandas apud imperitos colligunt in orationibus, qui eas solent mirari impentius, quae sunt ab eorum sensu, intelligetiaque distincta.*

Haec si venustulis figuris, & acuminibus, cum aliqua tidentis orationis lascivia temperentur, tunc praegauisio sitientes auriculas abripiunt, qualis est ista Ennodij oratio. Nam praeterquam, quod antiquaria est, delicatissimum florem praefert, dictionis.

Sed nec formae tuae decus inter postrema nu-

merandū est, quando regij vultus purpura, ostium dignitatis irradiat. Exhibete, Seres, indumenta, precioso murice, quae fucatis, & non vno abeno bibetia nobilitatem tegmina prorogate. Discoloribus gemmis fertū textatur, & quem vehementior vipera custodit, lapis adueniat. Quaecumque ornamenta mundo obsequente transmissa fuerint, decorata venerandi genio corporis plus lucebunt. Statura est, quae resignet prolixitate regnantem. Nix genarum habet concordiam cum rubore. Vernant lumina serenitate continua; digna manus, quae exitia rebellibus tribuant, honorum vota subiectis. Nullus intempestiue positum iacet. Quia quod agunt in alijs Dominis diademata, hoc in rege meo operata, est Deo fabricante, natura.

Demus iterum veniam saeculo, & illi, qui ista in actu aetatis, & Rhetoricorum, qualia tunc vigeant, studiorū cursu scripsit. Nulla tamen ratione hic stylus in imitationem trahendus est imperitis adolescentibus, qui in deteriora crebrius abripi solent. Est enim ab eloquentia longe distinctus, & vt liberè fatear, styli morbus quidam potius, quam vlla facundia species, aut solidum gloriae simulachrum. Et quanquam ingenia in hac dicendi prurigne imperare difficillimum est: tamen si quis serio tot prudentissimorum hominum iudicia, qui hanc loquendi rationem condemnarunt, spectare volet, desinet in eo sibi placere, & cum ad ingenij maturitatem adoleuerit, has pueritiae phaleras irridere, nec squallentis saeculi incultam barbariē, potentissimorum ingeniorum disciplinā, vlla ratione putabit anteponendam. Erit autem adolescentibus ab his vitijs cauere facillimum, si ipsis studio: um incitijs vnum Ciceronem, & pauculos, sanosque historicos lectitent, ne nimia docting, quam audius aliquando concupiscunt, ambitione, perpetuam styli iacturam faciant.

De stylo humili & rudi.

CAPVT XI.

HAecenus ea styli genera persequuti sumus, quae in sensuum, verborumque tumore versantur: nunc etiam ea, quae istis ex aequo sunt opposita, discutiamus. Sed antequam ad optimum dicendi characterem deueniamus, etiam nonnulla quae per defectum contingere solent vitia, sunt obiter expendenda. Occurrat primum styli humilitas, in quam pauci admodum

Quid de hoc stylo sentendum.

Quomodo cauendum.

Et stylo multa extant in sacris literis, quas non gentium phaleris excoli voluit Deus, ut in nuda sermonis simplicitate prepotentis spiritus, clariora essent miracula. Ita loquutus est humilis vbiq; D. Franciscus.

D. Franciscus in testamentis. Eius humilitas in verbis.

Dominus dedit mihi fratri Francisco incipere facere poenitentiam: quia cum essem in peccatis, nimis mihi videbatur amarum videre leprosos. Et ipse Dominus conduxit me inter illos, & feci misericordiam cum illis, & recedente me ab ipsis, id quod videbatur mihi amarum, conversum fuit mihi in dulcedinem animarum, & corporis. Et postea parum steti, & exiui de seculo, &c.

Ita Sanctus Edmundus Archiepiscopus Cantuariensis.

Edmundus in speculo Ecclesie.

Ante meridiem debes cogitare de annunciatione, & de passione. De annunciatione, cogitabis de misericordia Dei nostri, quia voluit homo deuesire, & mortem pati pro nobis in sua humanitate, cum alio modo potuisset nos redemisse, & totum hoc nobis fecit, ut sibi attraheret nostrum amorem.

Sanctorum stylus plerumque ferreus, mens aurea.

O mitem sanctorum simplicitatem! Stylus eorum plerumque habent ferreum, sed mentem auream. At magna pars oratorum prohi vanitas! linguam inaurat, & ferreis moribus vivit.

quam comprehendens perfectis verbis amplectitur: & recte quidem iudicat. Nam videtur hæc veteris cuiusdam oratoris esse schola mihi me politi horrida, & inculta prorsus oratio. Perpende singula, nullum verbum inuenies, quod aculeum habeat, aut florem, vel quod delectum vllum præ se ferat; profecto ratiocinatus essent, malos homines, magna negotia voluit gerere; hæc ad humilitatem quotidiani sermonis abiecta. Deinde quæ compositio, & structura? Socij nostri cum belligerare nobiscum vellent, quid simplicijs; & hæc quæ debebat esse excitator sententia in clausula, quam humiliter repit? solent enim diu cogitare omnes, qui magna negotia voluit gerere.

Hoc vitium alias appellatur à Seneca *lentitudo*, graditur enim (vt ait Comicus) testudineo gradu, modò inchoat, modò inchoatum, verbi, aut numeri penuria cogitur abrumpere. Modò hæret in salebris Rhythmorum, modò in ceno & inquinatis dictionibus. Modò conatur emergere, & peritodum aliquam voluit notantiam, hæc sub finem lacerat, & peruertit. Egre incipit, deteriori sæpe claudit. Diuidit multa, nec comprehendit. Ex alio profilit in aliud, nullo ordine, serie nulla, denique post longa, & inanem digressionem, redit ad id quod coeperat. Et reuertamur (inquit) tandem ad proprium, reuertamur. Couringit hæc lentitudo ijs, qui minime sunt in stylo exercitati, aut certe tardius habent ingenium, memoriamque imbecillioem. Et cum toto orationis curiu sese promat, nusquam tamen clarius apparet, quàm in transitionibus, uerulique, & articulis orationis, in quibus cum expressimè peccant, totum orationis corpus lentum faciunt, ac dissolutum. Nihil tam aduersus hoc vitium facit, quam continua lectionis, dictionisque exercitatio, qua paulatim euincitur difficultas, & ex suo se veluti cortice promit ingenium.

Lentitudo quid?

Charact. lenis, & fluctuans.

Lentitudo assidui styli corrigendi ratio.

De stylo fluctuanti & dissoluto.

CAPVT XII.

Est & aliquod styli genus, quod fluctuans vocatur, & dissolutum, cuius disertè meminit Cicero ad Herennium.

Quid sit stylus fluctuans ac dissolutus. Cic. l. 4. ad Heren.

Qui in mediocre genus orationis profecti sunt, si peruenire eo non poterunt, ieritates perueniunt ad confine genus eius generis, quod appellamus fluctuans & dissolutum: eo quod sine aeruis, & articulis fluctuat huc, & illuc, nec potest confirmare (mallem conformare) nec viriliter sese expedire. Huiusmodi autem afferat exemplum.

Exemplum styli fluctuantis.

(Socij nostri cum belligerare nobiscum vellent, profectò ratiocinati essent, etiam atque etiam, quod possent facere, si quidem sua sponte facerent, & non haberent hinc adiutores multos, & malos homines, & audaces; seient enim diu cogitare omnes, qui magna negotia voluit gerere.)

Non potest huiusmodi sermo tenere attentum auditorè. Dissluit enim totus, neq; quic-

De stylo sicco, & exanguis.

CAPVT XIII.

Commune vitium est, modum in rebus tenere nõ posse, quod idem in stylo familiarissimè Alter (inquit) Seneca se iusto plus colit: Alter se iusto plus negligit: ille & crura, hic nec alas quidem vellit. Quidam enim dum in statum stylum fugiunt, eò deueniunt religionis, vt omnibus oratione spoliarent ornamentis.

Difficili in stylo mediocritas.

orat. pro Pherenice.

Sylus exi-
gus sine
ornamentis.

mentis. Diceret eos sanctè iurasse, se ne meta-
phoram quidem ullam in scriptis vsurpaturos:
omnia quidem liquide, sed ita exiliter dicunt,
vt nullo cultu exposita placidius ynquā fluat,
nullis luminibus decorata excitatius sese effe-
rat oratio. Deinde illi se Atticos dicunt, quos
præclare Cicero confutat.

In eos qui
cum sine
siccis, Atti-
cos se dicunt.
Cicero in
Bruto.
Atticè dice-
re, non est
sine ornatu
dicere.

(Nam si quis eos, qui nec ineptè dicunt, nec
odiosè, nec putidè, Atticè putat dicere: is
rectè, nisi Atticum probat neminem. Insultita-
tem enim, & insolentiam, tanquam infantiam
quandam orationis odit, sanitatem autè, & in-
tegritatem, quasi religionem, & verecundiam
oratoris probat. Hæc omnium debet oratorū
esse sententia. Sin autem, ieiunitatem, & sic-
citatem, & inopiam, dummodo sit polita, dum
urbana, dum elegans, in Attico genere ponit,
hoc rectè duntaxat: sed quia sunt Atticis alia
meliora. videat ne ignoret, & gradus, & dissi-
militudines, & vim, & varietatem Atticorum.
Et in libro de optimo genere oratorum. Est e-
nim vitiosum in sententia, si quid absurdum,
aut alienum, aut non acutum, aut subinsul-
sum est. In verbis si inquinatum, si abiectum, si
non aptum, si durum, si longè petitum. Hæc
vitauerunt ferè omnes, qui aut Attici nūme-
rantur, aut dicunt Atticè: Sed quatenus value-
runt, sani, & siccis duntaxat habeantur, sed ita
vt palast. icè spaciari in Xysto, ijs liceat, non ab
olympijs coronam perant. Qui cū careant om-
ni vitio, nō sunt contēti, quæ bona valerudi-
ne, sed vires, lacertos, sanguinē querunt, quā-
dam etiā suauitatē coloris.) Hæc Cicero, qui-
bus eos refellit, qui se nomine siccitatis, quasi
de meliori nota Atticos commendabant. Ve-
rum oratio sicut corpus hominis, ea demū pul-
chra est, in qua nō eminent venæ, nec ossa nu-
merantur, sed temperatus ac bonus sanguis im-
plet membra, & exsurgit toris, ipsos quoque
neruos rubore tingit, ac decore coronat. (inquit
Tacitus) Atticè dicere, nō est sicce dicere, alio-
qui Atticus non fuisset Pericles, qui tonare,
fulgurare, permiscere dictus est ciuitatē. Quæ
profectō nunquam tor, & tāta, hoc enecto, at-
que exili dicendi genere, quod Atticum vo-
cant, præstitisset. Qui igitur vltimi generis
Attici, hoc est exiles, & exsuccis Isæus (opinor)
& Lyllias.

Idem lib.
de optimo
genere ora-
tor.

Non est sa-
nis carere
siccis.

Oratio hu-
mano cor-
pori com-
parata.

Atticè dice-
re, non est
sicce dicere.
Pericles At-
ticus.

Talis enim est hic character:

Exemplum
sylis exilis.
Lyllias in

Αναγκάον μοι δοκῆσθαι, ὡς ἄνδρες δικα-
σοι περί τῆς φιλίας, τῆς ἐμῆς καὶ τῆς φερηνί. &
πρώτον εἶπεν πρὸς ὑμᾶς. ἵνα μηδεὶς ὑμῶν

δαυμάζῃ, διὲ ὑπερ σθένος ὑμῶν πρότερον εἶρη-
κὺς πρότερον ὑπερ τῆς νουίλε, ὡ. Εἰ μοι γὰρ, ὡ
ἄνδρες δικασταί, εἴθε ἦν κηριστότερον, ὅ τῆς
πατῆρ' ὅτε ἐφύγομαι ἐν Θήβαις, παρ' ἐκείνῳ
κατηγόμην, καὶ ἐγὼ καὶ ἄλλοι Ἀθλωναίων ὀβελό-
μοι, καὶ πολλὰ, καὶ ἀγαθὰ, καὶ ἰδία καὶ δημοσία
παρόντες ὑπερ αὐτῶν εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτῶν
κατήλοδομον ἐπέειθ' οὐκ οὔτε ταῖς αὐταῖς τύχαις
ἐχρήσαντο, καὶ συγὰδες Ἀθῆνας ἐφίκοντο, ἡγά-
μοι, καὶ τὴν μὲν ἰσὴν αὐταῖς ὀφείλῃν χρεῖν, οὐτὺς
οἰκείως αὐτοῖς ὑπερεδεδάμην, ἕστε μηδένα
γνώσκει τῶν ἐσόντων, εἰ μή τις πρότερον ἠπί-
σατο, ὁπότερον ἡμῶν ἐκέκτητο τὴν οἰκίαν.
Sicca quidem est hæc oratio, & ab omni orna-
tu tam aliena, vt idiotæ cuiusdam sermo esse,
vel ipso Dionysio Halicarnassensî teste, videan-
tur.

Lyllias sic-
cus est ieiun-
tus.

Necessarium mihi videretur (Iudices) de ami-
citiis, quæ mihi est cum Pherenico, primum ci-
cere apud vos. Ne quis vestrum miretur, quod
ego, qui pro nemine ynquam dixerim antea,
hanc eius causam susceperim. Mihi enim (Iu-
dices) hospes fuit Cephisodorus huius pater,
& cum exularemus Thebis, apud ipsum diuer-
satus sum, & quisquis alius Atheniensium vo-
luit: & multis quidem beneficijs ab ipso pri-
uatim, publiceque affecti, in nostram ipsorum
patriam rediimus. Postquam verò illi eadem
fortuna vsi sunt, & fugitiui Athenas deuen-
erunt, ratus me maximam ijs debere gratiam,
tam familiariter eos excepi, vt nemo eorum,
qui nos adibant (nisi qui prius rescuiisset) vter
nostrum domum, quam incolebamus, posside-
ret, dignoscere facile posset.

Neque putes eor tantum loco Lylliam ita di-
cere, constat enim sibi fermè in omnibus, &
tanta ieiunitate loquitur, vt difficile sit apud
eum illustres metaphoras inuenire. Hæc ne ad
modicas quidem orationes sustinendas, satis
habere videntur dignitatis, ita religiosè sunt
attenuata, nec supra epistolarem characterem
videntur assurgere. Quamobrem, qui ita lo-
quuntur, si epistolas scribunt, sani quidem
sunt, si orationes paulò mediocres, vel etiam
magnas hoc stylo aggrediuntur, similis ijs vi-
dentur, qui cum naumachiam luserint in pisci-
na, classem velint in oceano regere. Alius est in
Baiano sinu; alius in Hellespoto certadi mod.
Quis ferat hominem hac sermonis humilitate
sibi

Aliud est in
piscina; ali-
ud in Hel-
lespoto cer-
tasse naum-
achiam.

Τὸ γὰρ Ἐραμίνωνδ' ὁσμάλει συνέδαλε
Τὴν δ' ὄναμιν τ' Ἐπιβαίων δ' κειρός.

(Cum Eraminonda corpore virtutem Thebanorum sepehuit fortuna.) Multa item in Epitaphio Lysiae, multa in Demosthenis orationibus inuenies, sed nusquam crebriora, quam apud eos qui floridius quoddam & accuratius dictionis genus elegerunt. Inter sacros vero auctores excellunt Gregorius Nazianzenus, & Synesius. Quid enim aliud arguit quam hanc ingenij subtilitatem, concisa ille & euibrata epistolae, aut in epicherematis collectae sententiae.

Φεύγεις δεικνόντας, ἴσως νόμοις ἑραλοκοῖς,
ἵνα σεαυτὸν ποιῆς τιμιώτερον ἢ κε οὖν, καὶ ἰὼν τὴν
τῷ μακρῷ χρόνῳ ζημίαν ἀναπλήρωσον ἡμῶν. καὶ
ἔτι σε τῶν αὐτῶν κατέχει, πάλιν ἀφήσεις
ἡμᾶς ὡς αἰ σεμνότερος ἢς πάλιν ποδόμε-
νῳ.

Fugis persequentes, amatorijs forte legibus, quod sis pretiosior. Veni igitur, & diuturni temporis exple detrimenta: Ac si quid rerum tuarum te istis retinet, rursum nos relinques, ut augustiorem hac ratione te reddas, a nobis expretius.

Hæc oris rotundi sunt, & viuidi, vt apparet, ingenij eodem caractere Synesius:

Λυπῶσι τὴν ἐκκλησίαν ἀνόμοιοι πονηροί.
διὰ βῆθι κατ' αὐτῶν οἱ πάλαλοι γὰρ πατά-
λοις ἐκκρεθόνται.

Contristant Ecclesiam improbi alieni. Tu in eos proficiscere: clauis clauis pelluntur. Eodem genio sententia: τῷ δὲ θεῷ πάντος διακό-
βονυμ non σμὰ σκιά τὸ ἀνδρῶπινον. Ἐνὸ ἡμεῖς χεῖρες τ' νό-
peccare; se- μων. Μέγιστον ἀγαθὸν τὸ μὴ ἀμαρτεῖν, δεύτερον,
cundum, in δικαιοδυναί.

Idem eotra Ἀνδρῶπι
Androm ἢν καὶ τῷ φωτὸς, τὸ φωτίζῃν.

Latina elo- (Benefacere est natura Dei, sicut ignis, ca-
quentia & lefacere, & lucis, illuminare.)

cōcisas sent. Non opus est hic innumeros commentari
v'sur' auic. locos, licet cuique ex fluuio haurire. Hoc eo
C. Gracch' tantum dico, vt appareat, quantum, & quam
ip'sis Roma- prudenter eo dicendi genere, Græca eloquentia
na eloquen- tia sit delectata, Romanis item aliqua fuisse si-
tia primor- mulachra ab ipsis eloquentiae incunabulis, C.
diu idrauit Gracchi in Popilium oratio indicat. In cuius
aliquid in (vt ait Gellius) principio collocata verba sunt
hoc genere. accuratius, modulatusque, quam veterum o-

ratorum fort consuetudo.

(Quæ vos cupidè per hosce annos appeti-
stis, atque voluistis: ea si temerè repudiaritis,
abesse non potest, quin aut olim cupidè appe-
tistis, aut nunc temerè repudiastis dicamini.)

Rotunda est, & acuta, vt viderur sententia,
habet tamen insigne vitium, de quo postea di-
cemus. M. Tullius Cicero, licet ad omnia elo-
quentiae decora factum haberet ingenium,
consultò aut abstinere, aut rariùs vtitur, quod
& temporibus, & auribus hoc dicendi genus
non putaret accommodatum. Itaque quod a-
lius in cōclusionone, post vibratam fortè ex ciui-
modi acuminibus periodum, haud timidè di-
xisset apud Cæsarem: Tu ipsam victoriam Ca-
sar viciisti; Ille verècundè se insinuans, vercor
inquit vt hoc quod dicam non perinde iatel-
ligi auditu possit, atque ego ipse cogitans fen-
tio. ipsam victoriam vicisse videri, cum ea ipsa,
quæ illa erat adepta, victis remisisti. Nam cum
ip'sius victoriam conditione iure omnes victi
occidissetemus, clementiae tuae iudicio conser-
uati sumus.

Quæ vere-
cundus Ci-
cero in acu-
minibus.

Habuit igitur sua acumina, sed rara, mode-
sta, & graui, quale est illud diu, multumque
celebratum vxor generi, nouerca filij, filia pellex,
quo nihil potest esse in hoc genere admirabi-
lius, sed ne multiplicis illius, & aequaliter in
omnia genera diffusæ orationis, quæ tunc a fi-
ticientibus auribus excipiebatur, cursum fran-
geret, maluit esse in hac copiosior, quam in il-
lis ingeniosior videri.

At Sallustio vigente (vt ait Seneca) amputa-
tae sententiae, & verba ante expectatum caden-
tia, & obscura breuitas fuere pro-cultu. Mox
etiam sub Imperatoribus, quæ apud eum fue-
rant satis verècunda, in elatam euibratæ dictio-
nis audaciam transiere, & ad ipsas tandem in-
cipias deuenerunt, de quibus dicam, si prius ea,
quæ in hoc genere laudatissima sunt, osten-
dero.

Subijciuntur quadam laudatorum acumi-
num exempla.

CAPVT XV.

Atque imprimis magnoperè videtur di-
stinguenda breuitas à prarupto, quod ap-
pellatur, genere dicendi, illa enim rem virili-
ter, & strictè colligit, hoc interruptas, & suspi-
ciosas relinquit sententias. Illa explet animos,
hoc suspendit: illa cum leni quodã gratiæ flo-
re intorquere solet acumina, hoc frigida quæ-
dam

Acuti &
prarupti
styli discri-
mon.

D. Greg.
Nazianz.
& Synesius
in acuta
breuitate
praestantissi-
mi. Gregor.
ad Nicobu-
ianum.

Synes. O-
lymp. 45.
Homo Dei
umbra.
Lictores ma-
nus legum.
Maximum
bonum non
peccare; se-
cundum, in
stificari.
Idem eotra
Androm
Latina elo-
quentia
cōcisas sent.
v'sur' auic.
C. Gracch'
ip'sis Roma-
na eloquen-
tia primor-
diu idrauit
aliquid in
hoc genere.

dam dicta hianti calamo effutire. Exemplis collucere faciam omnia.

Acuta sunt, venusta, & breuia, quæ Plinius habet in Traiani Panegyrico.

Liquidia, et acuta breui- tate exâ, la ex Plinio. (Vnum ille se ex nobis, & hoc magis excel- lit, atque eminet, quod vnum ex nobis putat, nec minus hominem se, quam hominibus præ- esse meminit.

Traiani modestia. Nihil hic obscurum, nihil hians, nihil im- pugnus affectatum, & tamen acutum est, & neruose dictum.

Item.

Vita princi- pis, censura est. (Nam vita Principis censura est, eaque per- petua, ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo, quippe infidelis recti magister est metus.)

Apparent hæc ingeniosè, non tamen anxie dicta, fluunt ab alta mente, sed sine vi, & stri- dore fluunt.

Item.

Vera felici- tas felicitate dignum videri. O te felicem! quod cum diceremus, non o- pes tuas, sed animum mirabamur. Est enim ve- ra felicitas, felicitate dignum videri.

Nulla in tantilla sententiâ particula est, quæ suam vim non habeat, elaborata est, & docta, ostendit tamen plus felicitatis, quam aris. Hæc verò Sallustij pressa, subtilia, acia, velli- cantia.

Salustij ner- uis ac bre- uitas. Sa- lust in orat. Catil. In quædam. (Postremò omnibus modis pecuniam tra- hunt, vexant, tamen summa libidine diuitias suas vincere nequeunt. At nobis est domi in- opia, foris æs alienum. Mala res, spes multo asperior. (Et quod sequitur conclusionis ful- men, ut à Technicis appellatur.) Denique quid reliqui habemus præter miseram animam?)

Nihil est in hac sententiâ obscuritatis, nisi fortè summa libidine diuitias suas vincere ne- quouit, hoc Salustianam retinet obscuritatem, cætera fluunt liberius.

Id verò quod sequitur exemplum, laudatissi- mam habet breuitatem.

Luxurios- opum. (Item quis mortalium, cui virile ingeni- um est, tolerare potest, illis diuitias superare, quas profundant in extruendo mari, & monti- bus corquandis, nobis rem familiarem etiâ ad necessaria deesse?)

Hoc si dixisset alius, vtramque fortasse im- pleuisset paginam, nec vnquam hanc maiesta- tem attigisset (illis diuitias superesse, quas pro- fundant in extruendo mari, & montibus cor- quandis.)

Item hæc sententiosa,

(Nemo nisi victor pace belum mutauit. Semper in pralio ijs maximum est periculum, qui maximè tenent, audacia pro muro habe- tur.)

At istud nimia breuitate fit obscurum. *Non placuit resicere, ne quis modestiam in conscientiam duceret. Hoc est, ne silentio crimen subesse ar- bitraretur.* (idem in oratione Caij Marij.)

Sunt eadem familiaria Cornelio Tacito grandia, & splendida dicta, acuta breuitate collecta, vt:

(Ararium si ambitione exhauserimus, per- scelera supplicandum erit.

Tibi summum rerum iudicium Dij dede- re, nobis obsequij gloria relicta est.

Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant, quia miseriâ tolerantur, felicitate consumpimur.

Falluntur, quibus luxuria speciem liberali- tatis imponit, perdere ista sciet, donare nesci- et, & cætera, quæ eodem tenore apud eum di- cuntur prope infinita.

Hæc, vt apparet, altæ mentis, & consumma- ti ingenij est eloquentia, grandis simul, & bre- uis. Sed nemo tamen istis. Quinto Curtio, aut felicior est, aut nitidior. Innumerabiles sunt apud eum gemmæ, quales sunt istæ in oratio- ne Legatorum Darij.

(Respice quantum post te reliqueris, intue- re quantum petas. Periculosum est prægræue imperium, difficile est continere, quod capere non possis. Vides vt nauigia, quæ modum ex- cedunt, regi nequeant; nescio an Darius ideò tam multa amiserit, quia nimia opes magnæ iacturæ locum faciunt. Facilius est, quædam vincere, quàm tueri. Quam hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent! Ipsa mors vxoris Darij, te admonere potest minus iam misericordiam tuæ licere, quâ licuit.) Quod verbum in ista oratione sine suo aculeo: nihil tamen coactum, nihil accersitum, nihil moro- sa obscuritate infuscatum, quod ideo plus ha- ber laudis, & admirationis.

Quæ verò Alexander responderet, num tota sunt byssina?

(Nunciate Dario gratiarum actionem ap- pud hostem superuacaneam esse, & me quæ fe- cerim clementer, & liberaliter non amicitiz eius tribuisse, sed naturæ meæ.

Nec mundus duobus solibus potest regi, nec duo summa regna saluo statu terrarum potest habere.)

Hæc

Hæc grauia, isthæc rotunda sunt, & expedita.

(In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisque contempserit, timidissimum quemque consequitur.)

Alia subtilia, & antithetis intersta, vt:

(Alij optimè miseras ferunt, qui abscondunt, nec vlla est tam familiaris infelicibus patria, quâ solitudo, & status prioris obliuio. Nam qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant, quâ celeriter lachrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit, quæ fastidit: Nam & calamitas querula est, & superba felicitas.

Item.

Quædam beneficia odimus, metuisse mortem confiteri pudet, superest, vt malit iniuriam accepisse, quam vitam.)

Nihil opus est cetera persequi, hinc cerni potest, quanta fuerit huius authoris, in hoc conciso dicendi genere felicitas. Sed qui omnium ingenia, maiestate, copia, felicitate, genio denique ipso vincit, & obruit Seneca, hæc sibi styli dignitatem, quasi ius hæreditarium arrogat. Totus his dictorum purpuris colluctet, vt cælum stellis. Nihil eo fecundius, aut opulentius: Hauerat quippè ex domesticis fontibus; Nam Seneca Rhetor ex ijs, qui sub Augusti tempora floruerunt, eoque dicendi genere ad inlaniam vsque delectati sunt, colores, & acumina collegit, quæ in libris Controuersiarum, & Suasoriarum extant sparsa, ex quibus illorum ingeniorum vim, & studia possis agnoscere. Lubet laudatoria aliqua exempla subijcere.

Hæc in Vestalem prostituta, quæ se saluo pudore, & milite castitatis impugnatore, viriliter interfecto iactabat, ex lupanari exiisse, ideoque Sacerdotium repetebat, satis acutè dicta sunt.

(Ne metuas puella, pudica es, sed sic te viro lauda, non templo.)

Discede, ignota es: discede, nimium nota es. Nulla satis pudica est, de qua queritur. Virgine esse Sacerdotem nostrâ, cui credimus? meretrici, lenoni. Piratis? Item contra patrem reum malæ tractationis, quod cum duos filios Pancratiastas inter se dimicatuos eduxisset ad Olympia, interminatus se victum abdicaturus, ambos mori coegisset, præ dedecoris metu Tertius sine sorte pugnaui, & utrumque vicisti. Hæc

virilia planè acumina mira breuitate contorta. At Marillij sententia omnium subtilitatem longè vicit, ipsi Porcio latroni, non immeritò admirabilis visa, dixit enim pro vestali.

Marillius.

(Narrate sanè omnes, tanquam ad prostitutam venisse, dum tanquam à Sacerdote discesserint. Iam quod sequitur exemplum elimitæ breuitatis est, & ad vrgendum, motusque eliciendos satis efficax. Pro adolescente, quem Patruus abdicabat, quod Patrem aleret, contra Patruum: (Fortunæ lex est præstare, quæ exegeris: miserere. Mutabilis est casus: de deum victis terga victores, & quos prouexerat, fortuna destituit. Quid referam Mariû sexto consulatu Carthagine mendicantem, septimo imperantem? Ne circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis rogeti)

Asprenas. Fortuna variabilis.

Valent, inquam, ista, sed dicta tempore, & loco. Nec minus laudata, quæ in causa Incesta, de saxo iactata sunt. Quippe Vestalis incesti damnata, vixit deiecta: ad poenam repetitur. Contra hanc ipsam dixit Fuluius Sparfus (A superis deiecta, ab inferis non recepta, in cuius poenam saxum extruendum est) pro incesta Sillius:

Fuluius Sparfus.

Damnata deiecta est, absoluta descendit. Et in Sillius.

nobili causa contra Parrhasium pictorem Atheniensem, qui cum Philippus captiuos Olynthios venderet, emerat vnum ex his senem, perduxerat Athenas, torserat, & ad exemplar eius pinxerat Prometheus à Ioue in Caucaaso religatum, & laceratum, quam postea tabulam in templo Mineræ dedicauerat, hæc magnificè dicta.

In causa Parrhasii pictori breuis & acuta sent.

(Infelix senex vidit iacentis & diuulsæ patriæ ruinas: abstractus est à coniuge: superextulit Olynthi cinerem stetit. Iam ad figurandam Promethea satis tristis est. Proh Iupiter (quæ enim melius inuocem aduersus Parrhasium, quam quæ imiratus est?) Olynthium tantum picturæ tuæ excipio. Nam quis vt naufragum pingeret hominem meretricæ ditur, parum est? inuitur, etiamnum parum est? laniatur: Hoc (inquit) in irato Philippo satis est, sed nondum in irato Ioue.)

Gaius Silo. Contr. l. 10.

Hæc planè, & pulchra videntur, & suauis, habent tamen semper aliquid obscuritatis, vt Olynthium tantum picturæ tuæ excipio, clarius dixisset, fac non esse Olynthium, homo est. Quis vt naufragum pingeret, hominem meretricæ

Acumina ex varijs Rhetoribus latinis.

Arelins Fuscus. Castus Pius. Asprenas Fuscus. Honoratior addecoris metus. Senec. contr. l. 5. cont. 3.

L 2

Item

Item,
Iulius Bassus. (Ædem Mineræ, tanquam castra Macedonium fugiunt.

Clodius Turrinus. Torquetur, hoc nec tibi Philippo factum est. Moriatur, hoc nec sub Ioue.

Triarius. Corrupti duo maxima Promethei munera, ignem, & hominem.

Musa. Narraturus sum Olynthij senis, ignes, verbera, tormenta. Aliquis ne nunc quæri de Philippo putat? Dij. Deæque te perdaunt, misericordem Philippum fecisti.)

Hoc conclusionis satis aptè intortum fulmen: quò præ Parrhasij crudelitate mitem Philippum facit, quem tamen Athenienses crudelissimum iactabant. Sed illæ torti senis querelæ paucis, & nauiter expressæ.

Cornel. Hispanus. (Ultima membrorum meorum tabes tormentis immoritur. Parrhasi quid agis? non feruas propositum. Hoc supra Promethea est. Tantum patiendum est pingente Parrhasio, quantum iurato Ioue.)

Hæc tantum acumina parura. Senem torum deceat. Nemo in tauro Phalaridis quærit delectum verborum, quibus suas querelas exprimat.

Porcij Latronis in hoc genere Ironia grauior est.

(Si videtur tibi, istis maneribus aram misericordie orna.)

Hæc sanè appositè dicta plurimum ostendunt facundie, ingenij, iudicij, suauitatis: sed tenendus est modus, qui in hoc genere plerumque difficillimas esse solet.

De erroribus abrupti styli, & frigide acuti.

CAPVT XVI.

Gravis igitur error eorum est, qui plurimum quidem in eo habent ingenij, sed parum cordis. Itaque nec vim illam mentis exundantem coercere possunt, sed dicunt quicquid in buccam. Quid autem res, quid locus, quid aures patiantur, minimè considerant. Infercire volunt omnia acuminibus, nihil sine figura dici, etiam figuratè panem peti. Hoc quidem per absurdum est. De eo igitur ita magni authores statuunt: expeditam breuitatem, quæ nihil habeat obscuritatis, magnum esse eloquentiæ vigorem, eamque graues personas, quantum auditores tulerint, apprime decere:

Qualis debent esse breuitas orationis.

non debere tamen esse præruptam, suspiciosam, nimis affectatam, quæque insidias tendere videatur in claufulis. Atque in eo magnopere respectandum est argumenti genus, aliud enim epistolæ, aliud historiæ, aliud declamatoriæ oratiunculæ, aliud etiam iustæ orationes desiderant. Lex epistolæ argutam breuitatem præscribit, illæ verò, quæ apud historicos ex Oratorij tractus in historia transferunt, imò desiderant: Alioqui si periodorum ambitio circumducta esset pauca oratio, nihil haberet præter strepitum, & fumos. Mita verò est iustarum orationum ratio, quæ cum Magna orationibus suauis simillimæ videantur, non debent istis affectatæ breuitatis constringi legibus, ne videamur Helleponto, Xerxis more, pedicas, & compedes iniicere. Granditatem minuit oratoriam frequens conciso periodorum, & licet plus floribus ostendet, minus tamen habet maieftatis. Nolo grandis, lentas, atque velut arena, tamentisque fertas periodos, quales sunt puerorum: Nolo exiles, aridas, etiam de ipso naturali profluuiò, propter morosam breuitatis affectationem violentè detortas. Quis hominem ferat vnius horæ spatio pro concione dicentem, quod Porcius latro contra Vestalem declamauit?

(Sacerdos nostra adhuc in Lupanari viuere, nisi hominem occidisset. Inter barbaros, Porcij latronis in amplis orationibus vitiosa.)

quid passus sit nescio: quid potuerit, scio. Sacerdoti ne purus quidem contigit Dominus. Absint ex hoc foro lenones, absint meretrices: ne quid parum sanctum occurrat, dum Sacerdos legitur. Si nihil aliud, certe osculatus est te, quisquis puram putabat. O egregium pudicitie patrocinium! Militem occidi. At Hercules, lenonem non occidisti. Deducta es in lupanar, accepisti locum, pretium constitutum est, ritulus inscriptus est: Hactenus in te inquiri potest. Cateram nescio quid cellulam, & obscænum lectulam voces. De pudicitia Sacerdotis hic quæritur. Nemo (inquit) virginitatem mihi eripuit, sed omnes quasi creptari venerunt: sed omnes quasi eripuissent recesserunt. Quo mihi Sacerdotem cuius precaria est castitas?)

Hoc bellum, bellum (vt ait Satyricus) dico tamen tolerari non posse, sed vt vina violenta, nisi aqua diluantur, vertiginem cerebro inducunt: sic illa dicendi, quæ minima videtur, sed tamen anxietate maxima est contentio, & dicentem fatigat, & transuolat auditores. Et hoc

Nimia breuitatis ebullit.

hoc indicio est, quod qui ita loquuntur apud historicos, & Seneca controuersias, saltant sepius, vt Cicada, ac derepente conuiescunt: itaque hac scribenti aptiora, quam dicenti videntur. Quænam erit igitur optima lex breuitatis? Hæc erit opinio ijs, qui minimè Asiatici fieri volunt, si Demosthenis orationes, & Ciceronis Philippicas imitentur, habent enim valde sanam mediocritatem. Non dicam ætēdite (ô viri Athenienses) dicam vtilia, & necessaria. Hoc enim dissolutum est, & humile, quid igitur?

Breuitatis optima lex.
Demosth. Philip. 4. Καὶ ἀπὸ δὲ αἰῶνα νομίζων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ τοῦ βελούτου, καὶ ἀναγκαῖα τῆ πόλει περὶ τῆς ἀποστομῆς περὶ αὐτῶν εἰπεῖν ἂ νομίζω συμφέρειν.
Typus laus data breuitatis oratio.
Hæc parua, iusta tamen periodus.

Quum & grauibus (vos Athenienses) & reipub. necessarijs de rebus deliberare putem; operam dabo vt ea dicam quæ è republica esse arbitror. Item:

Demosth. Olynth. 2. Ἐπεὶ πολλῶν μὲν ἂν τις εἰδῆν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δοκῆ μοι τὴν παρὰ τῶ θεῶν εὐνοίαν, φανεράν γενόμεναι τῆ πόλει, ἀχ ἥμισυ δὲ ἐπὶ τῆς παρῆσι πρὸς μᾶστι.
Cum multis in rebus (Athenienses) perspicui mihi posse videretur Deorum immortalium beneuolentia erga hanc rempublicam declarata, tum maximè in eo, quod nunc à nobis geritur negotio.

Item ex Cicerone.

Cicer. pro Caccinna. Si quantum in agro, locisque desertis audacia potest, tantum in iudicijs impudentia valeret, non minus in causa cederet Aulus Caccinna Sexti Eburij impudentiæ, quantum in vi facienda cesset audaciæ.

Is est iustæ, & laudatæ breuitatis in grauibus præsertim orationibus typus.

Acuminum

Quod verò attinet ad acumina, quæ hac breuitate, tanquam amento intorqueri solent, multum quoque requirunt prudentiæ. Prima lex est apud bonos auctores, vt argumento conueniant. Secunda, vt non sint nimis crebra. Tertia, vt non sint frigide affectata, & obscura, quod vitium rarò ab ijs declinatur, qui istis student impensius. Rei igitur, siue argumento accommodanda esse dico, neque enim in omnia materiam cadunt acumina, sicut non ex quolibet ligno fit Mercurius. Ex quo vehementer errant, qui vbi tota nitere debet oratio, minutas quarunt subtilitates, quibus obscuretur. Quæ de Vestali, de incesta, de Parrasio allata sunt, non importune dicta videntur, argumenta enim ipsa plena sunt admirabilitatis. At vbi res communis & filo communi, vt sapius occurrit, narranda est, putidi est hominis tunc in serpo nodum (quod aiunt) quarere. Sed & licet argumentum subtiliter tractari possit, non sunt tamen (quod sæpè Rhetores præcipiunt) sententiarum gemmæ temerè vbiq; in longo præsertim opere spargendæ, sed cum delectu collocandæ, quo excitatius luceant, solidiusque delectent. Nam & pulcherrima quæque, si crebriora fuerint, finitima fastidijs esse nimis experientia constat. Iam quod plene sint periculi, & vitijs, vt plurimum obnoxia, hæc quæ laudantur argutiæ, vel ex nobilissimorum scriptorum erroribus conijcere facillimo negotio licet. Pleraque enim acumina, cum semel audiuntur, apparent autem, at si consideratius expendantur, acriusque subijciantur examini, agnoscuntur sæpè futilia, quæ amplam speciem videbantur habere grauitatis. Talis est illa C. Gracchi rotunda, volubilisque sententia citata superius.

(Quæ vos cupidè per hosce annos appetistis, atque voluistis; ea si temerè repudiariis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temerè repudiastis dicamini.) E blanditur primum auribus hæc structura verborum, sed vbi vocatur ad censuram, quid aliud habet? Si cupidè feceritis, cupidè fecisse dicemini, si temerè repudiaueritis, temerè repudiastis dicemini.) Quæ iam otiosa agnoscuntur, & penè puerilia: sed hoc Graccho condonandum. Quid verò Iunius ille Otho, qui librum edidit de istis argutijs, & coloribus, qua ratione poterit excusari? qui cum incestam de saxo præcipitem datam reposceret, ad pœnam, quam euaserat, dixit inter ceteras subtilitates:

(Fortasse pœnæ se preparauit, & ex quo peccare cepit, cadere condidit.)

Ô frigus! ô dictum planè insulsam! scilicet illa Vestalis quotidie se exercebat ad Tarpeiam rupem, ita vt ex ea se vicissim, & præcipitaret, & citò restitret ad saltum. Mirabiles sibi ludos finxit hic orator: en quò acuminum illecebræ transuersos agunt illos subtilitatum indagatores. Murrhedius cum aduersus Pompilium Ciceronis interfectorem ageret, descripsit eū ferentem cū capite amputatâ L. 7. omnia.

Quis modus in argutijs tenendus.
Senec. cōtr. l. 1. nihil est iniquius his, qui nufquam putasse subtilitatem, nisi ubi nihil est præter subtilitatem.
Styli frigida acuis exornata.
Vide Gal. l. 11. c. 13. quæ pluribus explicant.
Iunius Otho librum de argutijs.

Ciceronis manum, deinde ita exclamauit: *Quanto aliter uisus Ciceronis, tenebas manum eius? Quod ut stupidè dictum arguit Seneca, nemini enim dubium est, quin aliter teneret manum reus, aliter, interfector.*

Item, Gorgonius in causa Cimonis contra filiam Calliæ, cum eius adulterio dehonestata Miltiadis trophæa dicere uellet, hoc ut acutè colligeret, fœdo cacozelia genere usus, ut notat Seneca, dixit. *Istud publicum adulterium est, sub Miltiada trophæa concumbere.*

Et in controuersia Parthasij, qui miserum Olynthium torserat ut Prometheus pingeret, cum omnes certatim subilia quæque acumina explicarent, Licinius Nepos consurgens:

Si uulcra, inquit, dignè punire Parrhasium, ipse se pingat. Primum quomodo se pinget? ex speculo: At hic modus, tum inuitatus fuit. Deinde quæ pœna, si se depinxerit?

Spiridion uideri uoluit vulturios ad Parrhasij tabulam in templo collocatam aduolare, fabula eleganti ad turpem sententiam productus, æque igitur familiariter in templum subire vultures putauit, ac columbas, & passeris, tanta fuit eius in inueniendo subilitas.

Nec minus stupidè dictum putat, quod in sua foria de bello Persico dictum est à Coruo, futili quodam Rhetore.

Quod si iam Xerxes ad nos suo mari nauigat, fugiamus, antequam nobis terra surripiatur. O nauum bellatorem!

Alij sentus etiam frigidus inflatorum uerborum nouitate includunt, & ad summam usque insaniam deueniunt: ex quo genere sunt ista eiusdem Corui.

Hic cum tentaret scholam Romæ, summo illi, qui ludæos subegerat, declamauit controuersiam de ea, quæ apud matronas differrebat, *liberos non esse tollendos, & ideo accusatur*

Reip. læsæ. In hac controuersia hoc genere dicendi usus est, inter pyxides, & redolentia anioratio.

Contra. I. dissimilia sunt Musæ Rhetoris: cælo repluunt odoratos imbres: & de syluis naturalibus calatas

Musæ audax oratio. syluas de pictis, surgentia nemora. Item (Quicquid auisum uolat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurret, nostris sepelitur uentribus. Quære nunc cur subito moriamur? mortibus uiuimus.) De hac sententia ait Seneca Rhetor.

Non ergo, etsi iam manumissus erat, debuit de cotio eius nobis satisfieri. Nō sum ex Iudi-

cibus seuerissimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Multa donanda ingenijs puto, sed donanda uicia, non portenta sunt.

Hæc sunt igitur, in quæ frequenter delabuntur subriles illi nugarum enucleatores, sed & si quis magnos illos auctores, Senecam, & Salustium perturbare uelit, inueniet procul dubio nonnulla, in quibus plus æquo sibi in hac scribendi ratione placuerunt: uideat ut fortasse errores, emendare noluero. Est enim amabilissimum intantæ genus, ingenio, quod aiunt, indulgere.

Patere hic lector ad tot locutionum ἀλυγῶν, ἀνοήτων aliquo genere urbanitatis diluendā nos in diludium transferri, ducto ex ἀνοήτων, ἀνοήτων Senecæ exemplo. Producentur à nobis eloquentia flebiliter apud Iouem de suis corruptoribus conquerens: Mox designatis iudicibus, apud Rhadamantum inter heroas illos citabuntur rei Anticicerones, M. Tullio Cicerone suam causam agente, & tot errorum portenta, contra styli puritatem resellente.

Insania genus amabilissimum est ingenio indulgere.

ANTICICERONES.

Ludus, seu Dissertatio de optimo genere dicendi.

ELOQUENTIA APVD DICEN,
contra suos corruptores agit.

Oratio I.

CAPVT XVII.

SI me luctu, & squalore deformatam (parens optima) non agnosces, saltem ex eo, inimicorum meorum crudelitatem agnosces, qui me uenustissima specie uirginem ad eam maiorum acerbitatem redegerunt, ut ipsis parentibus penè uideat ignota.

Imitatio Phœretratis.

Ego illa sum (me miseram) quid dico! non sum, sed fui Regina terrarum eloquentia, haustus de tuo fonte riuulus, imago tuæ mentis, simulachrum gloriæ, portio diuinitatis. Ego illa sum, quæ tuis imperijs, ex cœlesti beatorum domicilio in terras ueni, ut hominum subleuarem miseras, & non modò necessarijs ad salutem tuendam præsidijs instruerem, sed etiam cœlestibus, ad concilian dam dignitatem vestirem ornamentis. Feci quod iusseras, mortales inueni turpes, hispidos, longa macie torridos, qui sub quercu glandem ructabant, bel-

Aethopiæ eloquentia.

luis

luis omnino, quam viris similiore. Cœpi ego venam miserorum tenere, sensus intimos delibare. affari blandissima oratione; consolari, illustrare, hortari, animare; ad summum agrestia ingenia ita de dolauit, vt ab hac morum barbarie, paulatim ad elegantiora defuerent; agros excolerent, vides seipere mœnibus, & sanctam inter se colerent societatem. Per me constituta sunt ciuitates; leges natae; & adultæ, firmata militiæ prædijs oppida, sexcentarumque artium, & scientiarum amœnitate collustrata penè ad ipsius cœli gloriam effluerunt. Non tot prata floribus, non tot margaritis fulget Erythræum mare, non tot micantium stellarum ignibus tuus ille princeps orbis æther est vermiculatus, quor ciuitatibus, viris, academijs, virtutibus, per me mundus coluxit! Heu vbi illa tempora, quibus ego curru aureo, ninoque candore fulgentibus quadrigis inuecta triumphabam: vbi torreges, qui me mearum virtutum stupore perculsi admirabantur? vbi illa fecunda summis ingenijs sæcula, quorum nomen ne appellare quidem audeo?

Exciderunt Demosthenes, Lyfia. Hyperides, Cicerones mei. Natum est hominum genus audax, amens, impudens, qui me deformarent, plagis, & veluti in eruce distorquerent; anni ferme mille sunt; & sexcenti, ex quibus quotidie distrahor improborum fabula & ludus. Alij me sufflant, alij macie enecant, alij concidunt, alij eneruant; alij Hecubam faciunt; alij Helenam, alij vnam ex furijs. Diei non potest, quor formas in duo, in omnibus tam in formis: iam (mihî credite) Proteus ille, fabula non erit; siquidem poëtarum figmentis meæ fidem dederunt miseræ. At, quod in multis acerbitatibus acerbius est, virtutis nomen vitium occupauit; & quod antea turpitudinis erat, totum est gloriæ, vt ea lenocinante, ad facinus deprauatæ mentis cupiditas, quemque proleat. Postquam ventosa illa loquacitas iuuenum animos ad magna surgentes; veluti pestilenti quodam sydere afflauit; dulce fuit omnibus desipere, puduit etiam aliquos non insanire, & eo denenerunt amentia, vt nescio cuius Asini sordes, purpuras suas esse dicerent. O tempora, o mores, nunquam licebit vna, & nobili plaga defungi? quid opus est enim, vt viuam? an, vt lugeam, & inter quotidianas vulturum lacerationes centies moriar, ne semel inteream? Tunc saltem in extremam barbaricam relega, ne confisos habeam oculos

calamitatis meæ. Grate est torqueri, grauius à suis, in patria; in eo ipso loco, vbi cum honore antea vixeris, grauiusimum. Mequidem dicentem vires, ac latera deficiunt, & aduersariortum non mediocriter contrubatur audacia, qui hanc forti lucem, hunc grauisimorum iudicum consessum audent sustinere; nec impudentiæ suæ saltem pudentem exitum quarunt. Vos eorum latratus, si libet, audietis; ego nec audire, nec sustinere possum. Qui pro me respondebit meus Tullius, si vobis, vestro nomine, vestraque sapientia digna dicere videbitur, ipsum audite; sin autem, ad hoc tribunal hodie iugulabimur.

Ac miserabili voce commotis omnium animis, primum comploratio; deinde tumultus. Alij clamabant, carnicifera eloquentiæ, ad remos, alij, corruptores literarum, ad bestias; alij, extinctores vetetis disciplinæ, ad tartara. At Dite scepro, vt poterat, Deorum minorum gentium extulceratos placans animos, Mercurium delegat ad Minotem, & Rhadamanthum, vt de tota causa cognoscant, litemque ex sua dignitate dirimant. Dictum, factum, Iudex assignatur Dionysius Longinus; emunctissimæ naris Criticus: Citantur pro inflatis, Apuleius, de quo multa iam criminationes sparæ; pro antiquarijs, Montanus Varienus; pro puertibus, Pædariosides; pro siccis, Bureo. Illi, cum in Marcum Tullium multa intemperanter effudisset, ab eo grauisimè disertissimeque confutati; & Longini suffragio damnati sunt. Nunc Apuleium ipsum audite.

LVCIVS APVLEIVS.

Oratio II.

CAPVT XVIII.

Commodum puniantibus phaleris Aurora roseum quactens lacertum, cœlum inquitabat, cum me secure quieti reuulsam, Preco ad vestrum calauit tribunal. Certus equidem eram, proque vero obtinebam (Cassî sapientissimo) qui que in consilio viri estis, hunc accusatorem horissimæ temeritatis, accusationem mei prius apud te ceptam, quam apud se cogitatam, penuria criminum, solis de stylo meo conuictijs impleturum; sed hoc vno præcipue consilij gratulor; quod mihi copia, & facultas sub te Iudice obigit purgandi mei, cum & ante parta existimatio, & tua de me benigna præsumptio, nihil non quicquam sinat

Inuenitur
in genio pa-
tronorum, a
quibus ac-
cusatur, vs
cuius elo-
quentia
corruptior
fiden-

*Ita descri-
buntur à
Sidonio,
qui est in
mulo
Apuleio
Sed. 4. 4. 4. 4.
Rabula fe-
ra ex Si-
donio de-
scriptio.
Abfit autē
vulgus
pasronis,
quorum genus
honestissimū
est, hoc de-
beria con-
ueniens,
qua in fura-
ces rabula
dicitur sunt.*

*Ad hypo-
thesin des-
cripti
Ciceronem
exagitat.*

*Exordet sty-
lum M.
Tullij.*

fideater, & de summo pectore hūscere. Ego ut, scis, homo scholaris, & innocens, cui contumatio literati laboris habitudinem tenuavit, succum exorbuit, colorem obliteravit: rem habeo cum togatis vulturis, & callidissimis vitiligatoribus, quo genere hominum nihil est perniciosius; in foro sunt Scythæ, in cubiculo viperæ, in conuiuio scurræ, in exactionibus haspyz, in colloctionibus statuæ, in quaestionibus bestiarum, in tractatibus cochlearum, in contractibus trapezitæ, ad intelligendum saxei, ad censendum flammei, ad ignoscendum ferrei, ad amicitias pardæ, ad facerias visi, ad fallendum vulpes, ad superbiendum tauri, in vrbe tyranni, in castris lepores, in pratoris leones; quorum si naves afflauerit vsquam rubiginosi aura marsupij, confestim videbis illic, & oculos Argi, & manus Briarei, & Spingarum vngues, & perituria Laomedontis, & Vlyssis argutias, & Sinonis fallacias, & hæc Polymnectoris, & pietatem Pygmalionis: ad horum consilia Phalaris cruentior, Midas cupidior, Ancus iactantior, Tarquinius superbior, Tiberius callidior, Caius periculosior, Claudius focordior, Nero impurior, Galba, amator, Otho audacior, Vitellius sumptuosior, Domitianus truculentior. Atque cum tales sint, vnus tamen Cicero, quem pudebat sceleribus vinci omnium malitiam sibi ex esse miscuit: debebat esse contentus sua lasciuia, non colubrinis ob latoris molaribus altorum famam figere, non vestras aures vitiosa susurrorum sece completas suburrare.

Est sanè defudata istius varicosi Arpinatis opulètia, sunt fabra eius eloquia, & literæ plenæ margaritarum, stylus omnis ebore candicat, auro fulgurat, gemmis variegatur: inde color gratus, & nitox splendidus illucet, modo contra mentis aciem vegetus fulgurat, modo in contrariam gratiam variat aspectum: & modo veluti aurum coruscans in mellis leuem deprimatur vmbra, modo coruina nigredine caruleos columbarum collis foscuculos æmulator, modo gurtis Arabicis obunctus, & pectinis arguti dente tepui discriminatus, frequenti sobole spissatur. Fluunt citissimis clauululis eroundatæ periodi, toræque ductiles, quæ per aurium traduces, instar digiti, per crystallinas crustas, non impactu vngue perlabantur, vt quas nulla rimosis obicibus fractura remoreretur. Quis non videt ista omnia alga, & apluda leuiora, arenas sine calce, & puerorum potius præexercitamenta, quam studia virosum?

Merito, P. C. merito ista M. Bruto displicebant, qui licet Tullium medullitus demerere- tur, tamen stylum gustare non poterat, quæ videbat factum lumbos, vt Mysium asinū: sed quid Brutum nominat? Ipse cum ista enormi verborum sitate ad omnibus displicuit, vt ne filio quidem probari posset, quem loquentem (vt ait vetus auctor) P. R. non agnoscebat, quod istam piperatam patris facundiam non haberet. Ipse denique, cum iam satis iuuenatus calor deseruisset, sed sibi inuisus factus est, vt multa ex suis scriptis spongia deleuerit, atque vitinam deleisset omnia, minus eius verbositate laboraremus. Quoties à Senatu? quoties à censoribus est notatus? quoties de curia, & foro eiectus? quoties Imperatorum, vt Hadriani, & Caij legibus est damnatus? nunc autem postquam baiulis, tabernarijs, rupiconibus placere cepit, & circa eum puerorum examina, vt in habitantium fornicarum nidificia, multiuaga scaturigine burruunt, cataclista veste prænitens incedit, & nos lusumones appellat. Heu Cordolium! Cephum istum industrijs hominibus, vaniloquentia insultare, & adhuc viuere! sed sanè viuat, & triumphet, modò alios qui escere patiantur.

Ego, P. C. Afer sum, & in Atthide primis puentiæ rudimentis merui, mox in vrbe Latia aduena, Quiritium sermonem æramnabili labore, nullo magistro præeunte exsolui: ex quo, venia dignus essem, si quid exotici sermonis rudis loquar offendere. Hoc tamen curavi, vt haberem dictionem, si non mollem, fluidam, de triujs compositabilibus muruatam, grandem tamen, torosam, lacertosam, quæ non ad lasciuientis oculos veneris picturata iacula, sed solida mitteret robora, quantis iaculatur Morychus ornos: Nunquam probavi ieiunantis calami crepitantem stipulam, sed nobilem vbi- que stylum, quasi quondam facundi pectoris vomerem fixi. Accedit, quod ego per multos annos Asiaus fui, cruciabilibus pænis exercitus, & in hac vitæ æramnositate belluarum linguas, deuorato prius Draconis corde, quod præcepit Philostratus, didici. Ex ijs multos generosos sensus in latialem linguam transtuli, quæ isti Veneris pustunculi, dum non intelligunt, meliores obtreclare, quam imitari solent, & quorum similitudinem desperant, quos affectant similitatem; scilicet, vt qui suo nomine obscuri sunt, meo innotescant. Sed quid habent tandem, quod mihi obijciant ista libitina? Habes (inquiunt) Luci verba

*Verbositas
Cicero in-
mularur.*

*Rationem
reddidit
styli.*

*Hoc inter
inaptas in-
dica Philo-
sophia, bel-
luarum lin-
guarum lin-
guas intelli-
gi ab ijs, qui
cor Draco-
nis deuora-
runt.*

excel-

excessa, grandia, sesquipedalia. Quid tum? ut istis nebulonibus placeam, more Alexandrinarum deliciarum, concidam voculas, & discam, quod ait cognatus meus Perſius, auctor valde bonus, pappare minutum, & dicam: Ego omni officio, vel potius pietate erga te cateris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquam satisfacio quancquam & istud, ut iam nimis rude reprehendunt, tam teretes habet, & religiosas aurium fistulas isti, qui se Atticos dicunt, ut nisi buryro semper affricueris, dicant se sentis, spinis cōseribillari. Nusquam legerunt apud suam Arpinatē Mineruam: Notuabundus, assa apodyterij, masturcatos, & anxiferos dolorum vortices, Hæc si dixisset Apuleius, quærendus esset Erigena, qui tanquam fulguritū expiaret, si exierit ex Apuleij ore verbum optimum, quale Mercurius loqueretur, lapis erit istis pufionibus, aut lignum, aut simus, aut aliquid, quod nolo dicere: sic ex ista delicatula Ciceronis bucca, mox erit rosa, fiet meſ Atticū, Deorum nectar, & cerebellū Iouis. O steriles veri, & inuisores animos, quid præterea peccauit Apuleius? nimis metaphoricus est, hoc est dicere, nimis facundus est, nimis ingeniosus. Non te pudet, purpurata simia, crimini dare, quod tu in Oratore alijs summæ laudi tribuis. Verba tua ipsissima, etſi puto os meum ijs inquinariſ tamen dicam, ut te mendacij nobilissimi conuincam. Ex omni genere frequentissima translationes erunt, quod ea propter similitudinem transferunt animos, & mouent huc illuc, quis motus cogitationis celeriter agitatur, per se ipse delectat. Teneris, homo nauissime, teneris tenebrio, stigmatia, trifurcifer, & hodie nõ euades, quin hæc, aut de tuis libris deleueris, aut me eloquentissimum hominem confessus fueris. Verum fas me durum, asperum, incultum, morosum, ideone ab hoc graui auditorio silere iubebor: Ego cum asinus essem, etiam à barbaris latronibus captus, benè, clarè hinniebam, ita hinniebam, ac putes improprie dictum, nunquam enim fui degener asinus, & tui similis, nunc me rudere prohibebis? Quare? quia adolescentū studia corrumpo, scilicet: Vtrum magis corrūpit, an Patacio, qui molles tibias inflat? an Misenus, qui tuba canit? Tu famigerabilis tua lasciua paterni sanguinis venas omnes obturasti: ego lacertiosum classicum, quasi Triton aliquis Ionachi cōcha, maribus animis in tono, nec euro, an benè dicētis flectatur collus, an artificiosè discapedinentur digiti: hoc vocas, corrumpere. Date illi, iudices, date illi

amphoridas, ego quomodo Latialiter appellentur nescio, cum asinus essem, nunquā tuli, idè tam longè aures meæ excreuerunt: Date igitur illi amphoridas, ut suas auriculas inuoluat, ne aut gelui, aut verbis Apulianis pateant, vtrumque enim reformidat. Stultus ego sum, qui plura cum isto Cicerulo disputo, videris causæ meæ æquitatem, & simplicitatem innocentie: Date mihi, iudices, quod habeo, ut homo mei arbitrij semper, aut loquar, aut rudam, aut hinniam, ut volterro, & hunc virulentissimum accusatorem meum grandi infortunio macetate: sin autem me dānaneritis, hodie ad vltima mearum miseriarum detruax, inter asinos amantissimos quōdam fratres meos, ærumnositarum mearum cruciabilitates, ciuilibili voce in æternum, infelicitatus lamentabor.

DIXI.

CACOEZELVS.
DOCTVS ANTIQVARIVS.

Oratio III.

CAPVT XIX.

Εὐκὸς ἐκὰς ἔστι ἀλλοτρίε. Procul, ò procul este profani. At illi opici nebulones, si quid febriculosa periodi conferruminarint, continuò se Hypobolymæos autumant Satrapas, aut quòd bos est in quadra argentea ἀμύρσοι γὰρ, ut ait Sappho, τὸ βόλωμελικῶν, vel ut noster Pindarus, κόρακες ἴος γαίοντον Διὸς πρὸς ὄρνιθα θέων παρὸν Μίδεσ ταυῖ ἐσι χειρὶ σάμύλατα. Itaque mihi non suadam, sed hirundinem, non Sirenas, sed boues in ore habere videntur, dā instar densæ grandinis, ut Ausonij verbis vtar, torrente lingua perstrepete se putant. Odi Ioues Corinthios, intelligit me, qui Iulium Pollicem legit. Non possum ferte Archita crepitaculum, Arabos tibicines, Daulias cornices ἀδουράτῃους, Telenicias Ethones, χερσὶ χειροποιήταις. Doctus sum, & apud doctos quoer, ex Zenodoro, Diogeniano, Agathis, Corippo, Protogoride, Pachimerio, si quis nicηγιωμῆτης, quod ait Plato, εἰπέτω, afferat suum Calepinum, alioqui ad meas hallucinabitur orationes, ut harpasta ad colores. Sic est, sic est eruditè dicendum, non more Bucconum istorum, qui vix à Grammatica apolactizati, in periodulis sine vlla verborum confectione

M

allu-

alludiat, & toti sunt in derunicinanda oratione, hoc unum curantes, vt dispalescat. Ad Cutilidionios campos istas phaleras: aut doctū esse oportet, aut fatuum, nihil medium. Hamaxari me maucim ruri incurui ceruicium pecus, omni chalcō expeculiatum, quam esse de eorū comedesticorum numero, quibus nisi Ciceroniana verba in ventrem deciderint, hi ieiunāt, sicut dum caletur cochleā. Stylus meus est, vt Philostratus ait de Sophocle, *ὡς ἄν ἀνθρώπων*, Batti filium, Telephi ocytiparium, Phœbi cortina hic docti homines habēt quod exdufuerunt, & comedant non in Ciceronis orationibus, quas si exollares omnes, noa medullitæ eruditionis guttulam inuenires.

Auent, auent ædaloglofi audire recondita, non mutuata de triuijs vocabula.

Quare ab istis profanis, & reconditoris docturæ, quomodo istam blandam capitis luxuriam appelles, quā *πλόξμων* Apollonius *Βόσπορος* Coluthus. *Ἀνθε Κόσμος*

Nonnus iubam Seneca nominat: illi tibi continud capillos, aut si quid velint insanire, concinnos, ad summum cōinarum sinubrias appellabunt. Hæc norunt omnes ante alpha, & beta puella. Ego mallones, mallones nuncupo. Deinde illi me aspiciunt, & quærunt, quid verbi sit? Bardi, Barones, Saturniæ Latine, *ἄπ οἰώω*: oportebat vos legisse Anastasium Bibliothecarium, qui sic scribit *Βενεδικτὸς ὡνὰ εὐκλερο ἔχ' exorcistū, suscepit mallones capillorum Dominorum Iustiniani, & Heraclii filiorum clemensissimi Principis, simul ἔχ' eius iustionem, per quam significabat eosdem capillos direxisset.* Ex quo penitissimam antiquitatem eruo, exhibitionem mallonum fuisse mancipationis symbolum, & confirmo ex Paulo Diacono: *Circa hac temporē, dicit, & ra. inquit, Carolus Princeps Francorum Pipinum filium suum ad Lutiprandum direxit, vt eius iuxta morem capillum susciperet, qui eius cesariem incidens, ei pater effusus est, multis quo eum ditatum regis muneribus, genitori remisit.*

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Hæc recondita, pergo ad reconditiora. Notū Ciceroniani templum, templum, aut fanū appellant, ego draconium in digito: cur autem ex penetratibus sanctissimæ philologiæ explicō: Video apud doctissimos homines diuidias esse de Idolorum prima superstitione, Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

sum Regem Melisicam inducunt; à quo superstitionis semina pullularunt. Diodorus & Eusebius Phrygibus ascribunt. Atlantides Africae populi, primum apud se regnasse Deum Vranon gloriantur Sanchuniaton Berythius apud Porphyrum, atque Eusebium Phœnicibus initium Theologiæ, & religionis arrogat: Lactantius Chanaanæ. Ammonius in antiquitatibus tradit Belum, statuam primum Nembroto parenti, inter Diuos, vt putabat, relato erexisse, de quo copiosè tractat Theophilus li. 3. ad Antiochum. Placides Fulgentius, & Diosphantes Lacedæmoniorum auctor narrat, Sionophanem Ægyptium, primum simulachrum *εἰδωλόν* in solamen rapti filij erexisse. Rabbi Salomon antiquitatis nomine commendat Thamus Idolum Adonidis concauum, cuius oculos plumbo implebant sacrifici; & accenso intus igne plumbum liquefiebat, ex quo simulachrum flere videbatur.

Ego vos draconem, cuius etiam mentio est apud Danielem, primum templo, & statua, à Babylonis cultum fuisse. ex quo templa dicta Draconia inueni, inueni apud Strabonē Geographum, non quod pueri in faba.

Iam verò roga istos Perio do technitas, quomodo cultum Deorum vocent adorationem, credo, aut simile quiddam garrient, ad Pannucas Baucides ista vocabula: Nos Antiquarij vertiginem appellamus. Cur itazū qui hic adestis penitioribus literis aondum initiati, faceffite *τελετὰς ἀνοργιάσε*, sum reuelaturus. Democritus Deū nominat, *ὡδὲ ἐν πορὶ σφραουῖ*, mentem in igne circulari. Hermes ille ter maximus, circulum, cuius centrum vbi que est, circumferentia nullibi. Pythagoras Deum circuli sacrificio galli circulum ex hostiarū sanguine, in ara illinunt, dicunturque id temporis *τελετὸν*, ided vertiginem, cultum diuinū aliis.

Insigni vobulo dici oportet. In eodem genere est, quod effabor, deprecationes malorū, quas illi appellant. Nos docti de meliore vena formari, diamiletos dicimus.

Pandte nunc Heliconæ Deæ, dum istud Ægyptij, sit quando depreceaturū sunt, ignem, aut clades, & ruinas, memores (credo) illius dici, quo à cæde Angeli liberati sunt Israelitæ, qui agni sanguine postes domorū delinierunt, solent intrante Æquinoctio verno, accipere rubricā, (quā miltū Græci appellant) hac reges vngunt, plantas, & omnia, à quibus

hæc reges vngunt, plantas, & omnia, à quibus

Mallones dicuntur capilli. Exhibitio ea illorum symbolum mancipationis.

Paul. Diacon. l. 6. c. 15. Circa hac temporē, dicit, & ra. inquit, Carolus Princeps Francorum Pipinum filium suum ad Lutiprandum direxit, vt eius iuxta morem capillum susciperet, qui eius cesariem incidens, ei pater effusus est, multis quo eum ditatum regis muneribus, genitori remisit.

Idolorū prima superstitio. Cyril. l. 1. contr. Iul. Didym. lib. exeges. Hier. prom. ep. ad Titum.

Sanchuniathon. Berythius. Porph. l. 4. contra Christ. Euseb. lib. 1. præp. Euangel. Theoph. l. 3. ad Antioch.

Thamus Adonis.

Draco: Babylon. inter superstitionis initia. Strabol. l. 14. 439.

Vertigo, & circulus in sacris.

Deus circuli sacrificio galli circulum ex hostiarū sanguine, in ara illinunt, dicunturque id temporis *τελετὸν*, ided vertiginem, cultum diuinū aliis.

Quid diamiletos. Ægyptiorum mos in manibus deprecacione. Rubrica Purpuræ.

hæc

luem cupiunt auerruncare: χρίσει μὲν τὰ πρόβατα χρίσει τὰ δένδρα, τὰς σικκὰς, καὶ τὰ ἄλλα, φημιζόντες, καὶ λέγοντες, εἰ το πὸρ ὄν ταύτη τῇ ἡμέρᾳ χατέρλει ποτε τὴν οὐρανὸν, τὸ δὲ σχῆμα ἔσθιαι. τὸ πυρεθὸν ἀλεξήτριον ἐστὶ τσαύτης, καὶ τριαύτης πηγῆς. Ex hoc diamiltosin, siue rubricifnum malorum per amuleta, auerruncationem, tanquam ex tripode pronuncio. Itc nunc. ite Ciceroniani Pflaphonornithes, cum vestra Tullia. Si nondum penitissimam eruditionem meam agnosceitis, exponam vobis quot canes habuerit Polyphemus Cyclops, quæ fuerunt singulorum nomina, quot dentes Hecubæ, quot gradus in Capitolio, quot Romæ aranæ, tempore Heliogabali, quæ mures in Ægypto, sub Sethone, qui primi tulerint Sarabara, vos facias femorales, aut cruales dicitis, Symmachus, Braccas, Aquila, Anaxyridas; Theodorio melius, Sarabella. Sed opinor, leonem ex vngue, doctum virum, etiam tum in rutis cernitis, ad Adonia, & Polyphili hortos venire nihil necesse est. Quin istum igitur nugigerulum genij, & ingenij expertem, Morboniam abire tubemus, vt cochleas suas illic pueris diuendat, & in Doctorum cœtu, quasi Seriphia rana perpetuo obmutelcat: sic cenfeo, Apuleio vostro in omnibus imo.

Quid Sarabara.

Cæsius Ciceroni confor vapulas.

Acrius inuoluitur in stylum Ciceronis.

BVTEONIS PRO SICCIS,

Oratio IK.

CAPVT XX.

PATRES Conscripti, quousque hunc Regem feremus? an etiam cupit in stylo, vt in vestro olim imperio dictatorem agere, omnia ad libidinem dicere, & si verbum reprehenderimus, continuò Vatinij erimus, aut Clodij, aut Catilinæ. Quis hæc ferat in libertate natus? Audite rem indignam ab isto, vel per istum, quid ad me attinet? patratam, cuius etiam testis est ille, qui in vestro consilio sedet Seneca, vir cum honore nominandus.

Seneca in conuoc. Ciceronis filium Cæcium castigat.

Cicero iunior, huius Marci Tullij filius, Asiam prouinciam obtinebat (clitella erat boni impositæ, vt dixit illius pater, planè non erat eius onus) quanquam habuit ex paterno ingenio singularem impudentiam. Inuitat, vt hæc ad conuocam, Cæcium Senatorium, virum gra-

uem, (vt scitis) & syncerum, adeoque eruditum, vt eius orationes Ciceronianis anteferrant scholastici. Interim dum bibit, in conuiuio memoriam, quam natura iam demperat, ebrietas subducit.

Interrogat, quis ille vocaretur, qui in imo recumbebat? Erat autem Cæsius, quem ipse inuitat, & cum sæpè subiectum a Nomenclatore nomē Cæstij excidisset, nouissimè feruus, vt aliqua nota memoriæ eius faceret certiore, interroganti Domino, quis ille esset, qui in imo recumberet? ait, hic est Cæsius, qui patrem tuum negabat literas scisse: dicebat enim vir bonus, quod erat magna libertate; Ciceronem seire tantum garrere. Hic Ciceronis filius afferri protinus flagra iubet, & de Cæstij corio in mensa hospitali satisfacit patri. Rogo vos, quid hoc est, nisi tyrannis est? Senatorem virum flagris cædi ad mensam hospitis, quod ea, quæ de Ciceronis orationibus censeret, ingenuè dixisset. Equis P. C. tam puer inter nos, cui istæ orationes placere possunt, anfractus peridori, verba, & nugæ, arenæ sine calce, loquacitas tam sterilis ingenij, quam plena redudantis luxuriæ, omnia dixerò, si vnum dixerò. Nihil est M. Tullius præter vocem, cui tamen ita studuit, vt maluerit semper totum mundum turbari, quam vnam ex suis peridodis. Hic vos appello, Fides & Veritas, quo pristina sæcula? non ita maiores nostri, non ita loquebantur, non hac verbositate terrarum orbem subegerunt: sat agebant benè agere, loqui sobriè, & concisè.

Postquam ista Asiatica loquacitas in urbem inuecta est, cœpimus esse ludi magistri, qui prius eramus Imperatores. Cœpimus seruire, quibus prius dominabamur. Non satis est nos perijisse, nisi & posteritatis oculis imponamus, & in dedecus Romani nominis istas euulgemus ineptias; verum, quid dico, parum est, etiam apud inferos, Ciceronianè loqui cogimur. Cenfeo P. C. cenfeo, vt nullus iam senator fiat, qui Apparatum non habeat, & si verbum minimè Ciceronianum dixerit, vapulet sexcētis plagis. Ita mirè benè res vestræ se habebunt. O nos stупеos homines, qui hæc patimur! O fordida pectora! O turpes auriculas! heu quandiu pueri erimus? Nam si sensum vllum haberemus, non dicam Senatoris, iam enim perdidimus, sed hominis, postremum nobis iste conuiciator insultaret.

PÆDARIODIS PRO PVERILIBVS,

Oratio V.

CAPVT XXI.

EGo vero P. C. dicam, quod sentio, in toto Cicerone (si bene pendatur) vix est viciola ingenij, dictio eius humilis, repente, ad plebeium sermonem abiecta, sensus communes, figuræ de triuijs, ornatus qualis est liberarum mulierum, quæ se monilibus ferreis pulchras, & beatas putant. Audite me, audite, ego sum orator pulchellus, bellulus, polirulus, totus factus ex veneribus, & gratijs, nihil nisi rosas loquor, electrum, balsama, arvetorianos imbres, nectar, & ambrosiam, quæcumque scribo apes intexunt floribus, perfundunt melle, cõplent omni suavitate: Non tot Argus habet lumina, non tot calum fides, quot sunt meæ orationis ornamenta. Papilionem credo nostis, hunc ego laudans, naturam laudo, cuius industria solertius est elaboratus, animalculum est, vt in viribus rarum, sic in agris frequens; corpus illi plenum, molle, tenerum, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui superpositus teneræ lanuginis decor efflorescit, extant veluti porrecta minutissimis filis cornua, quæ intermicantium oculorum iucundus fulgor irradiat: sed præcipuum in penniculis miraculū, quippe supra tenuis corpuseculi modulum explicata gemmant floribus, nitent purpura, micant auro, stellis radiant, his veluti remigijs libratus in aerem, & ridente passim venit temporis amœnitatem per gemmeam florum luxuriam volitat ludibundus, ad singulas penè stirpes adhærescens, modò delicatissima proboscide foliorum succos pabulatur, modò, molliter quiescit inter odorum delicias, modò redintegrato volatu superbius emicat, & insulantium puerorum manus sexcentos in aere mæandros, & flexus pingens, eludit. Talis profectò meus stylus, talis meus calamus, fertur, volitat, & vagatur inter amabilissimos eloquentiæ flores lalciuens. Audite nunc aliud eloquentiæ palmarium, concham describam. Firmioris iam testæ murices, & concharum genera sæpe vidistis, in quibus magna naturæ ludentis varietas, tot colorum differentiarum, tot figurarum, planis, cõcauis, longis, lunatis, in orbè circinatis, dimidio orbè cæcis, in dorsum elatis, læuibibus, rugatis, denticulatis, striata compis, vertice muricatum in torto, margine in mur-

libera mulieres ferreas sunt mollia.
Papilionis descriptio. affectus de descriptione inter. ex. rem. descriptio Papilionis, cui sunt stylum frigidum & pueriliter comparat.
Concha descriptio. Pinniana descriptio bina quidam, sed à Pædario defferunt ex rarem, & ma compis.

ronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione virgulata, erinita, crispa, cuniculata, peccinatum, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in ætuum expansa porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere conuexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Talis est styli mei varietas, talis ego sum Oratorum lusciniola, Elegiacorum olor, Epigrammatistarum phitacus, Lyricorum graculus, Comicorum pauo, Tragedorum struthio, deinde me cum isto Arpinate comparate, adamantem cum vitro, tosam cum ruta, gaulape cum holoserico.

M. TVLLII CICERONIS

Apologia.

Oratio VI.

CAPVT XXII.

Quoniam meofato fieri dicam, vt nemo hætenus rei literariæ bellum indixerit, qui mihi priuatim non fuerit inimicus? Neque opus est quemquam à me nominari vobis, cum ipsi recordemini, mihi pœnarum plusquam optarem, dederunt. Equidem si sibi hoc sumunt aduersarij mei, stante me non posse veterem disciplinam corrumpere, quam illi omnium virium contentione contellere decreuerunt. Patior libenter, me pro literarum incolumitate, gloria, & ornamentis, vestrisque omnium studijs perditorum hominum furori, tanquam vallum, opponi. Nec vlla me vis vquam ab instituto auferet, dummodo meis laboribus, scientiarum honestati, recip. vestre nomini, vestrisque commodis, quæ semper rebus meis chariora fuerunt, abundè seruiatur.

Mirati tamen satis non possum inimicorum (non dicam) audaciam (iam enim vulgare vitium est) sed amentiam, impudentiamque singularem, qui in hoc senatu facillimè de me detrahi posse crediderunt, qui ordo clarissimis authoribus amplificata rei literariæ testimonium multis, mihi vni conseruata dedit. Voluerunt credo sua à me alienatione cõmendationem sibi apud improbos querere, & mecum decertare contentione dicendi, hoc quidem beneficium est, quod enim mihi gloriosius, quam apud prauos, & imperitos homines male audire? quid plenius? quid vberius? quam mihi, & pro me contra Lucium Apuleium,

Butce.

Butconem, Pædariodem, Cacozelum, & cæc. quisquilias dicere? Tantum vos oro, atque obrestor P. C. ut si quædam in commendationem meam in hac oratione exciderint, tributatis inimicorum meorum importunitati, qui me in eam dicendi necessitate compulerunt, ut sine operum meorum commemoratione non possim me defendere. Et si non omnia dixerō, dabitis verecundia meæ, quæ in proprijs laudibus ægrè, nisi causa necessitas flagitet, verisat. Ac primum tibi, Luci, de calumnijs quæ in hunc florentissimum pattonorum ordinem, ista lingua intemperantia effudisti, non respondebo: Condonandum est aliquid amentia, ignoscendum futuri: nondum illi bellurum moros, quos olim cum astini corpore induisti, deserbuerunt: sed in eo ipso, in quo te sapientem putas, summe non modo incitiaz, sed etiam impudemix convincer. Ab tu cum homo esses, ut ipse fatentis, Absciss ab adolescentiæ acule eruditus, Latini sermonis expertis, nullis præceptoribus vsus, nullis disciplinæ admniculis, ausus es, sed quid nō auderes? nostræ urbanitati, tæas fordes illiuere? Romanis auribus, tam stultè, tam impudenter illudere? Eo quis est P. C. quis est qui modo sensum nullum latinitatatis habeat, cui Apuleia placere possint? Quod enim primum est in oratione vitium, à quotidiano sermone, communique dicendi genere discedere, hoc est in eo ita frequens, ut nihil sit communius: Tanta fuit olim apud Atticos, maioreque nostros lingua religio, ut verbum inusitatum afferre, penè piaculum videretur. Itaque cum nefarium hominem, belluam forte dixisset Eschimes, non tulit Demosthenes, quo ne Athenæ quidem magis Atticæ fuerunt, sed ut portentū verbi repudiavit. Xerxem Persarum Ionem, vultures animata lepulchra nominavit, Gorgias Leontias non est toleratus, plebs ver adæmnat hoc læscentes, Demades exhibitus est, & nostra memoria Charybdim patrimonij cum dixisset utitur, isset vir disertus, & sapiens, ut putabatur, in sed religioe iure civili, Romanis auribus non placuit, ad Atticarum deo religiose sunt (ut dicit) & teretes aurium ex culz, ut non facile hanc sermonis novitatem admittant. Ac si profectò liceat istius vitanitatis (ut vocant) ut omnes diserti sentiunt, dementia, authores altius repetere, inueniuntur vanissimi homines, qui cum sanum Eloquentia succum retinere non possent, maluerunt verborum strepitu, & sententiarum tumore apud imperitos, & sui similes cap-

tare rumusculos, quam præscriptis veterum legibus insistere. Primus opinor Dionysius Siculus, ut in regno, sic in ratione dicendi tyrannum egit, cuius ineptias commemorat historia, ut quædam virginem nuncupare, nimis vsitatum putabat, ut validè quasi expectatis viram latinè diceret, nominabat, columnam adurgam: ut validè potentem, quod valida perduraret, murum caua, & latebras mysteria dicit rous nisi rous, quod mures seruant, si quis hoc insolenti sermone scripras tyranni tragædias non probaret, mittebatur in larumias, ut illic fame, & miseriâ contabesceret. Nec sanior fuit ille Vranopolidis conditor Alexarchus, qui civitatem pæxit in aère: hic enim Galum dicitur manu appellabat, Cassandria regis duces primipilos, solis filios, ad quos tanta plerumque obscuritate literas scribebat, ut Apollo Pythius interpretari non posset. At omnium, qui fuerunt, ineptissimus Pompeianus Philadelphensis, qui se amicos salutarum dicitabat, postquam bobam calcassit, & is Rhetor qui stomachatus pro concione dixit, Perduelles cum campos pacis sustulissent, belli mones fabricati essent, in Depunias lacunas depellendos esse Qui ita loquuntur non minus sapere possunt, quam bonè olere, ut aiunt qui in culina habitant. Hæc sunt tamen Apuleij dicta (ut vocant) Bractæata, hæc sunt eius rosæ, hæc purpure, hæc sunt singularia orationis ornamenta: dein excusandus est (inquit) si quid exotici sermonis rudis l. quator offenderit, num potius bis excusandus, quod cum tacere posset, hæc scripserit, quibus non tam ignorantiam latini sermonis, quam dementis ingenij importunam audaciam ostenderet? Quid de metaphoris dicam, quas me probare in oratore meo dicitur eas nêpè voluit metaphoras, quæ leues essent, floridæ, suaves, orationem quasi gemmis distingerent, non illo atramento futorio, & sordibus oblinirent; At hic omnium audacissimus, ferreas translationes, & ineptissimas catachreses, quibus totus est refertus, metaphoræ nomine appellare audebit: & ubique, & intempestivis clamoribus ingerere? Quid quod totus est ineptus, inconcinuus, rudis, morosus, in tumore sicus, in siccitate tumidus, in gravitate puer, in puerilibus grauis, in sola inconstantia constans. Martichora profectò illa, quam singuar omnium animantium vocales edere, non tot habet & tam discrepantes sonos. Idè rudit, hinnit, mugit, sibilat, ab asini tamen ingenio, quicquid facit, nunquam

Orsus caecorum.
Dionysii in dicendo ineptia.
Vide Arbenau l. 398.
Ineptia Cacozelorum locutionas, Dion. Ty. ranni styssa.
Alexarc.
Cassandria Regis frater Cacozelus.
Pompeianus in stylo ineptissimus.
Metaphorarum laxa conjectura.
Martichora similis Apulei.

Respondes Apuleio.

Xerxes Persarum Lupis.
Non con-demnat hoc læscentes.
Dion.
Longinus.

recedit, & nos ei rudere permittemus?

Quando non hoc latronis (inquit) veterunt.

Hæc P. C. ear in Arcadiam, ampla satis regio est, illic fratres habet (vt ait) at nos sui amantissimos, inter quos rudat, quantum voluerit. In hac verò curia, in hac arcæ regnorum, in hac luce gentium abiectæ pecudis putidam carnem diutius tolerare nefas est. Bene moratæ ciuitates cerdonem non patiuntur nisi peritum, nos publici sermonis, quæ vnates omnium pretiosissima est, corruptorem pandiu feremus, quandiu eius tulerit libido? Sentit se hæc dudum oratione verberari Cacozelus, qui est in eadem nauî cum Apuleio, nisi quod paulo doctior sibi videtur, & magis Græculus, nam reconditas habet, ex antiquitate historiarum, verba non pauca sententiosè dicta, qualia Euanthri mater loquebatur, atque vt ea per se iam satis obscura, artis opera fiant, obscuriora, tum græcanicis dictionibus illigat, tum morosis, & violentis adagijs aspergit. Ad summum studet impensè, ne intelligatur, quod facilius obtineret, si omnino tacere posset. Quæso P. C. num videntur constringendi qui ita loquuntur, quid est enim aliud lutere, quam ritus ciuitatis, quam se, suosque non agnoscere, quam more fanaticorum, qui in sepulchris mortuorum versantur non ossa, & lapides, sed oppressa tenebris antiquitatis verba eruere; in hanc pollicitorum hominum lucem obtrudete? Quid est aliud insanire, quam secum Olsè, Volscè, Barbarè loqui, & mutire, quod nemo intelligat. Expectatis, vt post verborum furores veniant ad verbera, & nos graphijs in Curia lanient? Num verò D. Augusti sententia satis vobis damnati videntur, qui eorum inueptias, atque inconcinnitatem, reconditorum verborum factores nominauit, Cacozelosque, & antiquarios vt diuerso genere vitiosos, tantò spreuit, vt ne mæcenati quidem suo, & Tiberio, & Agrippinæ nepti parceret? Quid Tiberius sermone Græco, quanquam alias promptus, & facilis non tamen viquequaque visus est, abstulitque maximè in senatu, ad eò quidem vt monopolium nominaturus, prius veniam postularet: quod si verbo peregrino videndum esset. Atque etiam in quodam decreto Patrum, iucunda recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostratam requirendam, aut si non reperiretur, vltimam pluribus, & per ambitum verborum rem enuntiantem. Nos deinde passim sine vlla verborum pueritia, imò in vberitate maxima, & hoc dicendi

Conferat cacozelos.

Augustus cacozelos orator. Tiberius in tribus religiosis. Non absurdè hu vritur exèplis, cum res fingatur agi in Elysiò post extrema eloquentia tempora. Suetio in Tiberio,

genere græcè loquemur?

Cacozelis proximi sunt Antiquarij, qui licet dictione sint moderatiores, & magis saniorum tamen ac testimoniorum syluam passim ingerunt, quod dum faciunt, doctorem quidem scholiastarum nomen apud prudentes obtinent, oratores non magis esse possunt, quam ribicines Citharædi, nisi quis fortè vestrum delirare Demosthenem existimet, qui hæc non habeat, Athenæum verò aut Heraclidem Lembum, istis antiquitatibus refertos, summos oratores putet.

Subtilis res est eloquentia, & verus diuinitatis radius, tot commentariorum sylua, quasi nebulis obscuratur potius, quam lucet. In quo doleo summos viros, & ad magna eloquentiæ decora natos, quasi eos oratoriæ pudisset, hæc infesta veluti scabiè, se ad Grammaticorum atres abiectisse.

De Pædatione, eiusque contubernaliibus nihil dico: alia ratio eorum est, quorum amantiam reprehendo; alia eorum, quorum pueritiæ ignosco: Teneri suat adhuc pusiones, auct, prout fert puerorum ingenium iocari, ludere, volitare, verba legere figuris intexere, descriptionibus totas orationes implere: Nolim, ad viuum refecare omnia, ne si illa, quæ primum effertur in adolescentibus, quasi quædam sylua dicendi, seueriore falce rescindatur, penitus exarescat. Equidem descriptiones rerum, quæ sunt velut exornationis gemmæ, in magis oratoris diuitijs numero: totas tamen ex descriptionibus conflare orationes, aut vbi nihil opus est, auidius consecrari, non modo ab hac forensi luce, sed ab ipsis pendet scholæ parietibus alienum puto. Longè aliter facit Bureo, quippe homo durus, & recens ex Stoicorum schola omnes orationis ornatus negligit, nullas figuras, nullos ambitus, nullos admittit numeros, strictè, concisè, exiliter perorat, eloquentiam in quoddam necessitatis pistriam compingit, & in eo se merum Atticum putat: in quo, quantus est error eorum, qui sibi hanc rationem dicendi attriuerunt? tenim, si omnibus ornamentis denuandanda est oratio, eodem profecto iure spolianda natura est, à qua hæc facultas cernitur expressa, ex quo peccauit illa mens æterna mundi opifex, quæ nihil voluit non ornatum, & opus suum mundum ab ornatu nominauit. Si nullus adhibendus est ornatus, cur tot in vniuerso species iucunditatis, voluptatis, pulchritudinis: cur mû-

Delabitur ad causam antiquarij.

Antiquarij oratores non sunt.

De style puerili.

Contra sticos, pro ornatu orationis.

Mundus ab ornatu verè dicitur.

das

dus caelo, caelum stellis, stellae luce collustrantur: cur terra vestitur floribus, herbis, arboribus, frugibus, quorum omnium incredibilis multitudo infatigabili varietate distinguitur? Si nullus adhibendus est ornatus, quid voluit tot fontium gelidae perennitates? quid liquoris amnium? quid riparum vestitus viridissimi? quid impendentium montium altitudines, immensitateque camporum? si nullus adhibendus est ornatus, quid recondita auro, argentoque venae? quid infinita ysa marmoris? quid tot genera bestiarum, vel cicutum, vel ferarum? quid volucrum lapsus, & figurae? quid hominum operibus agri, & insulae collucetes? quid tot insularum varietates? quid amoenitates oriarum, & litorum? quid tot genera, tamque disparia, partim submerlarum, partim fluitantium, partim innantium belluarum, partim ad saxa nativis testis inhaerentium?

Orationis
Ornatus.

An cum Deus naturam tam compram, & elegantem esse voluerit, orationem naturae veram imaginem ab homine, quasi inertissimo pictore negligi parietur? cum nos picturae abdita, horrida, inculte detestentur, contra nitida laeta, collustrata delectent, in oratione concinnitatem sententiarum, argutos, certosque verborum ambitus, omne denique delectationis aucupium fugiemus? At illi ipsi, qui se ornamenta negligere distant, affectant putidius, dum omnia acutissimis conculsionculis vincere student, quo sit, ut sapius a deo sint exiles, ut auditoris vel nauiter eruditi sensus, animumque praeteruolent. Dixi F. C. de aduersariorum vitij magna breuitate, non insultandi causa, quod meum nec fert ingenium, nec, si ferret, pateretur auctoritas, sed ut confutatis ineptissimorum hominum sententiarum clarius sua luce Regina terrarum eloquentia fulgeret. Scio facilius esse errores styli castigare, quam veram dicendi rationem in tantarum, ingeniorumque varietate tradere: dabo tamen singularem operam, ut respondeam expectationi vestrae, & quod optimum sit dicendi genus, veluti digito demonstrarem, si modo contortas in me inimicorum calumnias, duce (ut arbitror) veritate, vestrisque omnium studiis diluero.

Intelligo Iudices duas totius accusationis partes fuisse, vnam in reprehensione vitae, alteram in styli contentione esse versatam: Et prima illa quidem, quae grauissima esse debebat, ita fuit infirma & leuis, ut illos maledicendi communis rabies potius, quam vera fa-

cultas de Cicerone dicere aliquid coegerit.

Obijciunt mihi ingenij arrogantiam, quod ipsum per se crimen graue est, nec etiam si falso acculeris, negligendum. At quam acute colligunt: Cestius nescio quis terrae filius, homo non modo improbae, sed importunae dicacitatis, a filio meo pro consulatu castigatus est in conuiuio, quid tum? placuit res omnibus, tantus enim erat hominis graeculi fastus, ut tolerari non posset: testis ille, quem honoris causa nomino, Calsius Seuerus, qui eundem Castium, cum aduersus me declamaret, ita incipientem audiuit, *Si Thibax essem, Fulsus essem*: (erat hic Fulsus notissimus gladiator) *Si Pantominus essem, Bathylus essem*: si equus, *Melissio*, non continuit bilem Seuerus, vir alioqui lenissimus, sed palae exclamauit: *Si cloaca essem, magna essis*: quia voce excitati ceteri fortes iuuenes, & eruditi, coeperunt declamatorum lapidibus insectari, qui in eo ipso loco necatus fuisset, nisi nostrorum clementia seruasset; tandem ingratis postulatus, cum ipse, quod ab eo requirebatur, ut Ciceronem se disferriorem semel faceretur, praestare nollet, incredibili omnium consensu, Proconsul litē dissoluit, & hominem, ut decebat, excepit.

Castium Ciceronis obtrahentor male mulatus.

Seneca Sum. for. 7.

En crimen, en causa, cur reus sit apud vos Tullius, quod ganeonem Graeculum omnium iudicio damnatum, eius filius cum impetio coereuerit: sed fac esse flagitium, fac scelus, fac si vis, patricium, iniquam conditionem status moribus hominum, si mortui parentes apud Minocem & Rhadamantum, ea quae liberi eorum committunt in terris, suo capite luere debeant: hoc igitur accusationis genus, tanquam vanissimum omittamus: Stylum meum varie exagitant, ut solent, partim adolentes rerum imperiti, partim etiam viri, sicci quidem illi, & austeri, qui tamen, ut ait Poeta, adhuc in arte iumentur, suoque ingenio adeo metiuntur eloquentiam, ut quicquid sibi non placuerit, hoc ipsum continuo repudandum putent: his ergo nec placere possum, nec volo, quibus displicere gloriosum puto: alij me doctrinae experte: alij languidi, & redundantem: alij nimis molle, & compositum arguunt: malunt ad summum omnes, pro sui ingenij prauitate liberius obtrahere, quam pro rei veritate, quid congruat, intelligere. Ac primum doctis illis respondeo, me in bonis disciplinis plurimum momenti sepe persequi fuisse, a quibus nulla pars etatis meae unquam abhorruit: quippe cum ab adolescentia ipsi esse institutus artibus, quibus ingenia excitantur ad decus, eadem ingrauescunt aetati, non modo per-

Ciceroniam styli defensionem.

Rationem reddat styli.

Aduersus eos qui Ciceronis stylium nimis doctum dicunt.

Styli.

Aduersus eos qui Ciceronis stylium nimis doctum dicunt.

Styli.

Styli.

fugium, sed & voluptatem pepererunt. Ego noitorum hominum, & Græcorum monumeta omnia magno, & incredibili labore perlegi, hausi, expressi, peccusque rerum omnium copia, & vbertate compleui, nō tamen ea lege, vt cum nihil opus esset. hæc coram multitudine in concionibus effutirem, quæ & inuidiosa sunt, & ostentationem vanitatis habent non medioerem. An quia Timæum Gorgiam, Thucydidem, Platonem in concionibus ad populū, aut in deliberationibus negotiosis græcē non cito, idcirco indoctus videor? an quia cum de Verriis furris, de exilio Milonis, de Deiotari vita, & fortunis agitur, Agemmonas, Xerxes, Darios, Alexandros, Dodonæos fontes, catartas Nili, Menippi empulas non commemoro, idcirco literatum expertus iudicor? parior me imperitum dici, dummodò quæ hæc faciunt, se pueris ipsis magis pueros, vel sui Buteonis testimonio laudentur. Qui me redundantem dicunt, nomen redundantiæ vsurpant, quid ipsa plane sit, ignorant. Hoc redundare est, quod faciunt, cum vanissima verborū profluentia, sine vilo delectu luxuriant: hoc fusè dicere, quod facio, cum mihi nullum verbum excidat non consultò positum, & quod ad rem illustrandam, aut augendam, aut minuedam non faciat. Itaque hanc mihi dicentem di temperiem constitivisti, vt Asiaticis pressior, & austeris illis Asiaticis copiosior essem, aut eum in eo licet in ceteris medioeritatem sequeretur, quod si quadam latius aliquando videantur excutire, apud populum R. drecuntur, cuius aures salebrosam illam, exilientem, & vbi minime expectes relicuram orationem, ferre non poterant, fuso, & quabique veneti dictionis aduertæ. At illi Oratores ineptissimi, quæ primam eloquentiæ partem, prudentiam, non vident, in eo ipso me reprehendunt, quod totum laus, & gloria occupavit, apud plebem, scilicet, concise dicere, & frigidis acuminibus sententias frangere oportebat, vt non intelligeret, hoc ipsum idem est, ac si velis Herculis colosso, Pigmæi calcæos accommodare. Res est tota popularis eloquentia, populo, & scenæ seruiendum, aut omnino tacendum est.

Redundantia visum obiectum diluit.

Hoc est in lydi temperiem constitivisti, vt Asiaticis pressior, & austeris illis Asiaticis copiosior essem, aut eum in eo licet in ceteris medioeritatem sequeretur, quod si quadam latius aliquando videantur excutire, apud populum R. drecuntur, cuius aures salebrosam illam, exilientem, & vbi minime expectes relicuram orationem, ferre non poterant, fuso, & quabique veneti dictionis aduertæ.

Prudentia primæ partis oratoris.

Platonis, Demosthenis, Isocratis oratio

De mollitie, & suavitate orationis quid dicam? verendam est, ne prænaricatores mihi apposuisse videar, qui me loco criminum clarissimis laudibus oraarent: Esto, compositio mea vna est; pedes seruat curata, lecta sed, vt rectè de me prudētiores cēsent, est sine infamia mollis,

Plato Philosophorum Deus, summa senectute calamistris inarebat orationem, Demosthenes anxie literulas obseruabat, ne quid duriusculum excideret: Isocratis compositæ sunt omnes dictiones, vt in pavimento reserulæ. Mihi si quid natura, & continua scribendi exercitatio attulit, vt sine salebris flueret oratio, quod tamen nec putidius affecto, nec austerius repudio: quid est, obsecro, quod me pulchritudinis, & honestatis pudeat? & tu deinde audes, Luci, clarissimo: uai virorum testimonij, quæ tu tibi ipsi ad arbitrium fingis, me læcesse reuuum stylum extollere, meum contemnere? d tenebræ, d lutum, d sordes, d humani nominis oblite, asinini vix memor! Ita nescio quid istis fractum, humile, demissum, sordidum, inferius etiam est, quod Milesio asino dignum videatur: tu me Bruni nomine insectari audes? an ille quæquam plus me dilexit? cum vilo, aut sermones, aut consilia contulit sapius? quæquæ legit audis? cuius vix scripta poterat e sua deponere. Ac si quid pro familiaritate nostra dixit in me vrbanius, vt ego multa in illum identidem iocari solebam, tu continuo illud arripis, & nō vides te plūbeo (quod aiunt) gladio Ciceronem iugulare? Me C. Cæsar summum ac eloquentissimum oratorem; ingenium par solium imperio R. maximo appellat, literarum latinarum partem censet Plinius; virum acrem, magnum memorabilem Titus Lilius; egrigium, atrox caput Corn. Severus; admirabile postteris ingenium Arellius Fulvius; viri sani pectoris, & Romanorum omnium discretissimum Atrobins; indomitum Ciceronem Petronius; elocutionis fabricum Sidonius; incendū denotās omnia ipse, qui hic sedet, Cælius Longinus. Tu Asiæ ad tanta lumina hifcere audebis, & me gloria circumfluentem, de calo (quod aiunt) detrahere.

Expositi P. C. rationem defensionis meæ, à Iudicium vobis benigne sum auditis, addam de optimo genere dicendi, quādo vobis ita placet, & me stylo. in hoc genere versantem tam libenter attēdi. Anima eloris. Ego vero sic statuo, eloquentiæ veluti antiquentia est mam esse prudentiam, sine qua nec orator prudentia, res vlli, nec imperatores esse potuerunt: hæc sapientia imprimis adhibenda eloquenti est, vt sit temporum, personarūq; moderator, nā nec semper, nec apud omnes, nec pro omnibus, nec omnibus eodem modo dicēdum arbitror. Tria sunt omnino genera dicēdi, quibus in singulis quidam floruerunt, peræq; autē id quod voluimus, di genera.

mollis. Hoc est Seneca iudicium, de structura Ciceroni.

Exagitat Apuleium.

Testimonij & iudicia de Ciceroni stylo Sen. cont. l. 1. Hæc, vt in Elysiis campis dicunt, sic conueniunt tempora.

Prima figura grandiloqua.

Alterata.

Tertia modicior.

mus, perpauci in omnibus. Primum est, ut ita dicam, gradiloquum cū ampla & sententiarū grauitate, & maiestate verborum, varium, copiosum, graue ad permouendos, & commouendos animos institutum, & paratum. Alterum tenue, acutum, omnia docēs, dilucidiora, non ampliora faciens, subtili quadam & pressa oratione limatum. Tertium quoddam interiectum est intermedium, & quasi temperatum, nec acumine posteriorum, nec fulmine vtens superiorum, vicium amborum, in neutro excellens, vtriusque particeps, vel vtriusque, si totum quærimus, totius expert: idque vno tenore (vt aiunt) in dicendo fuit, nihil afferens, præter facultatem, aut æquabilitatem, aut addit aliquos, vt in corona, toros, omnem orationem ornamentis modicis verborum, sententiarumque distinguit. Quomodo igitur ista conciliabimus, vel quem eloquentiæ modum constituemus? res est difficilis, Dij immortales, atque omnium difficillima. Nam cū est oratio mollis, & tenera, & ita flexibilis, vt sequatur quocumque torqueas, tum & naturæ variæ, & voluntates multum inter se distantia effecerunt genera dicendi: Aumen igitur verborum, volubilitasque cordi est, qui ponunt in orationis celeritate eloquentiam: disuncta alijs, & interpuncta interualla, moræ, respirationesque delectant: elaborant alij leuitate, & æquabilitate, & puro quasi quodam; & candido genere dicendi. Sunt omnes laudabiles, sed is est eloquens, qui ad id, quodcunque decebit, poterit accommodare orationem, qui & humilia subtiliter, & magna grauitate, & modiciora temperatè dicere poterit.

Quis stylus optimus.

Quomodo cuius argumenti stylus accomodandus.

Tractandum est demonstratiuum genus, quod quasi ad inspiciendum delectationis causa comparatum est, genus orationis sit pictum, expolitum, elaboratum, artem non modò habeat, sed & profiteatur. Datur hic venia cōcinnitati sententiarum: & arguti, certique, & circumscripti verborum ambitus conceduntur, de industriaque, non ex insidijs, sed aperte, ac palam excollitur oratio, multa que ad voluptatem aurium afferuntur, quæ in veritate causarum, & rariùs multò facimus, & multò occultius. Causa in foro disceptanda est: principia sint verecunda; non elatis inter se verbis, sed acuta sententijs, narrationes credibiles, quotidiano sermone prope explicata, dilucida, etsi res tenuis, tum argumentandi tenue filum, & in docendo, & in refellendo: si magnæ adhibeantur dicendi faces, quæ efficiant

orationem actuosam, luminosam, vehementer incitatam, ad summum talem, qualem facilius sit mirari, quàm imitari, traducenda est ad Philosophorum documenta, & scholas oratio appareat inimitabilis quædam orationis subtilitas, quæ si non plurimi sanguinis est, habeat tamen succum aliquem oportet, & si soluta sit, non vaga tamen esse debet, vt ingredi liberè, non vt licenter videatur errare; ad summum tota non ingratam diligentiam præ se ferre, hominis, de re magis, quàm de verbis laborantis: hæc qui præstare potest, non modò disertum, sed eloquentem: non Rhetorem, sed summum Oratorem iudico. Sed pro dolor! quàm pauci nunc, & penè nulli hanc generositatem animi retinent, postquam effusa in vrbem barbaries, se Romanis moribus, vrbani-tati que miscuit! Conseruate, quando adhuc potestis, Dij immortales, eloquentiam, Imperij Romani lumen, hæc nomen populis, hæc æternam gloriam gētibus comparauit, hæc res in omni libero populo, maximeque in pacatis, tranquillisque ciuitatibus præcipue semper floruit, præcipueque dominata est: hæc huius sanguinis propria est, & numinis, quæ, quo tela nostra non potuerunt, honoris quadrigis inuecta penetravit. Nolite, ð Minerua, & Sueda, vos hic appello, nolite per vestras aras, & fana, per vestrum nomen obtestor, nolite altricem nostræ gloriæ, dominam gentium, parentem felicitatis, per impuros homines, morte, cruciatu, cruce diutius affligere: reddite, quem dedistis spiritum, vitam languenti restituite, præsidia salutis, & ornamenta dignitatis reparate, temerariosque, & audaces, debitis huic scelerum importunitati supplicijs, viuos, mortuosque mactate.

DIXI.

Facile est ex hac actione, & Ciceronis iudicio, styli virtutes, & vitia adnotare, quo tamen tota res fiat illustrior, primùm imaginem mali oratoris ex Luciano expressam, mox censuram vitiorum, tertio virtutes eloquentiæ subijcio.

N

M. A.

MALVS ORATOR,
Totus ex Luciano sermone expressus.

Εν ῥητορικῶν διδασκαλίᾳ.

CAPVT XXIII.

Titul. orat.
1020

Qvod igitur felix, faustumque sit, fac ut sis impudens: his ubi fueris armis instructus, satis doctum te putabo, cum praesertim pretiosissima nostri Iudi suppellex sit ignorantia. Mediocritatem, pudorem & verecundiam, extra Caucausum, & Gangem ablegas: sunt enim oratori quem molimur, perquam contraria. Quinimo asser tecum Stenioris valentissimam vocem semper cantillantem, & incessum, qualis hic noster est. Vestitum sit cultus, & elegans, opus Tarentini velleris, Crepida Aetia ad muliobres, delicias in variis meandros concisa, vel solea Sicyonia candidis, purpureisque fasciis interstincta. Libellus aureis flosculis illulus gestetur in manu, quem nunquam legas. Affectus comitentur multi, qui tibi, vt *Πρὸς ἁποκρίσεις*, idem istud adgarriant, *ἡ δὲ ἡμετέριον ἔστιν ἡμετέριον*. Interim, ne videaris omnino antiquae literaturae nescius, latiniora quaedam verba intelligenda sunt, quae tu semper in ore habeas, *Equidem sic arbitrabar, Ne vehementer errat, Multo profecto rectius, laippsum esse videatur*. De ceteris securus esto, quantum quis inconcinna, dura, rancida, quasi nummos melioris notae tua venditabit impudentia. Nec satis, antiqua, obsoleta, peregrina ad summum, qualia Euanthri mater loquebatur verba, sollicitè legere, & colligere oportet, quae tu deinde magna linguae volubilitate in adstantes intorqueas, vt illi te, quasi hominem e caelo lapsum, & (quod aiunt) loqueat de machina venerentur, quod si quando verborum copia non fuerit, tu pro arbitrio confice, & cum barbarismus, aut solacissimus exciderit, confestim in promptu sit nomen poetae cuiusdam, vel scriptoris, qui nec est, nec fuit inquam, vt cum ita dixeris, vir doctus censuris. Praeterea fac nouorum scriptorum affectatas orationes semper habeas in manu, quas, ubi cautè facere poteris, pro tuis vendites: putidum verò Isocratem, inurbanum Demosthenem, frigidum Platonem, ingenij expertem Tullium non pluris aestimes, quam cariolas maceriam, aut

vitiosam nucem. Mox, cum in ludum, certamenque veneris, & vt fieri solet, orationum argumenta proponentur, dic omnia exilia esse, & angusta, te tamen conaturum. Caue tunc mediteris, quomodo orationem distribuas in partes, hoc enim frigidum est hominum, tu dic quicquid in buccam, etiam contingat te pedem capiti, ocream galeam, caudam iuba appatere, quid ad te, modò ne taceas?

Si de scillo pallio, aut de balneatoris quadrante caussula Romae agenda sit, tu omnem antiquitatem Athenienium commemorabis; quae apud Iudaeos, & Ecbarana geruntur referes, mores etiam Scytharum interpones. In omnibus verò sit Matathon, & Cynegyrius, sine quibus nihil fiat: Athos nauigeretur, Hellespontus pedibus tetatur, sol Perikrum telis opacetur, Xerxes fugiat, triumphet Leonides, Othryade litterae cruore scriptae legantur, Salamis, Artemisia, & Platea, ad fatietatem usque inculcentur, quibus pauca illa verba, *poraque, certe, quidem, profecto, utique*, tanquam flosculi immisceantur, etiam minime res indigeat. In affectibus porro illud: *heu malorum! Dignum mortales! per deos, deasque omnes!* saepe iteretur, & caput verberetur, & vox ululet, percutiarur femur, etiam si vel mortem tantum passeris luxeris. Inter haec, si videris tædio affectos auditores de discessu cogitare, nauiter retine, & quamprimum sedere iube: tum ab Iliacis usque temporibus, vel per Iouem, à Deucalionis, si videretur, & Pyrrhae nuptijs (quid enim interest), historias ordire, & ad haec usque tempora longa rerum, & verborum serie desicce. Si non laudent auditores, aperte conuictare, neque enim meliores Philagro praestantissimo illo quidem, sed parum iracundo Rhetore, qui de suggestu desiliens, alapam saepe bene sonoram, in os auditoris, ad ea, quae dicebantur oscitantis, incussit, ita timebunt, credo, alias doctis esse moleculis, & si quid dixerint, ob inuidiam facere videbuntur. Multitudo verò, & formam, & incessum, & deambulationem, & cantum, & crepidas, & cetera mirabitur: scenici porro à te conducti non cessabunt applaudere, & coenarum tibi pretium repeadere: quod si quando memoriola vacillaueris, porrigent manus, & interim laudabunt, dum quid loquaris inuenias. Haec si ad vnguem, Rhetor esse poteris citius, quam coquantur asparagi.

In hoc toto dicendi genere, nihil est sanum, nihil sincerum, nihil non rationi, & eruditissimis hominum sententijs contrarium. Nam, si quis...

Huius dispositio tumultuaria.

Ineptia in historijs.

Pilagris Oratoris audacia ridicula.

si praeferat quæruntur, quid tam absurdum, quam a loqui, quibus non intelligaris, cum maxime cupias intelligi? quid stultius, quam si eum habeas nummos praesentes, aspectos, legitimo caractere impressos, illis per summam levitatem non utaris: sed alios esse sepulchris mortuorum coneris eruere, quos nemo agnoscat, nemo velit, qui modò sapiat, pro legitimis habere? quid tam arrogans quam verba fingere, & velle nouæ linguae auctorem atque architectum haberi, quam ne vix quidem ipse intelligas? quid inanius quam metaphoris totam orationem implere, & cum verba sine notionum vel ueluti simulacra, ea nouis subinde imaginibus obfcurare, & quae uimbras umbrarum faceret? Quid denique stolidius quam Pygmaeo caligam Maximini adaptare?

Omnes quotquot fuerant dicendi, scribendi, sentiendi que magistri peritiores, hoc genus aepernati, uno consensu damnarunt.

Censura Antigoni Regis.

Judicium de stylo Antigoni Augusti. Item Plut. in Apoph. Censura styli tumidi condemnatio.

Antigonus Rex prudentissimus, fatuam Rhetorem, nouis & affectatis uerbis utentem, ad aures plebeas remisit. Talis autem fuit eius oratio; *χιονοβόλῃ ἢ ὄρεα γενομένη λεπτοθεοῦσαν ἐν ἐπιπέδῳ τὴν χάραν, Νίνιγεῦλα τερπαστὰς ἐκὼρτα ἠερβαρεῖσεν ἑοσάμι σέλιε ῥεγίονομ.* Cui Antigonus, *οὐ παύσησθε, inquit, ὡς ὄχλα ῥεβιδῶμος; Nunquam desines regis auribus uis pro plebeis?*

Censura Augusti Caesaris.

Sueton. in Aug. 86.

Genus eloquendi sequutus est elegans, & temperatum, uitatis sententiarum ineptijs, atque inconcinnitate, & reconditorum uerborum, ut ipse dicit, fortioribus, praecipuamque curam duxit, sensuum animi quam apertissimè exprimere: quod quò facilius esse esset, aut nec ubi lectorem vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque praepositiones uerbis addere, neque coniunctiones sapienter iterare dubitauit, quae detractae afferunt aliquid obscuitatis, etiam gratiam augent; eacozelos, & antiquarios, ut diuerso genere uitiosos, pari studio spreuit.

Mecenatis μυστοβρυχῆς concinnus.

Exagitabat nonnunquam in primis Mecenatem suum, cuius *μυστοβρυχῆς* (ut ait) concinnos usquequaque persequitur, & imitando per iocum irridet. Sed nec Tiberio parcit, & exoletas, & reconditas uoces aucupanti, M. quidam Antonium, ut insanum increpat,

quasi ea scribentem, quae mirentur potius homines quam intelligant. Deinde iudeus nullum & inconstans in eligendo genere dicendi ingenium eius, addit haec: Tu quae dubitas Cimbérne, Annius, an Veranius Flaccus imitandi sint tibi, ut uerbis, quae C. Sallustius excerpit ex Originibus Catonis, utaris, an potius Ahaeticorum inanibus sententijs, uerborum uolubilitas in nostrum sermonem transferenda, & quadam epistola Agrippinae nepotis ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, date te operam, ne molestè scribas, aut loquaris.

Censura Apollonii.

Ὅτις ἴδεν ἐπιτήτην οὐ διδραμῶδη, *Philos in uita Apol. lib. 1.* καὶ φλεγμαίνουσαν ποιητικῶς δόξασαν, οὐδὲ ἀνὰ κῆρας λωπῆσμένον, καὶ ὑπεραττικῶς ὑπεραττικῶς ἀγῆδης γὰρ τὸ ὑπερ τὴν μέτραν ἀττικῶν ἡρεῖται.

Nunquam usurpauit genus dithyrambicè, poetici nominibus ampullatum, neque lenocinantibus uoculis concinsum, & supra Ahaeticorum consuetudinem uenustum.

Censura Dionysii Longini.

Ἐοικεν ἔνιω τὸ οὐ δεῖν, ὅτι τις μάλα δασυφιλὰκτότατον φύσει γὰρ ἄπαντες οἱ μετὰ τὸν Ἰπικῆσιν, φλοζοντες ἀδυνείας καὶ ἐκρότη- τῶν χατὰ γνῶσιν, ὅσα οὐδὲ ὅπως ἐπὶ τῶν δασυφῆσιν, πειθόωροι τῶν.

Dionysii Longinus περὶ ἕβας.

Μεγάλως ἀποκιδῶναι ἀμάρτημα εὐγένες, κατὰ τὸ δὲ καὶ ἐπὶ σαμάτων, καὶ λόγων, καὶ γὰρ νοί, καὶ ἀνα ἡδεις, καὶ δὲ ποτε περιστάντες ἡμῶς εἰς τῶν πῶντων οὐδὲν γὰρ, ὡς, ἐκρότησιν ὄδρωπικῶν ἀλλὰ τὸ μὲν οὐ ἐν ὑπεραττικῶν βέλεια τὰ ὑπὸ.

Est certe tumor maximum orationis uitiū, idemq; frequentissimum, quia naturā omnes, quod & in rebus, & in sermonibus excessum, desideramus, & ne eneclae imbecillitatis crimen incurramus, inflari uolumus, & prouerbio locum damus;

Errare in magnū est nobilis error: sed tumor, uitiosus est, non minus in corpore quam oratione, & tumidi plerumque degenerant in siccos: nihil enim hydrope siccius, & tumidius. Hæc magnus oratorum Criticus, cū quo faciunt Plato, Aristoteles, Cicero, & omnes quotquot sunt optimi.

CONDEMNATIO

Μετακρίσεις.

Censura Plutarchi.

CAPVT XXIV.

Hoc totum dicendi genus Plutarchus gra- uiter, & copiose descripsit, & castigauit, ut nihil mihi magnificentius, nihil utilius dici uideatur, dignum quod hic aureis apicibus de- scribatur :

Εχει δέ τι χη ή λέξις άπατηλόν, όταν ήδεια, χη πολλή, χη μέδγκη τής, χη χητασκειυς βηπί- ρηται τοίς πράγμασιν. ώς γάρ τ' ύπό αὐλόν ά- δόντων αή πολλή τοίς άκούοντας άμερτίαι δια- φεύουσιν, ούτως περιτή χη σοβαρά λέξις άνέ- λάμπει τώ άκρατή πρής τό δηλόμδμον. Ο μέν γάρ Μελάνδιθ, ώς έοικε, περί τ' Διογένους Ξα- γυδίας έρωτηθείς, οδκ έφη χη ιδέιν αὐτήν ύπό τ' ονομάταιν βηπ προδύμενίω. αή τ' πολλών δια- λέξεις χη μέλεια σοφιστών, ού μόνον τοίς ονόμασι, παρηκτεάτμοσι χηρώνται τ' διανοημάτων, άλλά χη τήν φωνήν έμμελείας τισί, χη μαλακότητι, χη περιάσειν έρηδωοντες έμβακχίωσι, χη περι- φέρει τούς άκρωμένους, κενήν ήδονήν دیدόντες, χη κενώτεραν δόξαν άνέλαμβάνοντες. ώς τε αὐ- τοίς σωμαίειν τό Διονυσίω ρήθέν. εκεί θ' γάρ, ώς έοικεν, ευδοκίμοδντι κίθαρω, θ' παρ ά τήν δέαν έπαγγελάωδμθ' δωρεάς τίνε, μνηάλας, ύπερον ού έν έδωκεν, ώς άποδεδα, ώς τήν χάριν, ότον γάρ, έρη, χηρόν ευφραμες άδων, τούθτον έ- χαρες έπίζων. τήτον θ' τ' έρανον αή τιαόται πληρβθιν άκροάταις, τίς λέγισι. θαυμάζονται γάρ έφ' ότον τέρεπθιν έτα, άμια, τ' άκοις έεφρή, τό ήδύ, χη κένους προέλειπειν ή δόξα, χη μάτλω τοίς μέν ο χροίθ, τοίς θ' χη ο βίθ' άνάλωται. διά δέ τό πολύ χη κενόν, άφαιρδντα τ' λέξεως, αὐτόν διώκειν τ' χαρπόν, χη μιμηθζ μή τας σιφηπλόκας, άλλά τας μελίωσας, αή μέν γάρ βηπ- ιύσαι τά άνδρά χη ευώδη τ' φύλλων, σικείρωσι, χη διαπέκυσιν ήδύ μέν, έφήμερον θ', χη άχαρπον έργον. αή τ' πολλάκις ιδέν, χη βόδων, χη ύακίνθων.

διαπετόμδμαι ήμώνας, έπ' τόν τραχύτατον, χη δειμύτατον δύμον χηταίρωσι, χη τήτα προσ- κάβίλωται, έκιδόν μέλι μηδόμεναι, χη λαύσσαι ή τ' χηρισίμων, άπ' πέτονται πρής τό οίκεον έρ- γον. ούτω δή δέ τ' φιλότεχνον χη χηδαρόν ά- κροατήν, τά μ' άνδρά χη Ξυφερά τ' ονομάταιν, χη τ' πραγμάταιν τά δραματικά, χη πανηγυρικά, κηρήνων βοτάλίω σοφιστώνταιν ήγέμδμον, έάν αὐτόν δέ τή προσοχή χηταδούμδμον ές τόν νούν τή λόγος, χη τήν διάθεσιν τή λέγοντθ', έλ- κειν άπ' αὐτίς τό χηρισίμων, χη ώφέλιμον.

Ipsa, inquit, etiam dictio habet quippiam ad decipiendum conducens, si rebus applicetur suavis, & copiosa. & cum factu aliquo, atque apparatu. Sicut enim eorum, qui ad tibiam canunt, errores plerique latent auditores; Ita abundans, atque ornata superbiens dictio animum auditoris perstringit, ne rem de qua agitur intelligat. Et Melanthius quidem interrogatus (ut aiunt) de Diogenis tra- gedia, negabat se eam videre, quod vocabula eius conspectum intercluderent. Sed plerumque sophistarum orationes, atque declamationes, non uocabulis modo tanquam cortinis uelant sententias; sed uocem quoque accuratis quibusdam sonis, ac mollitie, & cancellationibus illi edulcantes, bacchicum quendam furorem in auditorum animos concitant, eosque transfertos abripiunt: pro uana, quam adferunt uoluptate, uaniorum etiam glorio- lam reportantes. Itaque illis usu uenit id, quod Dionysium ferunt dixisse: qui cum Citharædo cuidam præclaræ cum approbatione soluerit Ci- tharædo. non promississet, deinde nihil dedit, perfoluisse sese iam ei gratiã dicens: qui quanto tempore canens delectasset, tanta etiam spe fuisset oble- tatus. Atque hoc stipendium tales auditores dicenti rependant. Is enim in admiratione est, quã diu uoluptas & dicentis existimatio, & al- ter tempus, alter uitam frustra perdidit. Proinde oportet copia, & uanitate dictionis remota ipsum persequi fructum, imitarique non eas, quæ ferta plectunt mulierculas, sed apes. Illæ enim florida, & odorata sectantes folia, conferunt, atque pettexunt opus, iucundum quidem illud, sed in diem duntaxat durans, atque infrugiferum: hæ sæpenuerò prata peruolitan- tes, hyblæarum rosarum, hyacinthorum- que copia consista in thymum aspermium, atque

Melanthii dictum a- cutum. Diogeni tragædia. Pronuntia- tio mollis.

Dionysius quomodo soluerit Ci- tharædo.

Oratores debet imi- tari Apes, non siφηπλόκας.

atque gustus acerrimi deferuntur, eique affident mel meditantes flauum: perceptoque vtili succo ad suum reuolant opus. Eo itaque modo debet syncerus, artisque studiosus auditor omittere florida, & luxuriosa verba, refque ad actiones scenicas, aut spectacula pertinentes, easque putare pro pabulo fucorum sophisticem ambientium: animo autem in ipsos orationis sensus penetrare, intentionemque dicentis, & quod vtile est, atque commodum, ad se trahere.

Prope abest ab infirmitate, in quo solo sanitas laudatur.

De vera, Germanaque Eloquentia.

CAPVT XXVI.

Age quoniam tibi orationis vitia subiicimus, germanæ eloquentiæ virtutes, & opulentiam contemplemur, quæ non modò eorum, quæ superius enumeravi vitiorum caligine non offundetur, sed clarior ipsa, & illustrior: non secus, ac sol erumpens ex nube apparebit. Pausanias Lacedæmoniorum Imperator (vt aiunt) victo Mardonio, quem Xerxes à Græcia fugiens luctuosi belli vicarium reliquerat, regiam suppellectilem contemplatus, quæ in suam venerat ditionem, iubet continuo Pistores, ac coquos Perfarum, sibi Xerxis, aut Mardonij cœnam parare; ex aduerso Lacedæmonicum parabili admodum cultu instruit. Ita ex vna parte aurum, argentum, conchiliatæ vestes, & Attalicæ, lecti elegantes, sexcenta ferula, & sumptus infiniti. Ex altera vasa Samia, ligneum sedile, hædinx pelles detritæ, & nigrum phiditiorum iuculum. Non placent hæc prandia; quorum vnum luxu distulit: Alterum Cynici Diogenis est potius, quam Imperatoris. Desiderassem ego tertiam mihi mensam poni, neque Cynicam, neque ne potius sumptibus prodigiosam, qualis est apud Plutarchum in conuiuio sapientum. Talem mihi eloquentiam quero, neque tumidam, neque luxuriatam, neque insanam, neque sterilem, aut eneçtam, aut dissolutam, sed grauem, & magna dicendi temperie moderatam. Neque verò longè querendam: huius illam tibi Plutarchus offert. Sicut igitur, inquit, orationis formam theatralē, nimisque tragicam iussi, ita rursum iubeo nimiam dictionis humilitatem, atque exilitatem attentè vitare, atque fugere, nam & nimio turgens fastu ad res civiles inepta est, & nimis gracilis, nihil habet ad percurrendum roboris. Ac sicuti corpus non sanum modò, sed & firmo habitu esse oportet: sic oratio non morbo tantum carere, sed & vires habere debet, tuta enim laudantur duntaxat, quæ etiam cum periculo sunt coniuncta, in admiratione sunt. Eademque est mea de animi affectione sententia, quem neque ferocem, neque inaudacem, deiectumque esse conuenit, quorum illud impudentiæ, hoc seruili cuidam submissioni mentis ansam præbet:

Pausania Ducis prædicens facti.

Perfarum & Lacedæmoniorum cœna.

Eloquentia qua expe- randa? & de ea Ciceronis & Plutarchi iudicium.

N. 3. Arti-

CONDEMNATIO SICCORVM.

Cornelij Taciti Censura.

CAPVT XXV.

EGO autem oratorem sicut locuplerem, ac laudatum patrem familiæ, non eo tantum volo rectò tegi, quòd imbrem, ac ventum arceat, sed etiam quod visum, & oculos deleat. Nòn ea solum instrui supellectile, quæ necessarijs vsibus sufficiat, sed sit in apparatu eius, & aurum, & gemmæ, vt sumere in manus, & aspicere sæpius liceat; quædam verò procul arceantur, vt iam oblitterata, & olentia, nullum sit verbum, velut rubigine infectum: nulli sensus, tarda, & inerti structura in morem annualium componatur, fugiat fœdam, & insulsam scurrilitatem, variet compositionem, nec omnes clausulas vno, & eodem modo terminet. Nolo irridere rotam fortunæ, & ius verrinum, & illud tertio quoque sensu in omnibus pro sententia positum, esse videtur. Nam & hoc inuitus retuli, & plura omisi, quæ tamen sola mirantur, atque exprimunt, hi qui se antiquos oratores vocabant, neminem nominabo, genus hominum signasse contentus: sed vobis vtique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt, quibus eloquentia tui Aufidij Bassi, aut Seruiliij Nouiani ex comparatione Sisennæ, aut Varronis sordet: qui Rhetorum nostrorum commentarios fastidiunt, & ode- runt, Calui mirantur: quos more priuato apud iudicem fabulantes, non auditores sequuntur, non populus audit, vix denique litigator perperitur: ad eò mœsti, & inculti illam ipsam, quam iactant sanitatem infirmitate, & ieiunio consequuntur. Potrò ne in corpore quidem valetudinem medici probant, quæ animi anxietate contingat. Parum est agrum non esse, fortem, & lætum, & alacrem volo.

Cornel. Taciti in dialog. de claris oratoribus. Orator debet esse sicut locuples Paterfamilias. Ornatus orationis. Verborum delectus, compositio. Scurrilitas fugienda. Clausula periodorum. Esse videtur.

Valitudo bona qua:

Artificioſum verò eſt atque accuratum, in omnibus medium tenere.

Sed plenius M. Tullius hanc nobis eloquentiæ ſpeciem exprimit. Ornatur igitur oratio genere primum, & quali colore quodam, & ſucco ſuo, nam vt grauis, vt ſuauis, vt erudita ſit, vt liberalis, vt admirabilis, vt polita, vt ſenſus, vt dolores habeat, quantum opus ſit non eſt ſingulorum articuloſum: in toto ſpectantur hæc corpore. Vt porro conſperſa ſit quaſi verborum, ſententiarumque floribus, id non debet eſſe ſuſum æquabiliter per omnem orationem, ſed ita diſtinctum, vt ſint, quaſi in ornatu diſpoſita quædam inſignia, & lumina. Genus igitur dicendi eſt eligendum, quod maximè teneat eos, qui audiant, & quod non ſolum delectet, ſed etiam, quod ſine ſatietaſe delectet. Ad ſummum, optimum eſt illud dicendi genus, quod omnibus, & vbiq; placeat.

Eloquentia
optima qua:

De generibus dicendi, qua in laude verſantur.

CAPVT XXVII.

Atque ad hanc orationis ſpeciem melius efformandam, dicendi genera, & virtutes conſiderabimus, rationeſque, quibus ipſæ cõparentur, ſubiiciemus. Varios numerare ſolent elocutionis characteres, quos varij Rhetores afferunt: nos Ariſtotelem, & Ciceronem, qui omnium optimè expreſſiſſe videntur, conſequemur.

Figura
dicendi tres,
vel Eloquẽ-
tia tria ge-
nera.

Figura pri-
ma dicendi.

Tres igitur figuræ elocutionis numerantur, quas modò formas, modò ideas, modò characteres, modò genera techniçi nominant.

Prima eſt grauis, quæ conſtat ex ſententiarum, verborumque magna, & ornata conſtructione, & vt ait Plutarchus ἡ βαρὺν, ἡ νομιματῶν. Hæc eſt, quæ vt ait Tullius in Bruto, ſonitu magno, curſuque fertur, quàm ſuſpiciunt omnes, quàm admirantur, quàm ſe aſſequi poſſe diſſidunt. Huius eſt tractare animos, & omni modo permouere, hæc modò perſuadit, modò in ſenſus irrepit, modo inſilit, ad ſummum tonat, fulminat, & permiscet omnia Hoc genere dicendi vſus eſt Cicero, & Demotheſenes.

Secunda
exemplum.

Secunda mediocriſ, quæ aliquantulum demittitur à graui, neque tamen deſcendit ad inſimum. In hoc genere eſt illud exemplum.

(Quibuscumq; bellum gerimus; Iudices, videtis, cum ſocijs, qui pro nobis pugnare, & Imperium noſtrum nobiſcum, ſimul virtute, & induſtria conſeruare ſoliti ſunt. Hi cum ſe, & opes ſuas, & copiam neceſſariorum norunt, rum verò nihilominus propter propinquitatem, & omnium rerum ſocietatem, quid in omnibus rebus Pop. Romanus poſſet, ſcire, & exiſtimare poterant. Hi cum deliberaſſent nobiſcum bellum gerere, quaſo, quæ res erat, qua ſreti bellum ſuſcipere, conarentur? cum multo maximam ſociorum partem in officio manere intelligerent, cum ſibi non multitudinem militum, non idoneos Imperatores, non pecuniam publicam præſto eſſe viderent, non denique vllam rem, quæ res pertinet ad bellum adminiſtrandum. Talia plerumque apud Lium, & Cæſarem, pulchra quidem, & honeſta, ſed maiſtatem Ciceroniſ non habent.

Tertia, attenuata, quæ ad inſimum, & quotidianum ſermonem demiſſa eſt, vt, Nam vt forè hie in balneas venit, cepit poſtquam perſuſus eſt, defricari: deinde vbi viſum vt in alueum deſcenderet, ecce ibi iſta, de tranſuerſo, Heus (inquit) adoleſcens! pueri tui modò me pulſauerunt: ſatisfactas oportet, hic qui id ætatis præter conſuetudinem appellatus eſſet. erubuit iſte clariſſus eadem; & alia dicere cepit, hic vix tandem, inquit, ſine me conſiderare. Tum verò iſte cepit clamare voce iſta, quæ facile cuius rubores elicere poſſet: Ita petulans es, atque acer; vt ne ad ſolarium quidem idoneus, vt mihi videtur, ſed penes ſcenam, & in cuiſmodi locis exercitus ſis? Conturbatus eſt adoleſcens, nec mirum, cui etiam tunc liges ad auriculas verſarentur, imperito cuiſmodi conuitorum.

De virtutibus, & formis dicendi.

Ac primum de perſpicuitate.

CAPVT XXVIII.

VT inter prima naſcentis adhuc mundi Perſpicui-
cunabula ſapientiſſimus artifex rerum, & in prima
machinator Deus lucem creauit, rerum omni-
um pulcherrimam, eandemque iucundiſſimam
materiam, euius afflatu mundus ipſe torpentis
materiam, veluti ſegnitiem exuens, ad ſum-
mam

nam pulchritudinem effloruit: pari profecto ratione, si parva cum magnis comparare liceat orationis artifex imprimis curare debet, ut illi perspicuitas per omnia membra, quasi per orbem cœli, & tetrarum, lux affundatur. Hæc virtus iure prima statuitur ab Hermogene, & maioris est momenti, quam quisquam putet. Dicit non potest, quam multa alioqui industriorum hominum ingenia, dum hæc virtutem quasi plebeiam, atque abiectam dispiciunt.

Obscuritas multum nocet stylo.

Asia (ut ait ille) *Pieridum loca lustrantes*, à limine veræ, & germanæ eloquentiæ aberrant. Nam cum plerique ad magna nati sunt, hoc vnum audent, ut ea dicant, & faciant, quæ supra aliorum vim, & ingenium assurgant. Sed cum in eo tenere modum, res sit vna omnium difficillima; hinc facile in tumidos, alienos, frigidolque sensus prolabuntur, quos nec vulgus intelligat, nec eruditi, ac prudentes facile probare possint.

Eloquentia maximum vitium obscuritas. Eloquentia aut Verba numma similia.

Sit igitur hoc ratum, quod est omnium, qui modo licet de optimo genere dicendi sentiunt, consensu, atque scriptis comprobatur: vitium esse in eloquentia, vel maximum à communi hominum sensu aberrare. Res enim perinde se habet, ac in nummis: si quis ijs, qui lege, ac consuetudine recepti sunt repudiatis, veteres Cæsaris nummos intrudat, iure ridiculus videatur. Ita profecto explodendi sunt, qui ab usitato dicendi genere digressi, novas, & obscuras Parnasi vias meditantur. Quo in genere errant sæpius adolescentes, qui ab historicarum lectione, aut Philosophia, aut ipsa etiam Theologia recentibus, in orationibus & concionibus, ubi res tota popularis est, ad speciem doctrinæ audent res obscuras plena manu inferre, donec auditorum ingenia obruant, & summis omnium fastidijs adhærescat oratio. Contra, prudentiores, hæc quidem bene intellecta digerunt, & pauca ex multis, atque ad rem summa dexteritate decerpta, suavitate orationis condiunt, quo plebeijs etiam auribus facilius, atque fructuosius instillent. Et hoc fit per *σφαιρικότητα*, quam nos perspicuitatē vocamus.

Duabus autem rebus constat perspicuitas, puritate, & rerum discretionē. Puritas, quæ *καθαρότης λέγου* dicitur ab Hermogene, spectatur in sensibus, in verbis, in circumscriptione verborum. *Sensus imprimis* debent esse communes omnium, qui facile in mentem, cogita-

tionemque cuiusque veniant, vel certe venire videantur, per se nudi, & cogniti, sine vlla obscuritate, aut affectatione, ut præcipit Hermogenes: *ἵπνοια τῆν ἐπίχρησάρα, αἰ κοινὰ πᾶσι, & εἰς ἅπαντας ἀνεύθου ἢ δόξασαι ἀνεύθει, σαφέως ἀφ' ἐποτῶν ὄσαι, καὶ γνήσιοι, καὶ μὴ ἐν ἔχουσι βαδὸ μὴδὲ περινεκχέμενοι.*

Primum igitur requirit ut sensus sint communes, intelligentiæ faciles, aut qui saltem tales videantur. Plerique enim magna sunt felicitate præditi, qui res alioqui per se arduas, & impeditas tam enucleatè distinguunt, ut planas cuique, vel mediocriter erudito faciant. Hoc est dicere rara communiter, & communia rariter, quod Dei donum in D. Ioanne Chryostomo luculentissimum semper extitit. Quippe vir ille lenissimis moribus, & summa ingenij facilitate, cum a puero omni elegantiori literatura perpolitus, & in Theologicis felicissime versatus esset, recondita sacrarum literarum mysteria multis, ut solent, difficultatum nodis implicata, tam explicatè dissoluit, tanta sententiarum, & verborum perspicuitate illustrat, ut lucis radios, cum verbis ipsis in mentes spargere videatur.

Chryostomi perspicuitas.

Verba quoque sensibus accommodari oportet, eaque clara esse, rotunda, & vsu trita communi, ex quo Antiquarij nostri superioribus capitibus excogitari, longè sunt ab omni perspicuitate orationis seiuncti. Periodi ipsæ angustis circumscribendæ limitibus, nihil est enim æquè impeditum, ac longa circumscriptio verborum, quæ rudium intellectum citius obruit, quam intelligat.

Verba.

His ubi puritas orationis per texta principijs fuerit, adhibenda in dispositione aptarum collocatio, ut omnia ordine dicantur, ne pes capiti, aut pectus cruri iungatur; sed pulchra membrorum compage totum corpus exurgat. Quod ut facilius assequamur, duas figuras notat Hermogenes, ad perspicuitatem per commodas, Transitionem, & Ratiocinationem. Transitione ab vno ad aliud, cum ordinis dignitate gradimur. Ratiocinatione interrogamus nosmet ipsos, & rationes facti subijcimus: Sic Demosthenes sæpè, *τινὸς οὐκ ἐστὶ ταῦτα λέγει, & τῆς οὐκ, & διὰ τίδε*, habet in ore, ut notat idearum scriptor, quorum laxioribus exemplis superfedemus.

Dispositio.

Proxima est huic virtuti ea, quæ dicitur ab *ἀλλοιωτότης* *ἢ ἡτ- λέγει*.

ἀλλοτρίως λόγῳ.

Hermogene ἀλλοτρίως λόγῳ, oratio scilicet, in qua veræ, simplices, ac nudæ omnes sunt sententiar, sine vlla artis affectatione, quæ saltem appareat: cuius vsus ad persuadendum est maximè efficax, ad delectandum autem nihil, aut parum habet suauitatis.

De grauitate Orationis.

CAPVT XXIX.

Grauitas omnes amatores.

Grauitatem dicendi omnes affectant, natura ipsa ad ea, quæ sublimia sunt, propensione quadam impellente: Verùm grauitatis viam non omnes norunt, quo fit, vt potius in inflatum dicendi genus multi prolabantur, quàm assurgant ad solidam speciem maiestatis.

ἑμμένους.

Hæc grauitas à Græcis αἰνότης appellatur, spirat enim aliquid augustum, & animos magnificentissima quadam rerù specie totos implet, & rapit. Constat autem rebus, & verbis, neque enim licet grauitatem inleuibus, elausulis sectari, nisi quis ineptias effutire velit: Grauia primum oportet esse argumenta, per quæ grauitas orationis excurrat: sunt verò illa in quatuor distincta species, vt in hunc locum notauit Hermogenes. Primum sermones de Deo grauissimi sunt omnium, non quales à Poetis finguntur ineptiarum plenissimi: sed qui ex optima veritatis disciplina proficiuntur. Graue est illud Platonis, vbi ita agit de Deo.

Grauium argument. 4. species. Hermog. περὶ ἰδ. lib. 1.

Dei.

Plato in Timæo.

Ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῶν δ' οὐδέ τις περὶ αὐτοῦ ἐγίγνετο φθόνος. Bonus erat, bono verò nullam ob rem inest inuidia. Hæc Cicero mirificè insinuat in Miloniana, vbi Clodium fato quodam, & Dei voluntate interfectam cum cupiat ostendere, altius è Philosophia reperit de prouidentia Dei sermonem, & ad forense dicendi genus accommodat incredibili orationis magnitudine, & suauitate.

Prouidentia dei.

[Est, est profecto illa vis, neque in his corporibus, atq; in hac imbecillitate nostra, inest quiddam, quod vigeat, & sentiat, & non inest in hoc tanto natura tam præclaro motu. Nisi forte idcirco esse non putant, quia non apparet, nec cernitur, perinde quasi nostram ipsam mentem, qua sapiamus, qua prouidemus, qua hæc ipsa agimus, & dicimus, videre, aut planè qualis, aut vbi sit; sentire possimus; ea vis est, ea est igitur, quæ sæpè incredibiles huic vbi felicitates, atque opes attulit, & cætera.

In secundo genere grauitatis sunt, quæ ad

vniversi naturam, & mundi œconomiam attinent, quæ vbi splendida, & illustri oratione explanantur, speciem ingenerant admirabilitatis. Sic Plato in Timæo. ἢ τὸ παῖτος περιόδοι, ἐπειδὴ συμπεριέλαβε τὰ γένη κοχλοτερῆς οὐρα, &c. Cic. in Somnio. (Nouem tibi orbibus

Mundus res naturales grauitatem afferit orationi.

vel potius globis connexa sunt omnia: quorum vnus, est. cœlestis extremus, qui reliquos omnes complectitur, summus ipse Dens arcens, & continens cæteros, in quo infixi sunt illi, qui voluuntur stellarum cursus sempiterni, cui subiecti sunt septem, qui versantur retro, contrario motu, atque cœlum, ex quibus vnus globum possidet illa, quam in terris Saturniam nominant, & cætera.

Sic Synecius in hymnis:

- Πολυκύμοι μὲν ὕλας
- Ἐκάλυψε νεῶν ἄστρον
- Πυρὸς ἐμβέβας αἰῶτα,
- Ἴνα κούμα Σελάντα
- Πομάταν ἀνεύρα τέμνη
- Fluctuantis hyla
- Texis dorsum ather
- Igni insidens summmitati,
- Vbi clarissima Luna
- Imum orbem fecat.

Synec. hymn. 2.

Tertio, grauia sunt quæ natura ad diuinitatem accedunt, qualia sunt, quæ de immortalitate animæ, & iustitia, differuntur. Sic apud Platonem de lege, οὐδ' ἐστὶν, εὐρημα μὲν οὐκ ἀπὸν δεῶν, & cætera eiusmodi ἀξιώματα, atque γκαμολοῖαι, quæ eo plus habent auctoritatis, quo ex grauioribus fluunt auctoribus.

Lex inuentum & diuinitatem.

Quarto, quæ humana sunt, sed magna sensu, & opinione hominum vt bella, expeditiones, pompæ, triumphus, & cætera id genus.

Ex his patet, quam latum dicendi campum habeant sacri oratores, quibus omnes de Deo, & diuinis rebus instituuntur sermones, è quibus orationis grauitas ingens potest assurgere. Et hoc in materia. A Genus tractandi potissimum spectatur in figuris, & verbis simplicibus: Figura, seu virtutes, grauitatis comites, sunt asperitas, vehementia, splendor, vigor, circumducta loquutio, quæ omnia in Demosthene, & Cicero peculiari quodam modo emi-

Grauitas quibus constat.

neant.

N. N. Aristides πρὸς τιμωτικὸν eandem dicit tribus consistere rebus γένεια, χύματι, ἰπαγγιλία. h. e. est sensibus magnis in figuris app. sicut, dictione latissima.

De asperitate. CAPVT XXX.

Asperitas quid? Hermog. de id l. i. Demost. Asperitas Asperitas. Idem 4. Philip. Asperitas considerata ratio esse debet. Non conuenit adolecentibus. Nobilium genus irrisabile. Asperitas Ciceronis prudens. Cicer. 1. Philipp.

pera statim leniuntur: (Sed hoc ignoscant Dij immortales velim, & Populo Rom. qui id non probat, & huic ordini, qui decreuit inuitus.) Quid hac oratione excellit? quid ad castigandum mirius est ita tamē suavis, ut sit fortis & salubris. Adde aliud genus asperitatis. (Quod si iam, (quod Dij omen auertant) fatum extremum reipub. venit: quod gladiatores nobiles faciunt, ut honeste decumbant, faciamus nos principes orbis terrarum, gentiumque omnium, ut cum dignitate potius cadamus, quam cum ignominia seruiamus.) Vides ut asperitas, hic honestissimo titulo mitigatur. Longè illa magis persuadent, quam quæ habet Demosthenis grauitas, Mandragoram bibistis, aut cerebrum in calcibus haberis.

Asperitatem ista comitantur, ut notat Her. Asperitas mogenes χύματι προσαιτιὰ, figuræ imperatiuæ figura & interrogatiuæ: ut, facite, auferte, tegite; & adiuncta. Εἴτα Ὀλύμπιοι ἴσασι τὸ μέλλον προῖαν, ὑμῖν κ' ὄντες Ἀθηναῖοι ταὐτὸ τῆτο ὄχι φολάξετε. Olynthij igitur possunt in futurum prospice. Figura im- re, vos autem cum sitis Athenienses, non pote- peratina.

Ex eo gaudet hæc virtus incisis, quæ rotat Incisa pra- cum magna celeritate. Οὐκ ἐμβησομεθα σὺν ἔ- prio asperi- ξιλῶν, σὺν ἐπὶ τὴν ἐκείνῃ πλεουσέμεθα. Non classem conscendemus? non exhibimus? non in illius regnum nauigabimus? Verba quoque debent esse grandia, & aspera, sine vlla expolitionis affectatione. Nihil enim tam à ratione alienum, quam in istis incensis obiurgationibus lenocinantis facundia quærere delicias. Itaque Thueydes de industria, ut notat Demetrius Phalereus, affectat asperitatem, & tam plerumque durus est, ut videatur quasi torrens ad scopulos allidi.

Hæc virtus magnorum est authorum, non cuius semper imitanda, maximè verò iuuenibus, à quorum ætate videtur aliena. Quamquam alia in factis concionibus apud populū ratio, apud quem verba etiam grauius, & honestè dicta, plerunq; tantum possunt, ac si corio elephanti aciculam impingas: arguendum, increpandum, ut Dei spiritus suggesserit, cum omni tamen patientia, & prudentia, cuius sale, nisi verba, & actiones condita fuerint, parum certè proficiunt. Prepotens ille Deus, qui apud sanctum Iob facit ventis pondus, aimat oratores; & linguas concionatorum, maximè eorū, quos huic muneri destinauit, & quibus per Elaiā dixit, In gesture tuo sit iudicium, quasi a-

Philipp. 3.

Asperitas mogenes χύματι προσαιτιὰ, figuræ imperatiuæ figura & interrogatiuæ: ut, facite, auferte, tegite; & adiuncta.

Figura im- re, vos autem cum sitis Athenienses, non pote- peratina.

Incisa pra- cum magna celeritate.

Non classem conscendemus? non exhibimus? non in illius regnum nauigabimus?

Verba quoque debent esse grandia, & aspera, sine vlla expolitionis affectatione.

Nihil enim tam à ratione alienum, quam in istis incensis obiurgationibus lenocinantis facundia quærere delicias.

Itaque Thueydes de industria, ut notat Demetrius Phalereus, affectat asperitatem, & tam plerumque durus est, ut videatur quasi torrens ad scopulos allidi.

Hæc virtus magnorum est authorum, non cuius semper imitanda, maximè verò iuuenibus, à quorum ætate videtur aliena.

Quamquam alia in factis concionibus apud populū ratio, apud quem verba etiam grauius, & honestè dicta, plerunq; tantum possunt, ac si corio elephanti aciculam impingas: arguendum, increpandum, ut Dei spiritus suggesserit, cum omni tamen patientia, & prudentia, cuius sale, nisi verba, & actiones condita fuerint, parum certè proficiunt.

Prepotens ille Deus, qui apud sanctum Iob facit ventis pondus, aimat oratores; & linguas concionatorum, maximè eorū, quos huic muneri destinauit, & quibus per Elaiā dixit, In gesture tuo sit iudicium, quasi a-

quasi a-

quilsa super domum Domini. Clament illi nec cessent, non egent multum rhetorum præceptis, qui satis vñctione spiritus edocentur.

Devehementia.

CAPVT XXXI.

Vehe-
mentia
quid?

Asperitati, vt plurimum affinis est Vehe-
mentia, quæ ab Heterogeneis sphaeris ap-
pellatur, differtque ab asperitate, quod illa etiã
in amicos, hæc in aduersarios, & hostes tor-
queatur: illa mitius agat, & lenius, hæc om-
niò duriter, & asperè, sine vlla dissimulatione
verborum. Itaque tota est in inuectiuis posi-
ta, in quibus plurimum grauitatis esse solet, &
in hoc genere natura ipsa ad sui defensionem
arma suggerente triumphat summi oratores,
qui nullam melius dicunt, quam cum male-
dicunt. Singularis est in inuectiuo Demo-
sthenes, sed nec minor Cicero, quanquam ille

Vehe-
mentia
exempla ex
Cicerone &
Demosthe-
ne &
Demosthe-
ne contra A-
rist.

validius amicitiarum huiusmodi reum intor-
que videtur, hic è xò laxior, vt solet, & am-
plior. Demosthenes contra Aristogitonem
ita inuehitur. Οὐτὸς αὐτὸν ἐκατηχτετα: ὁ
φαρμακὸς, ὁ λοιμὸς ὃν οἰκάνισαν ἂν τις μάλλον
ἴδαν ἢ προσηπὲν βέλτερος. Hic igitur illam
sua intercessione periculo eripere poterit? ve-
nificus homo, pestis reipublicæ, quem abo-
minetur potius aliquis simul atque aspexerit,
quam vt velit appellare. At Cicero in Vati-
nium. Appellatis ne nominatim pestem illius
anni, furiam patriæ, tempestatem reipub. Clo-
dium. Hæc st. idius At quam magnificè in si-
militudine supra Demosthenem amplificat
contra eum, qui se pro alio intercessurum di-
xerat, cum ipse esset famosissimus, satis fuit
Demostheni dixisse: Καὶ ἡ τετα, ὁ φαρμακός,
ὁ λοιμὸς.

Cicero de A-
rist. resp.

In simili, inquam, genere Cicero,
eum dixisset Clodius se domum Ciceronis re-
ligiosam fecisse, ille retorquens longè orna-
tius, & diffusius; Tu meam domum religio-
sam facere potuisti? Ecqua mente? qua inua-
seras, qua manu? qua disturbaras, qua voce?
qua incendi iusseras, qua lege? quam ne illa
quidem impunitate tua scripseras, quo pului-
nari? quod stupraras, quo simulachro? quod
erectum ex meretricis sepulchro in Impera-
toris monumento collocaras. Longè hæc
grauiora, quam si dixisset breuiter, vt

Demosthenes. Domum meam purgabit
δ φαρμακός, ὁ λοιμὸς. Deinde illud, ὁ οἰκάνι-
σαν ἂν τις, quæ detestabatur omnes (vult ho-
minem maxime contemptum oculis subijcere.)
Quanto magnificentius dixit Cicero, abiectus,
contemptum, & relictum, circumspectantem
omnia, quicquid inceperat, pertimescetem,
dissentem suis rebus, sine voce, sine libertate,
sine autoritate. In oratione pro corona Demosth.
grauius. Αἰχλινὸν περὶσφίγγει his verbis: pro coron.
Ἐπειτα, ὁ κατὰ κράτος καὶ γραμματικὸς ὄψων;
O homo execrande, & incurue scriba. Et,
ἀλλὰ μὴ σπερματὸς, & περὶ ζυμῆμα ἀγορᾶς, ὁ-
λεδὶ, & γραμματικὸς, & non potius auctor
mendaciorum, fortensis tabula, pestilens scriba
(quæ Græci tantum faciunt) Quam Iulientius
Cicero Plonem, Clodium, M. Antonium
exagitat! Σύρως νῆσός τις ἐξ ἐγγε νομιστορῶν.
Non enim nos ipse color feruissus, non plura gena, non
dentes putridi deceperunt, & cat. innumera.

Patres Ecclesiæ, tum Græci, tum Latini, Patres in
hunc stylum aculeatum, plerumque in impro- Ecclesiæ
bos, & flagitiosos distinguunt summa libertas
te, in quibus est animaduertere magnam vim
eloquentiæ. Labet ex multis hæc grauitatis e-
xempla opponere. Audi qua oratione Con- Hilarium
stantium Augustum insectetur Hilarius. Pro- contra Con-
clamo tibi, Constanti, quod Neroni loquutus stantium
fuisse, quod ex me Decius, & Maximianus Augustum
audirent. Contra Deum pugnas, contra Eccle- uehementem
siam sanis, sanctos persequeris, prædicatores
Christi odis, religionem tollis, tyrannus non
iam diuinorum, sed humanorum, Christianū
te mentiris, Christi nouus hostis es, Antichri-
stum præuenis, & arcæ nouum mysteria eius
operaris. Condis fidem contra viuens: doctor
prophanorum es, indoctus piorum: Episcopa-
tus tuis donas, bonos malis demoras: Sacer-
dotes custodiæ mandas, exercitus tuos ad ter-
rorem Ecclesiæ disponis.

Omnia scruissima, sine inuidia gloriosarum
morum peragis, nouo, inauditoque ingenij
tiumpho, de diabolo vincis, & sine martyrio
ptosequeris. Plus crudelitati vestre Nero, De-
ci, Maximiane debemus, diabolum enim per
vos vicimus. At tu omnium crudelitatum cru-
delissime, dano maiore in nos, & venia maio-
re desuis. Subrepis nomine blandientis, oc-
cidis specie religionis, impietatem peragis,
Christi fidem, Christi mendax prædicator, extin-
guis. Nō relinquis saltè miseris excusationes,
vt

Constantij
impious
exagitantur.

et aeterno iudicii suo poenas, & aliquas laniatorum corporum praefertant cicatrices. Sceleratissime mortalium, omnia persecutionis mala, ita temperas, ut excludas & in peccato vestiam, & in confessione martyrium.

Hac fulmina sunt. Quid vero ipse Hieronymus nemini in hoc stylo inferior, quomodo Iovinianum exagitat?

D. Hiero. lib. 2. aduersus Iovinianum vchamen. Iovinianus Protesus Christum Zenone commutat. Atrebatum & Laodicea ornatus mollis descriptio. Aquiliculus. Idem in Sabinianu Sabinianus.

Miror quomodo serpens lubricus, & Proteus noster, in variatum se mutat. potentia formarum. Qui enim in coitu, & in saturitate Epicureus est, subito in retributione meritum Stoicus efficitur. Hierosolymam Cithio, Quedam Cypio, Christum Zenone commutat.

Ante nudo eras pede, modo non solum calciato, sed & ornato. Tunc pexa tunica, & nigra subucula vestiebaris, sordidatus, & pallidus, & callosam opere gestitans manum, nunc lineis, & sericis vestibus, & Atrebatum, ac Laodicea ornatus indumetis incedis. Rubent bucca, nitet cutis, coma in occipitium, frontemque tornantur: protensus est aqualiculus, insurgunt humeri, turget guttur, & de obelis faucibus suffocata verba promuntur.

Et quo stylo Sabinianum perstringit epist. II. Hic tu bonae spei colamen, excetra stimulis inflammatus, factus es mihi in arcum peruersum, & contra me conuiciorum sagittas iacis. Inimicus tibi factus sum vera dicens. Non doleo de maledictis. Quis enim nesciat, nihil nisi flagitiosum tuo ore laudari, hoc plango, quod te ipsum non plangis quod te non sentis mortuum, quod quasi gladiator paratus Libitinae in proprium funus ornaris, & car. Diuus quoque Bernardus, fluens alias lactea styli amoenitate, ubi agit in hostes religionis, & virtutis, suis aculeis non caret. Aduerte ut in pseudo legatum Antipapa rem gerat in quadam ad Episcopos Galliae epistola.

Quid nisi ante oculos vestros conantur, si patimini proficere Christum? iam nouus apud vos suo Papae cudit legatus Episcopos, ne soli sit sibi Papa. Nec mortuis successores; sed viuis inuales, tyrannica fretus potentia, superintrudit.

Nunquid autem talia gratis legatus aeditat pro Papa suo? En ille totam, ut is gloriatur, Franciam, atque Burgundiam legationi eius antiquae superaddidit. Potest & adiungete si vult Medos, & Persas, & medios fines Decapoleos. Quare non & ultra Sauromatas, & quae eunque denique locum calcauerit pes suus, suus sit, quo vel vacuis non inibus gloriatur?

O homo non minus sine fronte, quam sine mente, nec Dei memor timoris, nec lux honestatis. & ceter. Quid Diuum Gregorium Nazianzenum in Iulianum, & ceteros commemorem? cum quibus profani non mihi videntur comparandi.

Hac virtus incitatur potius excelso animi vigore, & iustae iracundiae stimulis, quam a finarum praecipitis pendear. Obseruandum tamen non temere hoc genus dicendi admittendum, sanari multa diata, quae nequeunt Chirurgia, mansuetiora semper placere consilia, parum honestum videri apud sapientes rixari, haec tela contra improbos peruicaces, & obstinatos necessitate distringenda, cum alijs remedijs sanari non possint. Praeterea curare oportet, ne ex triuijs maledicta sumantur, sed ea quae generosam grauitatem spirent. Licentius autem in istis fertur oratio, & plerumque etiam in calore ingenij noua verba comminiscitur, ut sunt illa Demosthenis *ἰαμφορὰς* & *γρημυα*

Vchamen- tium inue- uigore, & iustae iracundiae stimulis, quam a finarum praecipitis pendear. Obseruandum tamen non temere hoc genus dicendi admittendum, sanari multa diata, quae nequeunt Chirurgia, mansuetiora semper placere consilia, parum honestum videri apud sapientes rixari, haec tela contra improbos peruicaces, & obstinatos necessitate distringenda, cum alijs remedijs sanari non possint. Praeterea curare oportet, ne ex triuijs maledicta sumantur, sed ea quae generosam grauitatem spirent. Licentius autem in istis fertur oratio, & plerumque etiam in calore ingenij noua verba comminiscitur, ut sunt illa Demosthenis *ἰαμφορὰς* & *γρημυα*

ῥαβδῶν, quae nunquam dixisset, nisi iratus. Periodi curandae non sunt: nam si in hoc genere periodos elaboras, periade est (inquit Demetrius) ac si vincitum hominem pugnare iubeas.

Vchamen- non affecta. periodos. Demet. Phal. in lib. πρὶ ἰσχυρ.

De Splendore.

CAPVT XXXII.

Tertia virtus grauitatis ea est, quae ab Hermogene dicitur *ἀμφοῦρος*, splendor, qui fit ubi orator nonnulla de se, & suis rebus gestis magnifice praedicat: *ἐπὶ τοῖς διαπραξέσσι ἑ- γων* *ῥαβδῶν* *αἰετὶ* *καμπελοῦ* *αἰετὶ* *ἀλγῶν*. *prudens.*

Nota ea tantum commemoranda, quae veram, & solidam gloriam habere existimentur, alioqui, si quis se ob rem modicam iactantius efferrat, plus concitat risus, quam sibi conciliat grauitatis, & cum omnis de proprijs laudibus sermo ferme sit auditoribus importunus, tum maxime is, qui virtutis, & gloriae fundamentum non habet.

Ex quo dubium esse poterit, an ad grauitatem pertineat, sua commemorare, cum omnes ferè tam sint alienatum laudum impatientes, quam suarum auidi. Veram ubi causa postulat, & ea sunt ab oratore gesta, quae sinceram laudem mereantur, non est vanum commemorare, imò saepe multum gratiae, & venustatis habet, modò aurea mediocritate temperetur. Atque in eo fatendum est Demosthenem saepe Ciceroai praestitisse, ille enim grauius admodum,

Splendor. Hermog. ubi orator nonnulla de se, & suis rebus gestis magnifice praedicat: ἐπὶ τοῖς διαπραξέσσι ἑγων ῥαβδῶν αἰετὶ καμπελοῦ αἰετὶ ἀλγῶν. prudens.

Lau. suis quando permissa.

Dem. Abbe- nes sapi in sua laudibus parcat.

dum, & temperatè se laudat, vt in oratione *πικρὸν*, vbi cũ de suis laudibus esset dicturus, artificiosissimè præfatur veniam, & se aduersarij importunitate, in eam dicendi necessitatem compulsū ostendit, vt sine rerum gestarum suarum commemoratione non possit se defendere. Ad summum, quæ adfert, aliqua moderatione lenit, & temperat, vt: *οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλινθίοις ἔγῳ, οὐδ' ἐπὶ τέτοις μέγισον τῶν ἐμαυτοῦ φρονῶ, ἀλλ' ἔδω βάλῃ τὸν ἐμὸν τεχισμὸν.* Non ego lapidibus, neque lateribus urbem munivi, non his de rebus, non ob hoc opus maximè glorior. Sed si meam voles munitionem, & cetera. At Cicero longè magnificentius, sed inuidiosius (Ego tela extremo mense consularis mei intenti iugulis ciuitatis de coniuratorum nefarijs manibus extorsit. Ego facies iam accensas ad huius urbis incendium comprehēdi, & extinxi. Me Q. Carulus princeps huius ordinis, & auctor publici consilij, frequentissimo senatu parentem patriæ nominavit. Mihi hic vir clarissimus, qui propè te sedet, L. Cælius, his audientibus ciuicam coronam debere a se dixit. Mihi togato Senatus, non vt in ultis, bene gesta, sed vt nemini conseruata: eijs singulari genere supplicationis Deorum immortalium templa patefecit) & cetera, quæ ibidem fufillimè prosequitur, quæ licet grauissima sint, sæpius tamen repetita non placent. Omnino considerandum est, quis & apud quos dicat, quibusue auribus audiatur. Mirificè D. Paulus hanc figuram pertexit in illa nobili sua laudatione ad Corinthios, vbi Phocius notat insipientem esse oratorem, qui vanè se iactat, & inaniter gloriatur. Qui autem de seipso, & magna dicit, & vera, idque causa vtilitatis animæ, videbitur insipientiæ verba dicere quantum ad speciem, non tamen insipiens est, sed prudens admodum, & quæ prudentissimi sunt, operatur, quodd expertem rationis calumniam ob aliorum salutem, & incolumitatem despexit.

Cicero of. suscit.

D. Paulus sui laudat. v. q. m. do.

De Vigore.

CAP. V. XXXIII.

Vigore quid? Ex his virtutibus, temperatis, quarta suboritur, quam Rhetores ἀμὴν nominant, quæ (vt ait Hermogenes) est μέγισ τ' ἀπὸ

τ' ἰσχυρότητος, & σφοδρότητος, & τὸ ὑπὸ τῆς λαμπρότητος. Virtus est perfectissima, quæ ex temperate asperitatis, vehementiæ, & splendoris emergit, vt Νοσημα γογ, ἡ ἀδρῆς Αθηναῖοι, δεῖδον ἐμπέπλων εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ χαλεπὸν, καὶ πολλὰ τινος εὐτυχίας, καὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἑπιμελείας, δι' οὐδὲν. Mōrbus, Athenienses, inuasit Græciam grauissimus, idemque difficillimus, qui fortunam magnam, Demosth. & vestram curationem requirit. Vt igitur ἀμὴν ἀμὴν, flos, & vigor ætatis appellatur, sic ἀμὴν ἀμὴν est viuuda quædam, & florens oratio, quæ nihil humile, nihil repens, nihil demissum, aut otiosum habeat. Plena sunt exemplis apud Ciceronem omnia, maximè in Philippicis, in quibus maior est orationis vigor. Non est, non est vobis, Quiritites, cum eo non certo men, cum quo aliqua pacis conditio esse possit: neque enim ille feruitutem vestram, vt antea, sed iam iratus sanguinem concupiscit. Nullus ei videtur esse iucundior, quam crucior, quam cædes, quam autè oculos trucidatio ciuium, & cetera.

Cic. Philip.

De Ambitu, Sive Amplificatione.

CAP. V. XXXIV.

Quinta virtus enumeratur ab Hermogene, *Ambitus* quæ vocatur *πυρβόλη*, Latini oratione cit. quid? cum ductam reddunt, quæ quidem nullo pacto mihi differre videtur, ab ea, quam ὕψιστον Dionysius Longinus appellat, quæ est, vt ait idem, Longinus συμπλήρωσις ἀπὸ πάντων τῶν ἐμπεροῦν πικρῶν. ἴσως τὸις πράγμασι δρίων, καὶ τέπειν, ἰσχυροποιῖσα τὴν ἑπιμολὴν τὸ κατασκευάζειν. Est plenissima amplificatio ab omnibus locis, & adiunctis, quæ in rem cadere possunt, quæ frequentatione rerum, & commoratione orationem corroborant.

Hæc cum Hermogene consentiunt, qui *Ambitus* *πυρβόλη* ait fieri, modo rem à genere tanquam *quomodo* fonte, à thesi scilicet ad hypothesin arcessedo, *sicut* modo singulas discutiendo circūstantias, modo commorationibus varijs vtendo, ex quibus oratio sensu crescit, & leuioribus prætexta principijs ad summum efflorescit decus.

Prima autem amplificandi ratio est, quæ à *Ambitus* Rhetoribus dicitur *τοκμηγία* locorum expli sive amplificationis faciat, cum artificiosa subtilitate

te h.

te simul copulantur, & variè miscentur, de quo nos alibi futius.

Secunda est *δυνάμις* exaggeratio rei maximè per adiuncta, cum gravitate orationis, quale est illud. (Facinus est vincire civem Romanus scelus verberare; propè parricidium necare: quid dicam igitur in crucem tollere?) Hæc in eodem loco commorans rem expendit, auget, & in summam, quam potest, magnitudinem attollit.

Tertia est *παραμύρον & κατασκευών ἐπιβήσις*. Rerum, & constitutionum frequentatio, atque corroboratio, cum loco firmissimo, quo tota causa continetur, manetur diutius, & eodem lapsus reditur, qui locus tanquam sanguis per totum corpus orationis diffusitur.

Quarta *ἁποικονομία τῶν ἔργων ἢ παθῶν*, factorum, affectuumq; prudens distributio. Vbi totum aliquod in partes exquisitè digeritur, & sigillatim omnis expenduntur, tum variorum affectuum figuris, ut res tulerit contemperantur. Ad summum in locis, & figuris tota amplificatio sita est, de quibus libro septimo dicemus. Hæc est virtus *πικρῶς*, quæ ad gravitatem, & magnitudinem orationis maximè attinet. Nam etsi breves orationes, nec diffusius circumductæ plus habeant aliquando amœnitatis, plenæ tamen illæ, & vberes maiori dignitate præditæ sunt. Sed cavendum maxime, ne amplificationis studio, tum in prolixitate, tum etiam in puerile dicendi genus delabamur. Nihil enim ad nauseam excitandam efficacius, quam si res, & communes, & notæ, nec adeo speciosæ, communium locorum, frigidarumque locutionum congerie amplificentur, hoc maximè sæculo, in quo aures potius rebus, quam verbis pacuntur.

De methodo gravitatis.

CAPVT XXXV.

Longinus *ἐπιβήσις*. *Gravitatis methodus* *quinque rebus constat.* Grandis oratio in genere quinque rebus constat, quas Longinus *πικρῶς ὕλητος γονιμώταται*, fontes grandiloquentiæ vberimòs nominat.

Prima est, τὸ *περί τὰς νοήσεις ἀδρῶν κέλευσος*, quod interpretor, sensuum, & inventionum vim; prudentiam, sagacitatem, fecunditatem. Qualis est in Homero, Demosthene, & Cicerone, quæ virtus maximè ex bonitate ingenij dependet.

Secūda, *σφοδρὸν ἢ ἐκδυσιαστικὸν πάθος*, vehemens, æris, & furore quodam incitata affectio, in quo errant, qui furorem tantum Poetarum esse dicunt. Nam ad graues illos quoque, & vehementes oratores pertinet. Testis & ille Galba, qui cum causam meditaretur, plerumque ita incendebatur animo, ut vis caloris in corpus redundaret, & vultu rubore perfuso, scintillantibus oculis, quasi à sensibus abreptus, seruos etiam literatos operis ministros in isto animi impetu multaret. Quamobrem vehementer apti sunt ad eloquentiam, qui faciles sunt ad suscipiendas rerum imagines, & ad conseruandas tenaces, ipsèdem vehementer afficiuntur: faceret ipse Cicero sibi perorationes impetu quodam mentis fluere.

Tertia, est in temperie figuratum, earumque illustrum, ut Descriptionis, Amplificationis, Interfirandi, Interrogationis, Parabolarum, Iconum, &c. quæ commemorantur à Longino.

Quarta est, *γενναία φράσις*, dictio generosa, & grauibus tropis, non tamen affectatis, aut violentis illuminata, sed grandis, simplex, rotunda, à puerili cultu aliena.

Quinta, est *συνδήκη ὀνομάτων*, compositio, & numerus, atque is etiam affectationis expers, & plerumque de industria incuriosus.

De pulchritudine & suavitate styli.

CAPVT XXXVI.

Pulchritudo, quæ *καλὸς*, & *ὄψις* *ὕλητος* dicitur ab Hermogene, est singularum orationis partium, cum coloris suavitate concinnitas. Laxius Hermogenes, *καλὸς μὲν τὴν ἰδέαν τὸ ἐν λόγῳ κυρίως μὲν ἂν εἴη, τὸ ἐκ πάντων τῶν ποιητικῶν τὰς ἰδέας αὐτῆς πάσαι, εἶον ὁμοιωθῶν, μετὰ τῶν ἀλλοτῶν ἢ τῶν λοιπῶν εὐδαιμονίας, & σὺν μέρει, μετὰ ἑνὸς ἐμφανισμένης δι' ὅλης τῆς λόγου ποιότητος*, ἢ δὲ, *μίας προεωσῆς τῆς ἰδέας, κατὰ τὴν ἐν σὺν μέρει χροῖαν*. Ex quo intelligas duo esse genera pulchritudinis. Est enim vnum omnibus sui partibus concinnum, atque aptum: utpote sententijs, earum tractatione, verbis, ornamentis, membris, compositione, clausula, numero: Alterum est comparatum, & comparatum, quod *κατὰ τὴν ἀπομιμίαν* dicitur.

Pulchritudo in stylo quid?

Pulch. duo genera.

dicitur, quo insignioribus partibus elucet cum ornatu decoro, & floride.

Sophistarū
stylus.
Cicer. in
Oratore.

Is est stylus, quem sophiste, seu magistri eloquentiæ consecrati sunt, qui omnia ad delectationem tulerunt, qui longe differt a graui illo, & negotioso, seu forensi genere dicendi. Eius omnino est, orationis, & artificium quaerere, & profiteri, concinnas sententias exculperere, fabulas & historias intexere, verba transferre apertius, eaque ita disponere, vt pictores varietatē colorū; Patia paribus referre, aduersa contrarijs, sapissimeque similiter extrema desinit. Ad summum totum hoc genus debet esse crebrum acris sententijs, suauē, affluens, pictum, insignē, inustum calamistris, plenum margaritarum, cum sit ad aurium delicias cōpositum, quæ omnia in ciuili aut philosophica oratione non parua essent vitia.

Huic generi historia finitima est, in qua, & narratur ornate, & regio sæpē, aut pugna describitur: interponuntur etiam conuersiones, & hortationes, in quibus tracta quædam, & fluens expetitur, non contorta, & acris oratio. Hoc stylo sunt Heliodori Ethiopica.

Pulchritudinis
exemplum.
Heliod.
Ethiopol. 3.
Callist. in
Narcisso.

Tale est illud in descriptione Charicleæ, ἤγετο μὲν ἐφ' ἀμαξίης ἀπὸ σιευαρέβου λευκῆς βοῶν ὀχρῆμένη, χιτῶνα δ' ἀλευργὸν ποδῆρη χυρταῖς ἀκτίσι χατὰ πᾶσαν ἡμυρίην. &c. quæ affertur suo loco. Itē Callistrati in Narcisso. πῶς ἦν μάλλον ἢ ἡδὲ ἡλικιωτῆς ἐρώτων ἀβραπῆν εἶον δὲ αὐτῆ τῷ σώματι ἀπολάμπον. Puer erat, vel potius adolefcens coæuus amorum, veluti fulgetrum quoddamē corporis dignitate iaculans.

Canduaules
Gyges.
Herod. &
Dionys.
Dionysius
Sophista
Herodoti
narrationē
Atticam
fecit.

Talis illa narratio Herodoti de Canduaule, & Gyge fatis nota, cuius summam sitauitatem miratus Dionysius Sophista, eam ex Ionica lingua in Atticam transfert his verbis:

Γύγη οὐ γὰρ σε δακῶ πέθειδά μοι λέγοντι τὰ περὶ τοῦ εἰδῆς τῆς γυναικὸς. ὡτα γὰρ τυγχάνει ἀνδρώποις ὄντα ἀπιστότερα τῶν σφδαλμῶν. ποιεῖ ὅπως ἐκένειν δέασιν γυμνῆρ. ὁ δὲ μέγα ἀναθεύτας ἔπεν δέσποτα τίνα λέγεις λόγον σὸς ὑγιᾶ, κελύων με δέσποταν τὴν ἐμὴν δέσποτα γυμνῆρ, ἀμα δὲ χιτῶνι ἐκδυομένη σιωκῶνεται καὶ τὴν αἰδέ γυνὴ πάλα δὲ τὰ καλά δεύρηται ἀνδρώποις δὲ ὡν μανθάνειν δέ, ἐφ' οἷς ἐσὶ τὸδε εἶν ὄραν ἕνα τὰ εαυτῆ. γὰρ δὲ πέθομαι ἐκένειν πασῶν γυναικῶν ἡ-

τοι καλλίστην, καὶ σοφ-δέομαι μὴ χρεῖσθαι ἀνόμου. δὲ μὲν ἢ λέ, ὡν ταῦτα ἀπειμαχέτο ὁ δὲ ἡμέτερο τοῖς δὲ ἀρσῆσι. Γύγη, καὶ μὴ φοβῶς μὲν ἐκεί, ἀς πειρῆσθῶς ὅτι ὄρα λέγει τοῦ δὲ. Qui Graeca salutarit a limine, agnoscet in istis maximas suauitatis, quæ in narratione esse potest, & structura verborum, delicias. Non dissimile est illud Ciceronis:

Crotoniata
Cic. 2. de
Inuents.

Crotoniata quondam cum florent omnibus copijs, & in Italia cum in primis beati numerarentur, templum Iunonis, quod religiosis me colebant, egregijs picturis locupletare voluerunt. Hæc a seotem Zeuxin, qui tum longe cæteris excellere pictoribus existimabatur, magno pretio conductum adhibuerunt. Is & cæteras tabulas complures pinxit, quarum nonnulla pars vsque ad nostram memoriam propteriani religionem remansit. Et vt excellentem muliebri formæ pulchritudinem muta in se imago contineret, Helenæ se pingere simulachrum velle dixit. Quod Crotoniata, qui cum muliebri in corpore pingendo, plurimum alijs præstare sæpē acceperunt, libenter audierunt. Putauerunt enim eum, si quo in genere plurimum posset, in eo magno opere elaborasset, egregium sibi opus in illo sano relicturum, neque tum illos ea opinio sefellit. Nam Zeuxis illic quæsiuit ab eis, quasnam virgines formosissimas haberent, illi autem statim hominem duxerunt in palastram, atque ei pueros ostenderunt multos, magna præditos dignitate. (Etenim, quodam tempore Crotoniata multum omnibus corporum viribus, & dignitatibus antefecerunt, atque honestissimas ex Gymnico certamine victorias, domum cum maxima laude retulerunt.) Cum puerorum pingitur formæ, & corpora magno hic opere miraretur: Horum (inquunt illi) sorores sunt apud nos Virgines. Quare qua sint illæ dignitate, potes suspicari. Præbere igitur mihi quæso, inquit, ex istis virginibus formosissimas, dum pingo, id quod pollicitus sum vobis, vt mutum in simulachrum ex animali exemplo veritas transferatur. Tunc Crotoniata publico de consilio, Virgines unum in locum conduxerunt, & pictori, quas velle, eligendi potestatem fecerunt. Ille autem quinque deiecit, quarum nomina multi poetæ memoriæ tradiderunt, quod eius essent iudicio probata, qui verisimum pulchritudinis iudicium habere debuisset. Hæc oratio vcnusta est, & magno artificio elaborata.

Zeuxis.

Helenæ.

De Mixtura Celeritatis cum Suauitate.

CAPVT XXXVII.

Gorgon animal.

Εκδορ.

Hom. II. 8.

Stylus.

Υψηλός.

Υψηλός.

καλός.

μυρόν.

υψηλός.

Plut. Sym.

pej. lib 8 q 8

Pulchritudo

do lenta.

Oratio cum

forma con-

ferunt.

Demosth.

υψηλός.

Alexander Myndius, poetarum figmenta
 missa faciens, Gorgona animal esse ait
 quoddam Libyæ, quod visu perimat, si quem
 discussa iuba aspexerit; quod poetarum fabulis
 locum dedit, qui Gorgonas, Phorcycos & Ceri-
 fidas terribili aspectu haxerunt. Ex eo γργο ἰ-
 φθαλμοι dicuntur trucibus oculis præditi, qui
 δὲ ἄπυρον πολὺ κ' ἔβριον habeant. Talis Hector
 memoratur ab Homero. Γργὸν ὄμματ' ἔχων
 δὲ ἰφθαλοῖσι ἢ ἄρσος. Ab oculis translatum est
 à stylo. Nam stylus γργός appellatur, volu-
 bilis, & celer, qui ad pulchritudinem oratio-
 nis conducit vel maximè. Nam cum suauitas
 mollem illam, & pellucidam orationem faciat,
 ne quid peccet mollitio, γργότα præbet, & vim
 quandam vegetam inspirat. Sicut igitur corpo-
 ris pulchritudo lenta quædam, & profus mu-
 liebris non placet, sed vt quæ in viragine Ata-
 lanta, apud Ælianum crucis aliquid habeat
 suauitatis: simili profectò ratione, si totus sty-
 lus summa tenetudine mollesceret, nihil ha-
 beret dignitatis: quo fit, vt vibratis sententio-
 lis acueudus sit, & distinguendus, & hoc τὸ
 γργόν κ' ὑψηλόν nominatur. Tale est illud De-
 mosth. Νῆ Διὰ χαροῦσιν ἄνθρωποι,
 κ' ὑπερβλάσιν ἀσεία πόνυγε. ἀλλ' ὅμως θεῖ
 σω ὕς αὐτοῦς ἔτι συμφέρει γργ τῆ πέλει.
 Miseri profectò sunt, & ingrati homines, &
 vehementer stulti, sane quidem: verum tamen
 eos incolumes esse oportet, nam vile est civi-
 tati. Vidēs, vt hæc oratio suauitatem habet,
 cum volubilitate eoninactam.

Hæc virtus clarissima est in D. Hieronymo.
 Quid hoc loco γργόταρον, Nolite credere, no-
 lite esse securi, licet in modum stagni fufuma
 a quo ardeat: licet vix summa iacentis ele-
 lementi spiritu terga cuspentur: magnos hic
 campus montes habet. Intus inclusum est peti-
 culum, intus est hostis, expedite rudentes, ve-
 la suspendite, crux antennæ figurat in fron-
 tibus tranquillitas ista, tempestas est. Simile
 est illud Virgilij.

Fortè citi flammis, date vela, impellite remos
 Constat autem, vt apparet, acutis sententijs,
 verbis floridis, & incisorum crebra volu-
 bilitate.

De acrimonia, & acuto.

CAPVT XXXVIII.

Hic virtuti affinis est acrimonia, quod est
 acutum, vellicans; quale est illud Crasii in
 Lamiam deformem: audiamus pulchrum pug-
 nam. At ille acute retorfit, vultum mihi finge-
 re non potui, mores potui. Item Virgilij:
 Cantando tu illum, aut unquam tibi fistula cera orat.
 Iustitia fuit.

Plena est hoc dicendi genere oratio περι-
 τρεπής, contra Æschinem; ἡ μήτηρ οὐ τοῖς περι-
 μεθεμερὶ οὐ γάμοις οὐ τῶ κλισίῳ τῶ πρὸς τῶ
 Καλαμῆτι ἢ οὐ γράμην, τὸν χαλὸν ἀνδρείαντα
 κ' Ἰταγώνισιν ἀρον ἐξέδρασε. Mater tua in
 porticu, aut clisso, cum Calamito heros diurnas nu-
 ptias celebrans pulchram statuam, & tertiarum a-
 sborem parvum summum se educauit; & illud in
 ambiguo.

Quis negat Ænea magna de stirpe Nerone?
 Suavius hic matrem, iustulit ille patrem.

Alia sunt acumina grauiã, quæ & hoc genus
 elaboratæ orationis maximè venustant, qui-
 bus affluunt Senecæ controverfiæ. Sed & Pa-
 tres; vt D. Ambrosius, & D. Augustinus, hoc
 dicendi genus consecrati sunt. Sic D. Ambrosi-
 lib: de virginitatibus, de sancta Agnete. Fuitne in
 illo corpufculo vulnere locus? & quæ non ha-
 buit quo ferrum reciperet, habuit quo ferrum
 vinceret? Nunc furentis mucroni militis totū
 offert corpus, mori adhuc nescia, sed parata, &
 nouum martyrij genus, nondum idonea pœ-
 næ, & iam matura victoriæ; certare difficilis,
 facilis coronari, magisterium virtutis imple-
 uit, quæ præiudicium vehebat aratis.

De methodo suauitatis.

CAPVT XXXIX.

Hæc suauitatis virtus spectatur, vt cæte-
 ra; in rebus, verbis, & structura verborum.
 Quinque sunt, quæ in rebus pariunt suauita-
 tem; inuisa, inaudita, noua, ad summum quæ
 permotionem afferunt, & moratæ sunt dicta.
 Noua dixi, & inaudita, idcirco res omnes
 fabulosa placent, quibus, & summi auctores
 nonnuquam stylam ad aucupium volu-
 pratis asperguat. Tale est illud Platonis.

Suauitatis
methodus
quibus re-
bus constat.

Plato in
conuuiio.

Οτι

Porus Me-
vidu filius.
Abundan-
tia Pruden-
tia filia.

Ors γὰρ ἐγλυφῆς ἢ ἀρροδίτη εἰσιδῶν οἱ ἄλλοι
Dei, ἃ ὁ τῆς Μῦθις ὁμοῦ ποιεῖ, & quæ
sequuntur de Poru filio Meridis, hoc est, Vber-
tate, filia Prudentiæ Item in Phædro, quod Ci-
cadæ aliquando homines fuerint, antequam
Musæ extitissent. Proximè delectant, quæ ad
fabulas accedunt, habent tamen speciẽ verita-
tis, quæ dum recitantur, ipsa permotione animi
instillantur suavis. Tertio loco memorantur
ab Hermogene, quæ sensu nobis sunt suavia, vt
vermiculatum syderibus cælum, camporum,
tractus, nemorum umbræ, pellucidi amnium
liquores, nequorum soni, ciborum cupedia,
auri fulgor, micantis purpuræ decor. Hæc &
similia, dum dicuntur, placent, quia amabilem
sui speciem ingenerat. Quis ista Sapphonis nõ
lubenter audiat? Ἀμφὶ γυῖα φυχρὸν κελὰ εἶ
δὲ δῶδων μὴ ἴτων, ἃ ἀφροσμοῖ. ὦ ἢ πρόμαρ κῶ-
μα χεῖρα βρεῖ. Maximè autem afficiunt ἐρωλεχὸν
ἐπνοιῶν. Et ideò Heliodori Æthiopica, &
similes, qui circumferuntur libri, tam aujðe
leguntur, magno aliquando honestatis dis-
pendio.

Sappho.

Rerum porò nouitatem, aut voluptatem
necessariò sequitur permotio, quæ in quibus nar-
rationibus sensum titillat, etsi doloris ipsa fue-
rit, tamen delectat: nam qui tragicos heroum
casus audiunt in theatris, ex ipsis lachrymis
hauriunt voluptatem.

ἠὲ μο-
ρατα oras.

Hæc autem morata oratione omnia tempe-
rati, & quasi animari oportet, hanc Græci
Rhetores ἠὲ μορατα vocant; cuius est, decorum in
personis obseruare, & unicuique, quod mores
& ratio vitæ postulant, tribuere; qua virtute
nihil est in tota eloquentia artificiosius; cui
ἐπιμύθεα solet annexi, quæ modestos, & ama-
biles oratoris mores demonstrat. Res conse-
quuntur verba, & numeri; de quibus ita præ-
cipit Tullius; Suaeque genus erit primùm ele-
gantia, & iucunditate verborum sonantium,
& lenium; deinde, coniunctione, quæ neque
asperos habeat concursus, neque disiunctos,
atque hiantes; & sit circumscripta, non longo
anfractu, sed ad spiritum vocis apto, habeatq;
similitudinem & qualitatemque verborum, tum
ex contrarijs sumpta verbis, Crebra crebris,
paria paribus respondeat, relataque ad idem
verbum, & geminata, atque duplicata, vel et-
iam sæpius iterata ponantur, constructioque
verborum, tum coniunctionibus copuletur,
tum dissolutionibus relaxetur.

ἐπιμύθεα.
Verborum
delectatio ad
suauitatem.
Vide Dion.
Hal. p. 187.
περὶ ἀμύθε.
ἰαυδῶν ὁ.
ubi fusè de
scribit.
Cicero in
Partition.
oras.

Primùm igitur præcepit, vt verba sine so-
nante, & leuia, quod multis proficitur. Dio-
nyf. Halic. in libello περὶ στυλιῶν ὁμοῦ-
των, & selecta habet exempla, quibus ofen-
dat antiquos in descriptione rerum suauium,
atque amabilem lenibus vocabulis vlos, con-
tra in molestis, aut grauibus nomina ad mate-
riam accommodasse: quid illis dulcius?

ὄβλας ἢ κε κόμας βακχίδων ἀντιόβλας.

decoram

Casariam nato genere, luno, & iuuenta
Euryperum, ὅτε λαὸς οὐλοῦντο ἕμους.
Et illa Platonis in Axiocho, quantam ha-
bent nominum iucunditatem? ἐνθα ἀφρονοὶ
μὲν ἄρα παρὰ κἀρπὸν γόνυ βρέθῃ, ἢ ἀφρο-
των κατὰ ἀρῶν βέουσι. Itè Ciceronis, At verd,
quanta maris est pulchritudo: quæ species v-
niuersi: quæ multitudo, & varietas insularum?
quæ ἀεικνίτας oras, & littorum quot ge-
nera, quæ que disparia, partim submersarum,
partim fluitantium, in astantium belluarum,
partim ad saxa natiuis testis adherentiũ.
Contra in Thucydide, quod notat Halicarn. & in
Homero, & cæteris, pleraque de industria in-
uenias austera, &, vt ait Demetri. Phalereus
ποτα μὲν πρὸς ἑβροντὸν ἐκίχοντα

Exempla
suauitatis.
Homerus,
Odysf. 6.
Virgilius
Æn. 1.
Platonis in
Axiocho.
Cic. 2. de
nat. deorũ.

Secundo notat structuram orationis, quæ
fermè est in isto dicendi genere, sine vlla hia-
tu, & collisione vocalium. Tales sunt Isoer. o-
rationes totæ ductiles, in quibus rarè synalæ-
phas, difficile ἡμεροῦσιν inuenias.

Tertiò notat mediocritatem periodorum,
quæ etiam ad suauitatem attinet: austerrum e-
nim est & graue longis orationis anfractibus
elidere spiritum.

Potremò varias figuras dictionis enume-
rat, vt antitheses, Isocola, anaphoras, anadiplo-
ses, &c. quæ orationi iucunditatẽ aspergunt,
& hæc de florido, & elaborato stylo.

De optima figura dicendi, & de decoro.

CAPVT XL.

Verum quæres, quid in tanta styli varietate
constituendum sit, & quis demum opti-
mum oratorem character deceat. Est illud
quidem in rebus humanis satis vsu comproba-
tum, nihil ex omni parte beatum esse, & vt ait
Homerus. ἔρερον τῆ ἐδέων τω ἀρῆ ἔρερον ὅς
ἀνέκλυτος. Hoc ipsum in ratione dicendi con-
tingit, in qua rarè reperias oratorem ex omni
parte

parte absolutum At si quis talis esset, ut pro re- rum varietate omnia dicendi genera perfecte tractaret, is demum videretur perfectionis apicem consecutus: quod vnus Cicero supra Græcos Latinoque admirabili dexteritate videtur præstitisse.

Is orator à Græcis dicitur *ῥητορ*, & hæc est, ut ait Hermogenes, ἐπιλόγιος, χρηστὸς ὅρων πάντων εἰς τὸν λόγον. Rectus vnus omnium generum dicendi.

Eadem *ῥητορ* dicitur πολιτικὸς λόγος, quod perfectum in rebus ciuilibus oratorem, his omnium virtutum generibus expoliturum atque illustratum esse oporteat: ὁ μὲν τῆ ἀρίστη μίξις χρητὰ ἀδύνατον τῶν τῶ ἀριστὸν δηλαδὴ τῶ πολιτικῶν λόγων ἐργάσεται.

Atque in eo maxime spectandum est decorum personarum, ætatum, locorum, temporum: quod eruditè notauit Lud. Viues.

Si puer est, dicit sententijs paruis, leuiculis, friuolis, argumentis infimis, locis inanibus, excursionibus ad fabellas, & nugas, iocis frigidis, improprijs translationibus, crebris figuris similiter cadentibus, & desinentibus, tinnitu compositionis, & delictijs comparatorum, compositione obscura, & hoc in puero non modò toleratur, sed etiam plerumque placet.

Iuuenilis oratio solet esse nimia, calore pugnae, accurata, ornamentis illustris, compositione concinna, & suavis, erecta, audax, præculta, interdum deliciofa, lasciuia, ludibunda, structura molli, & delicata, Corinthijs operibus non dissimili: vbi deseruit calor, apparet meticulosa, circumspècta, pederentim ingrediens, repressa tractatione affectuum, pugnantia argumentorum, ornamentis quoque, & cultu diminuto.

Virilis solet esse magni ponderis, profundæ intelligentiæ, argumentis solidis per texta, circuitu soluciore, nõ tamè diffuso, aut neglecto: in ea translationes parciores, figuræ ac schemata rariora, verba nec noua nec obsoleta, translationes & superlaciones sobriæ, grauitas in asserendo, contemptus minutarum, & quod extremũ est, grauitatis angustus quidã decor. Senibus pressum, mita, & sanctum tribuitur. Iam verò si conditiones spectentur:

Principum conciones esse debent magnificæ, puræ, electæ, paræ verbis, amplæ sententijs, sensu simplici, prudenti, graui, sedato.

Rectores politici, accurati sunt, & climati, candidi, graues, ab affectione, & puerilibus

motionibus alieni, ut videantur non è schola quæsiisse, sed hæreditario quasi iure nobilitatis à parentibus possedisse eloquentiam.

Concionatorum oratio debet esse solida, grauis, sancta, casta, sobria maxime, vbi de Deo & arcanis mysterijs, ut in principijs fieri solet, adhuc sedatus sermo est: Alius ingressis licet se attollere, figuris copiaque & laxitate orationis diffundere: semper tamen apud populum dicentibus competunt propria vocabula, aptæ translationes ex rebus notis, conformationes & figuræ omnis generis, oratio plena, succulenta, clara, disertæ, exemplis & dictis intertextæ, & vbi opus est, incitata, ardens, pugnans.

Philosophi sermo de virtute simplex sit, purus, integer, validus, sanctæ matronæ non dissimilis, quæ extra fucum naturali pulchritudine enitescit. De rebus naturalibus erit acutus, ostens, adstrictus, enucleatus.

Sophistæ, aut Rhetoris ad voluptatem dicentis genus dicendi est teres, lene, succisum, candidum, molle, pellucens, illex, omnibus gratijs & veneribus affluens. Si personæ auditorum considerantur, qui cum auctoritate loquitur ad inferiores, totus est in rebus, circumstantias personarum minus curat, quanquam & prudentibus curandæ sunt. Nullus est ad eò abiectus, cui non aliquid debeatur, habet & pilus vmbra suam.

In oratione minoris, ad maiorem personam debet eminere sollicita reuerentia, & pudor. Orationes modulata, canora, subtiles, arguta, quæ nimis libere, aut ludere, aut quod magis impensum est, docere videntur, viris grauibus vulgò displicent, cum à iunioribus dicuntur.

Ad summum videndum an locus sacer sit, an profanus: in profano ciuilius, in sacro augustius & sanctius, præcis aulicorum flosculis, agendum: Deinde tempora etiam incurrunt, & negotia, in quibus modò venans & læta, modo simplex, horrida, & quasi detractis ornamentis debeat esse oratio. Nonnunquam tonandum, fulminandum, frangendum: nonnunquam etiam superciliofi, morosi, suspicaces, irritabiles, blandè, circumspèctè, remota omni ambiguitate, & quasi molli articulo tractandi: Consilium resque locisque dabunt.

Satis de optimo genere eloquentiæ dictum est. Nunc de ingenio, doctrina, exercitatione, & imitatione, quibus præsidijs ipsa comparatur.

Finis libri secundæ.

P

DE

Conciatorum

Philosophorum

Sophistarum

Decorum

ῥητορ

ῥητορ

Eloquentia

Iuuenium

Virorum

Principum

Rhetorum